

Myrdeponerte kar fra førromersk jernalder på Vestlandet

- *en analyse.*

Marita Fleseland

Masteroppgave i Arkeologi

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Universitetet i Bergen

Høsten 2014

Forord

Arbeidet med denne avhandlingen har vært fascinerende, lærerikt og spennende. Hvem visste at man kan lagre melk i myren i over 18 år og den vil fortsatt være drikkende? Avhandlingen har inspirert, og trangen for å forsøke meg på eksperimentell arkeologi har begynt å spire. Mon tro om myrmelk også vil være drikkene etter nærmere 30 år.

Det er flere jeg ønsker å takke, men viktigst av alle er min veileder Knut Andreas Bergsvik for all hjelp, inspirasjon, konstruktiv kritikk, støtte, og ikke minst for nytt pågangsmot når jeg helst ville kaste avhandlingen over Puddefjordsbroen.

Jeg vil takke Arnold Arnoldussen i Skog og Landskap for svært entusiastiske og lærerike epost-utvekslinger, samt Asbjørn Moen, Henriette Maria Børslid Hop, Anne Karin Hufthammer og Merete Moe Henriksen. Takk til Sonja Marie Innselset for å sende meg tilvekster jeg ville gå gjennom, og hjelp med MUSIT databasen. Daniel Löwenborg fortjener en spesiell takk for hjelpen med ArcMap.

Det var en fantastisk opplevelse å besøke magasinene ved de forskjellige museene, og jeg vil takke Asbjørn Engevik ved de kulturhistoriske samlinger ved Universitetsmuseet i Bergen, Anders Strinnholm og Åsa Dahlin Hauken ved Arkeologisk museum i Stavanger, og Ingrid Landmark ved Kulturhistorisk museum i Oslo, som tok meg så godt imot.

Jeg vil takke Hege, Siv, Elisabeth og May Britt som har vært til uvurderlig hjelp ved å lese gjennom flere kapitler og kommet med ris og ros rundt språk og røde tråder, og min kjære mor som minnet meg på mat og søvn. Til slutt vil jeg takke familie, samboer og venner for all støtte, samt spillkonsollen for å være der for samboeren min når jeg var såpass fordypet i avhandlingen at min andre halvdel nesten ikke fikk kontakt med meg.

Marita Fleseland

Bergen 20. november 2014

Forsidebilde: Kar 13 (C16293), oppbevart ved Kulturhistorisk museum i Oslo.

Summary

This thesis is an analysis of the bog pots from the Pre-Roman Iron Age in West-Norway. The study material has been classified in terms of the material of pots as well as by find-context. Although there is a certain probability that all the finds are sacrificial, the finds can be classified as this: there are four certain sacrificial finds, ten possible sacrificial finds and three uncertain finds. Because there are no certain profane finds I focused on the religious/ritual explanations for why the pots were deposited in the bog.

The discussion focused the main research questions. One question was why they used the bogs for depositions. Depositions in bogs have been common since the Neolithic period, and the study material is part of a contemporary phenomenon where the pots are deposited in bogs in many areas of northern Europe. Furthermore, as “natural places”, the bogs are also liminal, and may have served as sites for communication with deities and beings who were connected to the bogs. Nerthus is also connected to the bog to some extent, and was a Terra Mater goddess worshipped in the areas where many of the bog pots of Denmark and Northern Germany originate.

The pot depositions may also be explained by the fact that the majority of the pots was made in a material that could serve well as a cooking utensil. This should be seen in the context of the bogs being located in association with agricultural land and also having a strong agricultural/food connection in general.

The third question was why they deposited pots in these specific bogs. Based on the material at hand I believe that we have four possible interpretations. (1) The bog pots have been deposited as part of a ritual where they have functioned as a do ut des-sacrifice in connection with agricultural fertility. This is a sacrifice where you want something in return for the ritual and/or the item(s) you sacrifice. (2) The bog pots have been deposited as part of a ritual where the bog served as a natural boundary in an agricultural landscape where it differed significantly from the surrounding landscape. (3) The bog pots have been deposited as part of a ritual where the bog served as a metaphorical border between cultivated land and nature and thus functioning as an apotropaic sacrifice warding off the chaotic powers that were associated with the bog. (4) The bog pots have been deposited as part of a ritual with a marine connection of unknown significance.

Bog pots in Norway has with one exception only been found along the western coast. I believe that this can be explained by the possibility that western and eastern Norway received and adapted different impulses from Denmark – as we can see by the different religious/ritual landscapes in these different regions of Norway.

Oversikt over figurer og tabeller

Figur	Figurtekst	Side
Fig. 1.	Geografisk fordeling av undersøkelsesmaterialet i Møre og Romsdal.	44
Fig. 2.	Geografisk fordeling av undersøkelsesmaterialet i Hordaland.	45
Fig. 3.	Geografisk fordeling av undersøkelsesmaterialet i Rogaland.	46
Fig. 4.	Fylkesfordeling av funnområdenes tilknytning til jordbruk.	66
Fig. 5.	Funnlokalitetenes avstand (meter) fra havet.	69
Fig. 6.	Kart over myrregioner. Bilde: Asbjørn Moen (Moen, A. Fig. 2 (2009) [1998]), Copyright: Asbjørn Moen.	77

Tabell	Tabelltekst	Side
Tab. 1.	Oversiktstabell.....	43
Tab. 2.	Tabell over mål av kleberkar.....	47
Tab. 3.	Tabell over mål av trekar.....	48
Tab. 4.	Tabell over mål av kvartsmagrede leirkar.....	50
Tab. 5.	Tabell over mål av asbestkeramisk leirkar.....	52
Tab. 6.	Tabell over datering, typologi, fylkesfordeling og usikker deponeringssituasjon	53
Tab. 7.	Tabell over klassifisering av undersøkelsesmaterialet.....	61
Tab. 8.	Tabell over funnlokalitetenes avstand (meter) fra havet.....	68
Tab. 9.	Komparasjonstabell.....	71
Tab. 10.	Tabell over andre myrfunne kar. Kilder: Unimus 2014a; Unimus 2014f; Henriksen 2008; Grønnesby 2006.....	74

Innholdsfortegnelse

<i>Summary</i>	1
<i>Forord</i>	2
<i>Oversikt over tabeller og figurer</i>	4
<i>Innholdsfortegnelse</i>	5
1. Innledning.....	9
1.1. Tema og målsetting.....	9
1.2. Avhandlingens oppbygning.....	10
2. Forskningshistorie.....	12
2.1. Deponeringer i myrer.....	12
2.2. Myrfunne kar.....	13
2.3. Myrfunne kar i Norge.....	14
2.4.....	
Oppsummering.....	15
3. Teori.....	16
3.1. Samfunnet under førromersk jernalder.....	16
3.2. Myren som sted.....	18
3.2.1. Bradleys naturlige steder.....	18
3.2.2. Liminalitet.....	19
3.2.3. Marginalitet.....	20
3.3. Generelt – myrfunn over tid.....	21
Myrfunne kar.....	21
3.4. Myrdeponerte kar – religiøse/rituelle teorier.....	22
3.4.1. Myrens beboere.....	22
3.4.2. Offertyper.....	23
Matoffer.....	23
Gjenstandsoffer.....	23
Menneskeoffer.....	24
Beckers offertyper.....	24

3.4.3. Formål.....	27
Do ut des-offer.....	28
3.5. Myrdeponerte kar – profane teorier.....	30
Myrsmør og matkonservering.....	30
Torvskjæring.....	31
Bearbeiding av materiale.....	32
Avfall, tap og boplassfunn.....	33
3.6. Oppsummering.....	34
4. Metoder.....	34
4.1. Materialinnsamling.....	34
4.1.1. Undersøkelsesmaterialet.....	34
Datering.....	35
Typologi.....	36
Deponeringssituasjon.....	35
Utvivelse av undersøkelsesmaterialet.....	35
Gjenstandskatalog.....	36
4.1.2. Andre myrfunne gjenstander.....	36
4.1.3. Bergkunstlokaliteter.....	37
4.2. Kart.....	37
4.2.1. Oversiktskart.....	37
4.2.2. Kart i gjenstandskatalog.....	38
4.3. Datering.....	39
4.4. Klassifikasjon.....	39
4.5. Komparasjon.....	39
4.6. Feilkilder.....	40
4.7. Strandlinjekurver.....	40
5 Analyse.....	42
5.1. Presentasjon av undersøkelsesmaterialet.....	42
Tabellforklaring.....	42
5.1.1. Geografisk fordeling.....	42
Møre og Romsdal.....	44
Hordaland.....	45

Rogaland.....	46
5.1.2. Undersøkellesmaterialet.....	47
5.1.2.1. Kleberkar.....	47
Typologi.....	47
Størrelse.....	47
Datering.....	48
Tilstand.....	48
5.1.2.2. Trekar.....	48
Typologi og størrelse.....	48
Datering.....	49
Tilstand.....	49
5.1.2.3. Kvarstmagrede leirkar.....	49
Typologi.....	49
Størrelse.....	50
Datering.....	50
Tilstand.....	51
5.1.2.4. Asbestkeramisk leirkar.....	51
Typologi.....	51
Størrelse.....	52
Datering.....	52
Tilstand.....	52
5.1.3. Deponeringssituasjon og funddybde.....	52
5.1.4. Oppsummering.....	52
5.2. Nær kontekst.....	54
5.2.1. Spesielle funnkontekster.....	54
5.2.2. Funnkontekster med paralleller til danske funn.....	55
5.2.3. Tendenser.....	56
5.3. Klassifikasjon av undersøkellesmaterialet.....	57
5.3.1. Sannsynlighet.....	57
Oppsummering.....	58
5.3.2. Sikre offerfunn.....	58
5.3.3. Mulige offerfunn og usikre funn.....	59
5.4. Oppsummering.....	60

6. Diskusjon.....	62
6.1. Hvorfor myr?.....	62
6.2. Hvorfor kar?.....	63
Geografisk skille.....	64
Oppsummering.....	64
6.3. Hvorfor disse spesifikke myrene?.....	65
6.3.1. Landskapsrelasjon.....	65
6.3.1.1. Jordbruksområder.....	65
Tendenser.....	67
6.3.1.2. Kyst og fjord.....	67
6.3.1.3. Oppsummering.....	70
6.3.2. Jordbrukstilknytning.....	71
Grensesetting.....	72
Oppsummering.....	73
6.3.3. Marin tilknytning.....	74
Oppsummering.....	76
6.3.4. Terrengdekkende myrer.....	76
6.3.5. Funnkonsentrasjonen på Jæren.....	77
6.3.6. Oppsummering.....	78
6.4. Hvorfor Vestlandet?.....	79
Kulturpåvirkning.....	81
7. Oppsummering og konklusjon.....	82

Litteraturliste

Introduksjon til appendiks

Appendiks I: Katalog av undersøkelsesmaterialet.

Appendiks II: Katalog av andre myrfunne gjenstander fra undersøkelsesområdet.

1. Innledning

1.1. Tema og målsetting

Myrene i Nord-Europa har fått mye oppmerksomhet på grunn av sine rike og varierte funn. Det har vært flere debatter omkring funnene og deres tolkninger, slik man kan se i forskningshistorien. Denne avhandlingen fokuserer på funnkategorien myrdeponerte kar. Som vi skal se i det neste kapittelet er det gjort lite forskning på de myrfunne karene fra Norge, og dette har vært en del av motivasjonen for å studere dette materialet.

Myrfunne kar stammer fra Danmark, Nord-Tyskland, Sverige og Norge (Kennedy 1994; Becker 1972; Pilø 1989). I denne avhandlingen fokuseres det på myrdeponerte kar fra Vestlandet, det vil si Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, samt Møre og Romsdal. Herfra har vi funnet kleberkar, trekar, grove, kvartsmagrede leirkar og asbestkeramikk.

Karenes datering er vanskelig. De fleste karene er datert til førromersk jernalder, ca 500 f.Kr. - Kr.f. (Solberg 2003:33), hvilket som er den kronologiske avgrensingen for denne avhandlingen, men det kan ikke utelukkes at noen av karene også kan stamme fra yngre bronsealder eller senere perioder i jernalderen.

Målsettingen med denne avhandlingen er å forsøke og komme nærmere en tolkning av de Vestlandske myrdeponerte karene. Det norske materialet har ofte blitt ignorert på grunn av dårlige funnbeskrivelser, men ved å klassifisere materialet og se nærmere på nær og bred kontekst og de regionale tendensene, vil jeg her vise at det ikke er umulig å trekke tendenser og mulige konklusjoner ut av materialet.

Den overordnede problemstillingen i avhandlingen er:

1. Hva var årsaken til at man deponerte kar i myrer under førromersk jernalder på Vestlandet? Er deponeringene av religiøs/rituell eller profan art? Hvorfor deponerte man i myr? Hvorfor deponerte man kar? Hvorfor deponerte man kar i disse spesifikke myrene? Hvorfor har vi kun funn av myrdeponerte kar langs Norges vestkyst?

For å kunne gi svar på disse problemstillingene er det nødvendig å først svare på tre underordnede problemstillinger som blant annet belyser kontekstene rundt karene. Når disse problemstillingene er

besvart vil man enklere kunne se tendensene i materialet og dermed mulige årsaker til deponering.

1. Type og datering.

Hva slags typer kar består materialet av, og hvilken datering har karene? Kan vi si noe om størrelse og tilstand?

2. Nær kontekst.

Hvilke funnkontekster har karene? Ble karene funnet alene eller i sammenheng med andre kar? Hadde karene innhold? Er det gjort andre funn andre steder i myra?

3. Bred kontekst.

Hvordan relaterer funnstedet seg til det omkringliggende landskapet? Har vi regionale tendenser i materialet? Hvordan passer undersøkelsesmaterialet inn i samtiden?

1.2. Avhandlingens oppbygning

I forskningshistorien ser jeg kort på hva som er gjort rundt funnkategorien myrfunn, før jeg går videre og ser på myrfunne kar generelt. Til slutt tar jeg for meg det som er gjort rundt denne funnkategorien i Norge.

I teorikapittelet tar jeg først for meg samfunn og økonomi under førromersk jernalder. Deretter fokuserer jeg på myren som sted og hva som gjorde myren til et sted hvor religiøse aktiviteter foregikk. Jeg ser på temaene naturlige steder, liminalitet, og marginalitet, uten at disse nødvendigvis ekskluderer hverandre. Så fokuserer jeg på det arkeologiske materialet fra myrer, og tolkningene av materialet fra Skandinavia. Det er også i denne delen de profane aktivitetene gjennomgås. Tolkningene knyttet til religiøsitet og ritualer kommer først og de profane tolkningene etter.

Kapittel 4 gjør rede for metodene tatt i bruk i arbeidet rundt denne avhandlingen. Her forklarer jeg innsamlingen av undersøkelsesmaterialet, andre myrfunne gjenstander og bergkunstlokaliteter, gir et overblikk over kartene i avhandlingen og hvordan de er laget, og presenterer kort de metodene som er tatt i bruk i analysen og diskusjonen. Disse er datering, klassifikasjon og komparasjon, og jeg gjør rede for noen feilkilder. Til slutt beskrives strandlinjekurvene jeg tok i bruk i arbeidet med diskusjonen, men som det der kun refereres til metodekapittelet.

All informasjonen samlet rundt undersøkelsesmaterialet blir gjennomgått analysekapittelet. Her

fokuserer jeg på de underordnede problemstillingene tilknyttet type og datering samt nær kontekst. Kapitlet deles i tre mindre kapitler. Kapittel «5.1. Presentasjon av undersøkelsesmaterialet» tar for seg undersøkelsesmaterialet og hva som kan sies om de forskjellige typene kar. Karene deles inn etter materialet de er laget i, herav kleberkar, trekar, kvartsmagrede leirkar og asbestkeramiske leirkar. I underkapittel «5.2 Nær kontekst» blir det sett på karenes funnomstendigheter direkte tilknyttet til de spesifikke myrene karene ble funnet i. I det siste underkapitlet blir undersøkelsesmaterialet klassifisert etter hvorvidt de er sikre eller mulige offerfunn, profane funn eller usikre funn. Dette svarer på det ene spørsmålet tilknyttet hovedproblemstillingen om hvorvidt deponeringene er av religiøs/rituell eller profan art.

I diskusjonen går jeg gjennom problemstillingen rundt den brede konteksten. Deretter tar jeg for meg spørsmålene rundt hovedproblemstillingen, og de forskjellige spørsmålene utgjør hver sitt underkapittel.

Avhandlingen blir oppsummert og konkludert i siste kapittel.

Appendiks er delt i to. Appendiks I består av en katalog over undersøkelsesmaterialet, mens Appendiks II er en katalog over andre gjenstander funnet i myrer fra samme fylkene karene er funnet i. De første sidene av Appendiks gir en større oversikt over katalogene og forklarer hvordan disse skal leses.

2. Forskningshistorie

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for den forskningen som er gjort rundt myrfunn fra Danmark og Norge generelt, og trekke frem det jeg anser som hovedpunktene med relevans for avhandlingen. Deretter ser jeg på forskningen rundt myrfunne kar der jeg starter med forskningen rundt myrkar generelt, før jeg fokuserer spesifikt på forskningen rundt disse karene i Norge.

2.1. Deponering i myrer

Offerfunn fra myrer er en funnkategori med en turbulent fortid, hvilket Albrechtsen (1948) gir et klart bilde av. Worsaae (1865 og 1866, referert i Albrechtsen, 1948:11-12) var inspirert av noen våpen- og krigsbyttefunn, og med støtte i utsagn fra klassiske forfattere foreslo han i 1865 at gjenstandene var nedlagte i myrene basert på religiøse skikker. Året etter utvidet han teorien sin til å omhandle også andre typer deponeringer i myr fra bronsealder. Han argumenterte for at flere funn der forklaringer som at ufred hadde fått folk til å deponere sine mest verdifulle eiendeler, at tyver som hadde gjemt tyvgodset sitt i myrene, og tap, ikke så ut til å dekke årsaken til at gjenstandene var deponerte. Blant annet nevner han lurene som ofte var ensartede funn der de var funnet parvise, og ofte tatt fra hverandre før deponering. Hans konklusjon er at dette måtte være ofringer til de guddommer som ble dyrket ved/i sjøer, steiner, floder og lunder.

Müller (1876 og 1886, referert i Albrechtsen, 1948:12) bygget videre på teorien ut fra hovedsakelig de samme synspunktene, og la også til myrfunn og markfunn fra hele steinalderen, mens Petersen (1890, referert i Albrechtsen, 1948:12) stilte seg imot teorien og så godt som avviste offerteorien fullstendig ved å forsøke å vise at depotene var krigsbytte, og gjenstandene fra steinalder og bronsealder kun var midlertidig deponerte i myrene og den som hadde gravd gjenstandene ned hadde planer om å grave det opp igjen. Så, i 1897, utbedret Müller (1897, referert i Albrechtsen 1948:12-13) synspunktene sine igjen, og etter dette vant teorien stor anerkjennelse i Skandinavia, Tyskland, Frankrike og England (Albrechtsen 1948:12-13).

Hansen et oppgjør med alle de «mystiske funnene» som ble antatt å være offerfunn (Hansen 1947:44). Han mente at det fantes mer naturlige forklaringer på hvorfor man fant gjenstander i myr, og at forskerne kun hadde klart å dokumentere at de ikke hadde forstått hva de hadde funnet (ibid:48, 65). Hans artikkel argumenterte for at alle offerfunn egentlig var gjenstander som var tapt eller som hadde blitt gjemt og etterpå glemt (Hansen 1947).

Albrechtsen forsvarte året etterpå offerteorien ved å gå gjennom Hansens argumenter og henviste til skrevne kilder som Tacitus og til myter og lignende rundt blant annet klassiske og norrøne guddommer. Han utelukket alle naturlige forklaringer før han argumenterte for offerteorien, og konkluderte med offerteorien var riktig (Albrechtsen 1948).

I 1982, i sitt arbeide rundt hordene av bronsemateriale fra dansk bronsealder, forsøkte Levy (1982, referert i Parker Pearson, 1984:34) å skille rituelle ofringer fra de profane. Hun mente at gjenstander deponert i våtmarkskontekst kunne knyttes til rituelle aktiviteter, mens gjenstander deponert på land kunne knyttes til profane aktiviteter. Parker Pearson skrev to år senere en doktorgradsavhandling hvor han kritiserer Levys definisjoner. Han sier det er ingen absolutt sammenheng mellom kontekst og innholdet i hordene, og dermed produserer definisjonene hennes ikke eksklusive kategorier. Det er rett og slett stor variasjon i funnformene (artefact forms). Han kommer med sin egen inndeling av det votive materialet. 1) Funn definert av kontekst alene, 2) Funn definert av form alene, og 3) Funn definert av kontekst og form. Myrkar faller hos han inn under første kategorien. (Parker Pearson 1984:34-36).

2.2. Myrfunne kar

Man har i senere år vært mer forsiktig med å kategorisere funnene som offerfunn. Becker tok i 1972 for seg myrkarene fra Danmark og delte her karene inn i «Usikre», «Mulige» og «Sikre» funn. Disse begrepene viser til hvorvidt funnene er av kultisk karakter, og dermed består de usikre funnene hovedsakelig av kar som har havnet i myren av profane årsaker. Her nevner Becker de flere profane årsakene som Hansen argumenterte for i 1947, og går videre inn på blant annet torvskjæring og myrsmør (Becker 1972:15-21). De mulige funnene er de funnene som er vanskelige å bestemme og kan ha havnet i myren av både profane og kultiske årsaker (Becker 1972:21-33), mens de sikre er definert som offerfunn (Becker 1972:33). For at et funn skulle kunne tolkes innenfor religionshistoriske kriterier måtte de være godt dokumenterte, blant annet funnkonteksten. Som resultatet av Beckers oppdeling viser, og som han selv sier, så er det ikke mange av funnene som kan defineres som «Sikre funn» (Becker 1972:14-15,33).

Basert på materialet som var tilgjengelig for Becker da han skrev artikkelen, hvilket han mente var var spinkelt spesielt siden han kun fokuserte på de funnene der leirkar var det dominerende elementet i funnet, har han delt de sikre offerfunnene inn i ulike typer. Dette gjorde han på bakgrunn av at funnene var såpass forskjellige at han mente de ikke kunne ha samme bakgrunn (Becker 1972:33).

Jankuhn (1964, referert i Kennedy 1994:27) tok for seg materialet fra Schleswig-Holstein i Nord-Tyskland som stammet fra jernalderen og dokumenterte over 70 individuelle funn. Han mente at tyngdepunktet for funnene ligger i Jylland og de danske øyene (Danish Islands), mens Becker (1970, referert i Kennedy, 1994:27) på sin side mente tyngdepunktet ligger i Jylland og Schleswig-Holstein.

Parker Pearson foreslo i 1984 at blant annet myrkar kanskje kunne kobles til territorier, blant annet som del av ritualer knyttet til territoriale krav (Parker Pearson 1984:185).

I 1998 tok Koch for seg myrkar fra neolittisk tid fra Sjælland, Møn, Lolland og Falster i Danmark. Hun så på de neolittiske myrkarene som starten på en lang ofringsskikk som ville vare helt frem til kristningen av Danmark (Koch 1998:209). Når Koch tok for seg kontinuiteten i deponeringene så hun også på funn fra bronsealder og jernalder, og hun sa at funnene fra jernalder hovedsakelig stammer fra førromersk jernalder, og alle er hovedsakelig mye mer simple enn materialet fra neolittisk tid og bronsealder. Hun har også laget en oversikt over deponeringer over tid fra de samme myrene. I syv tilfeller finner man deponeringer fordelt over 4000 år, hele veien fra traktbegerkulturen til førromersk jernalder (Koch 1998:161,164).

2.3. Myrfunne kar i Norge

Forskningen på Norges myrfunne kar startet med Brøgger (1911, referert i Shetelig 1913:33) som omtalte to myrfunn av kar og sa at ved flere slike funn måtte man undersøke om dette kunne være en egen gruppe depotfunn fra førromersk jernalder. Shetelig fulgte opp og supplerte med tre funn til og dermed inneholdt listen seks leirkar. Karene ble beskrevet som relativt store og enkle leirkar som hverken var nedsatt sammen med andre oldsaker, eller andre funn som kunne tyde på begravelser, slik som brente bein og kull. Sheteligs funn 1 var funnet med bein, men tolket som depotfunn. Ellers ble alle karene funnet på det Shetelig mente var en relativt liten dybde i myrjord, hovedsakelig 2 alen, dvs. mellom 90-130 cm (Store Norske Leksikon, 2009) og periodemessig bestemte karene til førromersk jernalder og eldre romersk jernalder (Shetelig 1913:33-35).

Om karenes utbredelse mente Shetelig dette hadde en helt naturlig forklaring. Jylland i Danmark holdt de fleste og største funnene av myrkar og var dermed å anse som et tyngdepunkt. Ut herfra hadde skikken spredt seg og dermed kunne man finne kar i myrer i Fyen, Bohuslen og det sydvestlige Norge, hovedsakelig Jæren og Karmøy. Dette anså Shetelig som et ytterligere bevis på en kulturforbindelse mellom Jylland og Vestnorge under den tidlige jernalderen (Shetelig 1913:39).

I sitt arbeide rundt førromersk jernalder i Vestnorge tok Pilø også kort for seg myrfunne kar. I alt viste han til 16 funn av leirkar og kleberkar, samt 4 funn av myrfunne trekar funnet uten keramikk. Pilø kommer med en forsiktig konklusjon om at det langs kysten fra Rogaland til Sør-Trøndelag under førromersk jernalder var skikken med å hensette kar i myr vanlig. Videre i den forsiktige konklusjonen sier han at noen av funnene kanskje kan representere matofre, men materialet er så spinkelt at funnkategorien ikke er enkel å tolke (Pilø 1989:86-87, 90).

2.4. Oppsummering

Myrfunn generelt ble aller først tolket som offerfunn, før man senere begynte å se etter profane tolkninger. Becker så på funnkategorien fra hele landet og kategoriserte myrkar fra Danmark i «Usikre», «Mulige» og «Sikre» funn basert på funnkontekstene for å vise om karene var offerfunn eller profane funn. Pearson er den eneste som har sett etter årsaker til at kar ble deponerte, og mente at myrkar kunne være del av ritualer rundt territoriale krav, men dessverre går han ikke lengre enn å nevne det i en bisetning. Om materialet fra Norge er det kun Brøgger, Shetelig og Pilø som har sett nærme på materialet fra førromersk jernalder, og ingen har sett nærmere etter årsaker til at karene ble deponert i myr. Shetelig var den første som skikkelig tok for seg myrfunne kar som en egen gruppe depotfunn. Han tok for seg seks kar, daterte dem til førromersk jernalder og eldre romersk jernalder, og tok for seg utbredelsen av karene. Han mente et tyngdepunkt var å finne i Jylland i Danmark og at funnene var et bevis på en kulturforbindelse mellom Jylland og Vestlandet. Pilø katalogiserte en lengre liste over de norske myrfunne karene, og det er denne katalogen jeg har tatt utgangspunkt i. Noen tolkninger rundt årsaken til deponering av karene har Pilø ikke kommet med annet enn at det kan dreie seg om matoffer.

3. Teori

I dette kapitlet blir det tatt opp teorier som danner bakgrunnen for analysen og diskusjonen. Først tar vi for oss samfunn og økonomi under førromersk jernalder. Dermed tar vi for oss myren som sted basert på naturlige steder, liminalitet og marginalitet, og ser på eventuelle årsaker til at religiøse/rituelle aktiviteter kunne foregå der. Underkapittel 3.3. handler om generelle myrfunn og myrfunne kar over tid, mens underkapittel 3.4. og 3.5. tar for seg det arkeologiske materialet og dets tolkninger, samt teoriene tilknyttet myren som sted. Disse teoriene omhandler tildels også andre myrfunne gjenstander slik som ardskjær og antropomorfe trefigurer da disse av og til er deponert sammen med kar. De andre myrfunne gjenstandene danner også et bilde av det religiøse/rituelle landskapet som myrfunne kar var en del av.

3.1. Samfunnet under førromersk jernalder

I eldre bronsealder dominerte det allerede et åpent lyngheilandskap på Jæren, og skogen ble aldri reetablert etter 1000 f.Kr. På Karmøy og i Sør-Rogaland fortsatte avskogingen som hadde utviklet seg i yngre bronsealder, frem til århundrene før Kristus, og det er også under yngre bronsealder at skogen forsvant på de ytre øyene i Møre og Romsdal. I kystlandskapet har de beste jordbruksstrøkene vært dominert av lyng- og beitemark, og slik kystlandskapet så ut tidlig på 1900-tallet, skal det ha stått uforandret i 3000 år (Myhre & Øye 2002:77-78). Bosetningen i kyststrøkene på blant annet Jæren, Karmøy og de store øyene på Nord-Vestlandet det siste årtusen før Kristus skal ha hatt vært spesielt tett, hvilket har ført til at all skog forsvant og ble erstattet med lynghei og beitemark (Myhre & Øye 2002:92). Et eksempel fra Nord-Vestlandet er fra Lindås. Her ble det påvist gjennom en vegetasjonshistorisk undersøkelse på 1970-tallet, at det i førromersk jernalder begynte en avskoging som kan ses i sammenheng med storstilte ryddinger av gårder. Denne avskogingen fortsatte i romertid og folkevandringstid (Myhre og Øye 2002:76). Myhre og Øye konkluderer med at det i alle regioner av Sør-Norge og langs kysten helt nord til Nord-Troms og Vest-Finnmark i yngre bronsealder og tidlig førromersk jernalder, fant sted en omfattende bosetningsekspansjon (Myhre & Øye 2002:105).

Solberg (2003:56-7) skriver også om denne ekspansjonen og sier at man ut i fra radiologiske dateringer av pollen, frø og åkerspor kan se at det har vært en mulig nyrydning og intensivering av åkerbruket under førromersk jernalder. Et eksempel er Fjellgården Lee i Sogn og Fjordane hvor tradisjonelle kriterier ville datert gården til middelalder. Når man tok i bruk radiologisk datering så man at gården som tidligst ble ryddet under senneolittikum, hadde siden overgangen mellom

bronsealder og førromersk jernalder blitt drevet fast. Kyst og fjordstrøk på Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge viser gjennom pollenundersøkelser at disse har vært i bruk til korndyrkning og beitebruk (Solberg 2003:56). Det er også påvist at fjellområdene ble i økt grad utnyttet som beite, hvilket Solberg mener indirekte antyder at jordbruksaktiviteten har blitt utvidet, og dermed har også de bosatte områdene utvidet seg (Solberg 2003:58). I yngre bronsealder og førromersk jernalder blir det lagt større vekt på næringer som åkerbruk og korndyrkning, der det før har vært hovedvekt på blant annet husdyr og beitebruk i skog. Bosetningen blir også mer stabil innenfor et spesifikt område (Myhre & Øye 2002:82). Men selv om bosetningen ble mer stabil betyr det ikke at gårdstunet har kontinuerlig stått på samme lokalitet. Dagens dateringsmetoder kan ikke avgrense hyppigheten av ganger gårdstunet ble flyttet på, men man anslår at det har skjedd etter et par generasjoner. Tunene kunne bli flyttet mellom alt fra noen hundre meter til opptil én kilometer, innenfor gårdens territorium (Myhre & Øye 2002:105-6).

I sin tekst fra 1991 argumenterer Pilø for at førromersk jernalder har vært en periode der redskapene i hovedsak har vært laget av jern og ikke stein. Dette mener han kan være en sannsynlig årsak til at perioden anses som funnfattig: jern er gjenbrukbart, og vi har dårlige forhold for bevaring. (Pilø 1991:55). Denne funnfattigdommen skal ha gjort at man tidligere har snakket om en nedgangstid i førromersk jernalder, hvilket ikke er dagens antagelse om perioden (Solberg 2003:65). Videre viser han at de gjenstandene vi finner er redskaper og ikke smykker, at jern kan gjenbrukes og bevares dårlig (Pilø 1991:55), og at vi har et fravær av redskaper laget i stein på landbruksbosetninger. I yngre førromersk jernalder forsvinner også gjenstander laget i stein fra boplasser i fjellet. Fjellet er i følge Pilø regnet som et sted der materialtapet var stort, hvilket betyr at når steinredskapene forsvinner, må jernet ha blitt svært vanlig (Pilø 1991:61). Når jernet ble kjent og vanlig bruksmetall har vært diskutert lenge. Blant annet hevdet Shetelig (1925, referert i Solberg 2003:51) at jernfremstilling var kjent allerede i det 7. århundre før Kristus, mens Magnus og Myhre (1986, referert i Solberg 2003:51) mente at dette skjedde i slutten av førromersk jernalder.

Solberg forteller at der bronsealderen hadde en mulig maktelite, skal det under førromersk jernalder ha skjedd en maktforskyvning som følger av jernets introduksjon. Jernet var et materiale som var lettere å anskaffe enn bronzen, og man var dermed ikke avhengig av importeringen som eliten sto for. Da folket ikke lengre var avhengige av en elite, ble forskjellene i samfunnet jevnet ut og eliten skal ha forsvunnet (Solberg 2003:64-5). Denne maktforskyvningen kan også ha ført til en forandring i ideologien. Solberg skriver at det kan ha vært et behov for å ta avstand fra eliteideologien fra bronsealder, og for å skjule sosiale forskjeller (til en viss grad) har gravene hatt

et enkelt og jevnt preg. Det er også snakk om en «åndelig» tilnærming til døden basert på at gravene ikke bærer antydninger til monumentalitet eller trekk som peker mot kjønn. På slutten av perioden ser vi at nye trekk er i ferd med å ta feste, blant annet blir våpen lagt ned i graver og man begynte å se større bygninger. (Solberg 2003:65). Også Pilø mener at gravskikken kan ha vært «et produkt av den sosiale struktur i samfunnet» (Pilø 1991:58).

Tidligere har teorien om en klimaforverring preget oppfatningene av førromersk jernalder. Holmsen (1961, referert i Solberg 2003:50) trakk på historiene om Fimbulvinteren og mente denne kunne spores tilbake til førromersk jernalder, men nyere forskning har mildnet synet på klimaforverringen. Oppfatningen er at ca. 600 f. Kr skal sommertemperaturene ha sunket og man så en økt nedbørsmengde (Solberg 2003:50).

3.2. Myren som sted

Myren har fungert, som vi skal se senere, som en økonomisk ressurs gjennom blant annet torvskjæring. Myren har også vært et sted der religiøse/rituelle aktiviteter har foregått, og i dette underkapittelet er det fokusert på teoriene som forsøker forklare hva som gjør myren til et sted der ulike aktiviteter kunne foregå. Disse forskjellige teoriene utelukker ikke nødvendigvis hverandre og kan alle ha vært del i hva som gjorde myren til et religiøst/rituelt sted og økonomisk ressurs.

3.2.1. Bradleys naturlige steder

Bradley skrev i 2000 en bok om «naturlige steder», og hans teorier er relevant i denne sammenhengen. De naturlige stedene er hellige steder som først og fremst ikke består av monumenter. Hovedsakelig har ikke mennesker tatt del i deres konstruksjon, og heller ingen modifikasjoner har foregått over tid. Men selv om et sted startet som et naturlig sted, kan monumenter ha blitt bygget rundt dem ved senere tidspunkt. Disse stedene var viktige for menneskene som tok dem i bruk, de hadde en betydning. Det er også godt mulig at relikvier (relics) fra disse stedene ble fraktet bort og brukt andre steder (Bradley 2000:34-35).

Fra sine eksempler trekker Bradley (2000:13, 36-43) ut fire karakteristikker som han mener forklarer begrepet «naturlige» steder.

1. Det stammer votive deponeringer fra stedet.
2. Tilstedeværelsen av kunst (bergkunst).
3. Bruken av spesielle lokaliteter som produksjonssteder: Dersom artefakter deponert på naturlige steder har hatt en spesiell betydning i bruk i ritualer, skal man ikke se bort fra at man kan finne

liknende spesielle assosiasjonene på stedene artefaktene ble laget på.

4. Et lite antall naturlige steder som hadde vært i bruk gjennom flere perioder, ble i senere perioder utvidet og gjenskapt (recreated/elaborated) som monumenter.

Bradley sier at fordi naturlige steder har hatt en betydning for menneskene som brukte dem, har stedene en arkeologi (Bradley 2000:35). Dette har Semple fokusert på når hun har forsøkt å finne ut hvorfor naturlige steder i landskapet hadde en betydning for Angelsakserne som brukte stedene til religiøse/rituelle aktiviteter (Semple 2010). Selv om perioden hun tar for seg starter ca 550 år etter førromersk jernalder slutter (Darvill 2008:17), er det ganske trolig at de påvirkende årsakene hun beskriver også kan ha hatt betydning under førromersk jernalder. Hun skriver at et sted kan ha en religiøs/rituell betydning ut i fra hvor vanskelig stedet er å komme seg til; at stedet skiller seg ut fra resten av landskapet; stillhet eller kanskje en spesiell lyd som kan høres ved visse situasjoner; farger; lys; dyreliv; eller spesielle planter (Semple 2010:24-25). Semple nevner at vi også har arkeologiske beviser på ritualer og aktiviteter som kan komme av det kun kaller «tro og overtro». Dermed kan vi finne arkeologiske rester etter ritualer og lignende på steder som ikke nødvendigvis kan defineres som hellige. Slike aktiviteter er knyttet til blant annet såing, høsting og når grenser i landskapet skal settes (Semple 2010:22).

3.2.2. Liminalitet

Steder slik som myrer, vann, huler, hellere og grenser i landskapet er ofte sett på som liminale steder, og man knytter ofte overgangsritualer, fare og/eller kommunikasjon med guddommer til slike steder (se blant annet Holm, Stene, Svensson 2009, Bradley 2000, Semple 2010). Blant annet mener Liv Helga Dommasnes at det er en mulighet for at transformasjonsritualer kan ha foregått i huler. Huler er liminale av to grunner: for det første fungerer de som en åpning til dypet av Moder Jords kropp, men også når man går fra innsiden av en hule og ut til det åpne (Dommasnes 2009:31-32) – man går fra en verden til en annen. Dette mener Dokset er tilknyttet fare. Man går fra noe kontrollert (inne) til noe ukontrollert (ute), og midt i (i dørkarmen) er det farlige stedet. Hvis noe fra utsiden kommer inn, skal dette skape kaos og fare, og dermed er det knyttet et faremoment til det å krysse slike liminale grenser (Dokset 2004:56-57).

Samenes ofringssteder var ofte lokalisert på liminale steder som var på kanten av deres tre lag av kosmos, hvilke var himmelen, jorden og underverdenen. Et eksempel på et slikt ofringssted er der land – jorden – møter vann, hvilket var koblet til underverdenen (Bradley 2000:12-13), for eksempel bredden av en innsjø.

For å forklare liminalitet må vi se til van Gennep som i 1909 skrev om overgangsritualer. Han delte ritualene inn i tre faser: atskillelsesfasen, terskelfasen/overgangsfasen, og integrasjonsfasen (van Gennep 1999:31; Steinsland 2005:263). Han kalte også terskelfasen for liminalfasen. Mens det var van Gennep som presenterte modellen om overgangsritualer, var det Turner som gjorde at van Genneps modell fikk det gjennomslaget den gjorde (van Gennep 1999:10). Turner tok utgangspunkt i overgangsfasen og skrev i 1969 om liminalfasen. I et overgangsrituale, for eksempel en konfirmasjon, blir man i første fasen separert fra den fasen i livet man har vært i; barn. Målet er integrasjonsfasen, der man blir integrert i de voksnes verden, men før man kommer så langt er man i overgangsfasen. Dette er den fasen hvor de som går gjennom ritualet hverken er barn eller voksen, de er en mellomting. De er liminale. Det er viktig at det som er kjennetegnene for den første fasen, skal det være få til ingen av i den andre fasen. Det må være et tydelig skille mellom de to fasene man i et overgangsrituale skal bevege seg imellom (Turner 1969:94-95).

Liminalitet kan dermed knyttes til mennesker og deres overganger i livet, og til landskap og områder der to vidt forskjellige typer landskap møtes. Liminale steder kan også knyttes til fare. Semple sier at blant annet elver og små vann har fungert som mulige kanaler eller plattformer for kommunikasjon med andre steder og overnaturlige vesener og makter. Det er mulig at våpen og andre gjenstander har blitt deponert i våtmarker slik som myrer, elver og innsjøer for å sikre trygge reiser (Semple 2010:31).

3.2.3. Marginalitet

Hedeager viser at horder (hoards) fra folkevandringstid og vikingtid ble nedlagt med hensikt i områder ansett som grenser mellom naturen og kultivert land. Ofte var slike steder overgangssoner mellom land og vann, land og hav. Hedeager viser til at man på slike steder kunne få kontakt med den andre verden (the Other World) (Hedeager 1999:248). Slike steder, om det var kyst, myr, elver eller bekker, kan ha fungert som en form for grense som skilte ut områder brukt til landbruk. De var marginale, og må ha spilt en viktig rolle i måten menneskene anså landskapet. Antageligvis har disse marginale områdene vært en del av den kosmologiske verdenen til menneskene, og dermed også fungert som mentale grenser. Hedeager bruker Midgård, Åsgård og Utgård fra den norrøne kosmologien som eksempel (Hedeager 1999:246). Wiker beskriver det å nedlegge braketeater som et forsøk stabilisere kaosmaktene og opprettholde en balanse mellom Utgard og Midgard (Wiker 2000:127). Også Ryste ser på relasjonen til det omkringliggende landskapet når hun skriver om edelmetalldepotene fra folkevandringstid og vikingtid (Ryste 2005).

3.3. Generelt – myrfunn over tid

Ofringer i myrer går lengre tilbake enn førromersk jernalder. Funn fra tidlig neolittisk tid har hovedsakelig bestått av dyrebein, rav, dekorert keramikk, menneskelige levninger, og våpen slik som økser (Bradley 1998:58), mens det i bronsealderen i tillegg dukker opp en spennende funnkategori bestående av seremonielt utstyr. Dette er gjenstander som ikke kan ha hatt hverdagslige funksjoner. Funnene består av kultvogner slik som Solvognen fra Trundholm, figuriner, og musikkinstrumenter som lurene av bronse. (Bradley 1998:29, 111). Også diverse gjenstander laget av metall, en sjelden gang assosiert med menneskelevninger, ble deponert i myrene under bronsealder (Bradley 2000:154).

Fra Sør-Skandinavia har vi også Hjortespringfunnet, og noen få, og mindre kjente våpenfunn som Krogsbølle i Fyn og Værebø i Nord-Sjælland (Vikingskibsmuseet, 2008). Gundestrupkjelen hører i følge Bradley inn i funnkategorien seremonielt utstyr (Bradley 1998:29). Deponeringen av våpen og annet fint metallarbeid tok seg opp igjen i visse områder i slutten av førromersk jernalder, etter at det i perioden ikke hadde blitt foretatt mange deponeringer av denne typen (Bradley 2000:154). Blant annet ser vi at det forekommer deponeringer av braketeater og gullgubber (Hedeager 1999:233). Under førromersk jernalder i Norge ble det i følge Solberg (2003:63), i tillegg til leirkar, deponert halsringer og rester etter mennesker – de samme funnkategoriene fra Sør-Skandinavia.

Myrfunne kar

I følge Bradley (2000:61) kan trolig myrfunne kar i Danmark spores tilbake til mesolittisk tids Ertebølle fase, og ble under neolittisk tid deponert hyppigere. I det som i neolittisk tid var åpne vann, ble keramikken deponert nære land, ofte var dette enten der hvor en bekk eller lignende rant inn i vannet, eller hvor to vannløp møttes, og en rekke av disse var deponert overfor en svært fremtredende bakke, eller en øy. Hva myrdeponeringene angår var disse foretatt ofte nært bosetninger og neolittiske palisadeanlegg (causewayed enclosures), mens det i området rundt ofte var megalittgraver. I startfasen av neolittisk tid ble det deponert omtrent like mange kar som fra mesolittisk tid, men etterhvert økte antallet deponerte kar, og gjenstander begynte å bli deponert sammen med karene. Disse gjenstandene inkluderer øksehoder og bein fra domestiserte dyr (Bradley 2000:61). I slutten av tidlig neolittisk tid ble deponeringene av kar mer ekstravagante, og plattformer av tre ble assosiert med noen av deponeringene, og nå ble også ofrede mennesker og dyr tilføyd materialet deponert sammen med karene. Etter dette ble antallet deponeringer av kar redusert (Bradley 2000:61-62).

Fra Norge, Sverige, Danmark og Nord-Tyskland finnes det flere funn av myrfunne kar fra både førromersk og romersk jernalder. Det har blitt estimert at per 100 år av førromersk jernalder i Danmark skal det være funnet 34,6 funn, mens det fra tidlig romersk jernalder er funnet 62,5 funn per 100 år av perioden. Myrfunne kar er som regel funnet enten isolert, eller i sammenheng med trestolper, pæler, grener, steiner og bein av dyr, (Becker 1972:9; Kennedy 1994:28). De er funnet både med innhold som matrester og bein, samt uten og i sammenheng med andre gjenstander (Becker 1972:33.49).

3.4. Myrdeponerte kar – religiøse/rituelle teorier

Når myrdeponerte kar knyttes til religiøse/rituelle teorier handler det i hovedsak om offer. Man vil noe med et offer, det er rett og slett snakk om en form for kommunikasjon. Lund (2010:56-57) har foreslått at mennesker og guder kunne kommunisere ved bredden av vann. Hedeager (1999:248) mener også dette, samt Brink: «... water was the main interface for communication with the metaphysical world, something that has existed since time immemorial» (Brink 2013:45). Her skal vi se hvem det kan kommuniseres med, hvordan denne kommunikasjonen kan ta form, og hva det mulige formålet med kommunikasjonen er.

3.4.1. Myrens beboere

Nerthus var en gudinne tilbedt av flere folkegrupper i det som forskerne i dag tror er Schleswig-Holstein området og sørlige Jylland (Näsström 1998:53-4). Tacitus skrev i 98 e. Kr. boken *Germania*. Her forteller han om en vogn med et klede kun presten kunne ta på var plassert på en øy. Dette ble hentet frem når presten kjente tilstedeværelsen av Nerthus, som han også kaller Moder Jord. Da ble vognen kjørt rundt markene til de stedene gudinnen mente var verdige hennes tilstedeværelse, og mens hun var blant folket skulle ingen krige eller ta til våpen. Når hun var ferdig med sitt besøk blant folket ble vognen fraktet tilbake til øya, og vognen og kledet (og gudinnen) skal ha blitt vasket av slaver.

Det er ikke bare guddommer som har oppholdt seg i myrene; myrer og våtmarksområder er kjente fra flere av Europas historier, sagn, myter og legender, som oppholdssteder for diverse vesener. Historien om Beowulf, der vi møter de to vesenene Grendel og Grendels mor som begge krevde menneskeoffer, er kanskje den mest kjente historien (Kaul 2003:20).

Matoffer til mytiske vesener er en tradisjon som har pågått under norrøne tider, langt inn i vikingtid. I lunder, ved fossefall og hauger, ble det av kvinner satt ut mat og drikke til vetter og de andre

vesenene som de mente oppholdt seg der (Steinsland 2005:352). Vi har sett at det gjennom bronsealder til og med jernalder har forekommet matofringer i myrer og våtmarksområder (Solberg 2003:42), så at det har blitt ofret til de guddommer og vesener som menneskene mente befant seg i blant annet myrene, er ikke utenkelig.

3.4.2. Offertyper

For å få kontakt med de guddommer eller vesener som enten har oppholdsted i myren eller er knyttet til den på en annen måte kan man ofre noe for å sette i gang kontakten. Man har flere typer offer, og jeg vil gå gjennom de relevante for avhandlingen nedenfor.

Matoffer

Matoffer har fungert på ulike måter, men hovedsakelig går det ut på at man gir mat til for eksempel gudene (Steinsland 2005:266). I Mesopotamia var det vanlig at maten ble lagt frem foran gudestatuen, og fjernet etter at gudene hadde «spist» (Wiggermann 1995:1861-2), men man hadde også offertyper som drikkeoffer, oftest kalt libasjonsoffer, slaktoffer, og brannoffer, der ved sistnevnte blir kjøttet av slaktofferet brent, slik at gudene kunne ta til seg næringen fra offeret gjennom røyken (Steinsland 2005:266; Beard, M., North, J. & Price, S. 1998:148). Til slutt har man kommunionsoffer, der man spiste og drakk symbolsk sammen med gudene (Steinsland 2005:266,276). På lik linje med brannoffrene, kan det tenkes at matofferet ble deponert i myrer og vann for at de guddommer eller mytiske vesener som hadde tilholdsted der kunne ta næringen til seg.

Matoffer har blitt foretatt både i kar og alene, et eksempel er fra Varbro i Nord-Jylland i Danmark. Her ble 114 kar funnet, hvorav 55 fortsatt var intakte, og majoriteten kunne dateres til romersk jernalder. Bein ble funnet oppe i karene samt spredd rundt dem. Beinmaterialet besto av knokler som hover, tær og albuer fra en ku, en hest, ca 18 sauer og 11 hunder. Det ble også funnet en hel hodeskalle fra en hund (Becker 1972:36-37; Kennedy 1994:32). Det behøver nødvendigvis ikke kun være kjøtt som blir ofret. Fra neolittisk tid kjenner vi til keramikk deponert i vann som inneholdt blant annet skall fra korn, nøtter, bein etter domestiserte dyr, fiskebein og fiskeskjell (Bradley 2000:62).

Gjenstandsoffer

Som vi har sett ovenfor finnes det et vidt spekter av gjenstandstyper som er deponert i myrer, flere av dem som offer. I Appendix II foreligger en katalog over gjenstander deponert i myrer på

Vestlandet. Gjenstandstypene i den katalogen er ardskjær, antropomorfe trefigurer, myrsmør, myrskjeletter, lur, halsringer og kar. I «3.4.3. Formål, *Do ut des-offer*» vil ardskjær og antropomorfe trefigurer gå gjennom.

Menneskeoffer

Under førromersk jernalder var den vanligste begravelsesskikken likbrenning i Norden. Allikevel finner vi av og til relativt hele skjeletter, oftest i myrer. Fra Sør-Skandinavia og Nord-Europa kjenner vi til myrlik, mens fra Norge har vi myrskjeletter. Forskjellen på myrlik og myrskjeletter er at myrlikene har ofte bevart bløtvev slik som hud og hår, mens skjelettene kun består av beinrester (Sellebold 2011:67).

Fra Nord-Europa er det (per 2001) funnet nesten 2000 myrlik. Rundt 100 av disse har blitt daterte, og av disse er ca halvparten datert til et sted mellom 1000 BC – 250 AD. Det er også gjort funn fra periodene tidlig neolittisk tid til vikingtid. Myrlikene er både menn og kvinner, barn og unge, og tolkningene varierer mellom blant annet ofring, uhell og mord (Chamberlain & Parker Pearson 2001:50, 52-54). Begravelse av kriminelle som ikke fortjente en tradisjonell begravelse har også blitt foreslått (Skaar 2012:74).

Sellebold (2011) har tatt for seg myrskjelettene funnet i Norge, og kommet frem til at fra førromersk jernalder finner vi fem myrskjeletter, alle fra Hedmark fylke. Fra Vestlandet er det gjort to funn, et fra yngre steinalder, og et annet, bestående av fire nyfødte barn, fra eldre romertid. Dette siste funnet kommer fra Bø i Rogaland (Sellebold 2011:80).

Ofrede myrlik har blitt knyttet til Nerthus (Bradley 1998:170, Glob 2004:143). Slavene nevnt ovenfor som blant annet vasket vognen til Nerthus ble etter vaskingen så druknet i vannet rundt øya, og det er dette som knytter myrlikene til Nerthus (Green 2001:111), men ikke nødvendigvis som menneskeoffer (Green 2001:116, Bradley 1998:170). Nerthus knyttes til fruktbarhetsritualer blant annet ved det faktum at folket ikke skulle krige eller ta til våpen når Nerthus ble fraktet rundt i vognen. Dette er svært vanlig blant fruktbarhetsritualer (Steinsland 2005:147). Videre kan matoffer, i og ikke i keramikk, knyttes til fruktbarhet på en mer beskjeden skala enn menneskeoffer (Bradley 1998:170).

Beckers offertyper

Som nevnt i forskningshistorien delte Becker de sikre offerfunnene inn i forskjellige typer. Becker

har den mest omfattende oversikten over myrfunne kar fra Danmark. I analysen vil undersøkelsesmaterialet bli klassifisert på samme måte som Becker klassifiserte de danske funnene. Som et siste ledd i klassifiseringen blir funnene som kan tolkes som intensjonelt deponert sammenlignet med Beckers offertyper og mulige offertyper for å se hvorvidt det er paralleller. Derfor har jeg valgt å presentere Beckers offertyper og mulige offertyper her.

A: Type Skævinge

Denne typen består av et eller flere kar dekket av en dyngestein som var rund og flat og tykkest på midten. Det er ikke tilhørende dyreknokler til funnet, og funnene kan ikke forklares på en profan måte. Becker sier det kan være snakk om at det har blitt tatt i bruk en tidligere grop etter torvskjæring som ble dekket til. Dateringen ligger på eldre romersk jernalder (Becker 1972:33-36).

B: Type Varbro

Typen består av samlinger av både store og mindre forrådskar som inneholdt en større mengde knuste knokler av husdyr tolket som mulige matrester. Karene antas å være fra eldre romersk jernalder, og de fleste hadde slåtte, sekundære hull i bunnen. Halvparten av karene var middels store, men det ble også funnet 20 større kar mellom 31-55 cm høye. Karene var i følge Becker grove «husholdningskar». Alle karene ble funnet i bunn av myren som besto av sand, og Becker mener dermed karene har blitt deponert i åpen sjø. (Becker 1972:36-37).

C: Type Lundtoft

Denne typen er lik Type Varbro der den består av dyreknokler i større kar, ofte forrådskar, men skiller seg fra typen ved at knoklene ikke er knuste og de dermed representerer vesentlige deler av hele dyr. Lokaliteten er datert til sen førromersk jernalder og eldre romersk jernalder (Becker 1972:37-40).

D: Type Tibirke

Også i til denne typen tilhører det knokler, men disse stammer uten unntak fra hunder, og knoklene er funnet i tilhørighet med karene, og ved tre av funnene er knoklene funnet ved siden av karene og ikke inni. Karene var av mindre størrelse, og funnene er datert til eldre jernalder (Becker 1972:40-42).

E: Type Bukkerup

Typisk for denne typen er ett lite kar deponert sammen med skjelettet av ett husdyr der det i

hovedsak dreier seg om ei ku. Dateringene foreligger på eldre og yngre romertid, men det utelukkes ikke at det også kan ha forekommet slike ofringer tidligere også (Becker 1972:43-46).

F: Type Käringsjön

Ved Käringsjön ble et større antall kar, ofte middelstore og hele, som inneholdt animalsk fett ble funnet i en myr som det både i samme lag som karene og utenfor ble funnet forskjellige typer tresaker, bunter av lin og en god del små steiner. Karene ble funnet i forbindelse med et kailignende anlegg hvilket formål var å gjøre myren farbar. Noen av karene ble også funnet oppå anlegget. Ved Fjaltring var det en steinlegning av flate steiner i stedet for et kailignende anlegg. Tolkningen av funnet gikk ut på at karene var deponerte på myrens overflate, og steinlegningen var blitt brukt til å styrke overflaten, siden flere av karene ble funnet oppå steinlegningen. Etter leirkarene fra Käringsjön dateres funnene til perioden 2-5 århundre e.Kr. (Becker 1972:46-48).

G: Type Forlev

Ved Forlev Nymølle ble det funnet steindynger tolket som altere basert på formen deres. Rundt disse ble det funnet et større antall leirkar og en del andre gjenstander. Grove menneskelignende trefigurer ble i flere tilfeller funnet i tilknytning til altrene. Dette stedet ble definert som et offersted. Keramikken funnet her kunne dateres til førromersk jernalder og eldre romersk jernalder, og trefigurene til eldre jernalder. (Becker 1972:48-49).

Selv om flesteparten av disse funnene definert av Becker som «Sikre funn» stammer fra 100 f.Kr. - 400 e.Kr. blir rituelle ofringer funnet gjennom hele førromersk jernalder i følge Parker Pearson (1984:36), og Becker utelukker ikke at det kan forekomme funn der man ser en blanding av typene deponeringer (Becker 1972:40). Han mener også at kar som er deponert dypere i myren enn funn som kan stamme fra torvskjæringsaktiviteter fra jernalderen, mulig kan ha en kultisk bakgrunn. Disse karene er ofte hele. Becker sammenligner det med myrlik deponert i groper etter torvskjæringsaktiviteter som ikke har grodd igjen og som kan være eldre enn tiden myrliket ble deponert på (Becker 1972:18-19).

Når Becker klassifiserte myrfunnene ble de funnene som kunne tolkes i retning offerfunn og profane funn klassifisert som mulige offerfunn (Becker 1972:21). De generelle trekkene er kort nevnt her da vi i analysen kommer til å klassifisere myrfunnene på en lignende måte.

Av de mulige offerfunnene nevner Becker tre funnsteder fra Stengade Mose fra Tullebølle sogn hvis

fellestrekk er at leirkar ble funnet i hull som var dekket av et lag avhuggede grener. Han har to forslag til dets funksjon. Enten har greinene dekket en offergrop, ellers har laget fungert som et dekke over torvskjæringshull slik at man ikke skulle kjøre seg fast i de påfølgende år med mulig fortsatt torvskjæringsaktivitet (Becker 1972:21-26).

Det er også til de mulige offerfunnene at Becker nevner funn av pæler. Fra lokaliteten kalt Stengade Syd ble det gjort et funn som skilte seg fra resten av funnene fra lokaliteten. Her ble det funnet en loddrett pæle stukket ned mellom to hele leirkar og skår fra en eller to til. Samlet rundt funnet var en oval steindyng, og pælen stakk opp av toppen av steindyngen. Det skal også være funnet avhuggende grener i tilknytning til funnet, men funnbeskrivelsen sier ingenting om deres plassering i forhold til resten av funnet (Becker 1972:23-24). Videre nevner Becker to andre funn som inkluderer pæler. I et funn fra Stengade Vest ble det funnet en grop dekket av avhuggede grener, og midt i gropen sto en pæle. Fyllet rundt pålen besto blant annet av leirkarskår, og det antas det var i skår leirkarene også var deponert (Becker 1972: 24-25). Fra et myrdrag i Uldum langs Gudenåen er det flere steder funnet leirkar og skjeletter av mennesker. En torvskjærer skal her ha funnet en pæl i et hull med karskår (Becker 1972:26, 28). På bakgrunn av dårlige funnopplysninger valgte Becker å ikke trekke noen slutninger rundt funnene (Becker 1972:28).

3.4.3. Formål

Formålet med å ofre noe til guddommer og vesener kan være så mangt. Kommunikasjon kan være et formål alene, eller man takker en gud for gode avlinger og fruktbarhet. Man kan foreta offer for å godgjøre kaosmakter, og ved det holde dem på avstand. Et slikt offer kalles et apotropeisk offer (Steinsland 2005:266). Når man knytter kaosmakter til myren og apotropeiske ofre, ser vi igjen at liminalitet kan knyttes til fare. Et eksempel kan være å ofre mat til kaosmakter som skal befinne seg i elven man må krysse for å sikre seg en trygg reise over elven.

Ofte har matoffer fungert som et do ut des-offer: man ofrer noe og forventer å få noe igjen for offeret (Steinsland 2005:266). For eksempel kan man forvente å få igjen fruktbar avling for offeret man har gjort. Myren har ofte på bakgrunn av funnene gjort i den blitt knyttet til fruktbarhet (Fabech & Näsman 2013:67). Ut fra funnene som stammer fra myrene skiller Bradley mellom fruktbarhet knyttet til jordbruk, og fruktbarhet knyttet til mennesker. Funn av jordbruksutstyr slik som blant annet ploger knytter han til jordbruket, mens funn av skulpturer knytter han til mennesker (Bradley 1998:170). Nedenfor går jeg gjennom disse to måtene fruktbarhet kan knyttes til myrene. Først ser vi på jordbruksutstyr og deretter på skulpturer knyttet til mennesker.

Do ut des-offer

I Danmark er det funnet ploger, deler av ploger, arder og deler av arder i flere myrer. I 1951 tok Glob for seg arder og ploger funnet i Norden, der det viser seg at man har ofret hele, men ofte godt slitte arder. Det ble også ofret arder av tresorter som ikke egner seg til jordbruksarbeid, og uanvendelige arder på grunn av simpelt design (Glob 1951:104). Det samme gjelder for ploger. Av plogene av Døstrup typen funnet i Danmark er en av plogene satt sammen av både nye og gamle deler, mens to er laget i et materiale som ikke ville klart arbeidet plogen var laget til da treverket var for mykt (Glob 1945:106). Deler av arder har også blitt deponert, blant annet ardskjæret som er det viktigste stykket på redskapet. Glob viser også til at de fleste myrene som ardene stammer fra, og offerfunn generelt, er små dødisgroper som ofte er høytliggende i terrenget (Glob 1951:103-4).

I flere av myrene med ardskjær er det også gjort funn av blant annet leirkar, trekar og tretrauger. Glob antar at tretraugene fra Nørre Smedeby og Bø må ha inneholdt sette Korn, og at det samme blant annet må gjelde for tretrauget funnet i Käringsjön (Glob 1951:104).

Fra det norske materialet fra førromersk jernalder er ingen ploger deponert i myrer, derimot finner vi ardskjær. Fra Vestlandet har vi 8 ardskjær, der ett er funnet sammen med et kar fra undersøkelsesmaterialet. Disse ardskjærene står beskrevet i Appendix II.

De ovennevnte skulpturene som kan knyttes til mennesker og fruktbarhet er såkalte antropomorfe trefigurer. Antropomorfe trefigurer er trefigurer med menneskelige trekk. Majoriteten av disse figurene stammer fra de siste århundrene før og etter år 0, det vil si førromersk og romersk jernalder, men de er også funnet helt tilbake til mesolittisk tid til og med middelalder. Funnene stammer fra Irland til Polen og fra sentrale deler av Tyskland til Finland (van der Sanden & Capelle 2001:11).

Fra førromersk jernalder kan vi dele de antropomorfe figurene inn i to kategorier. Den ene består av de figurer som har en planke-form, men allikevel har menneskelige trekk. Disse skal ha vært reist langs veier, og man har tilegnet dem en beskyttende egenskap. Den andre kategorien består av de figurer ofte forbundet med ofre. Hovedsakelig er disse figurene skjært ut av trær som har den formen treskjæreren var ute etter, og de kan være formet som både menn og kvinner (van der Sanden & Capelle 2001:17).

Vi finner også slike trefigurer i Norge og i sin avhandling fra 2007 beskriver Dahl disse. Fra Østfold

har vi en antropomorf trefigur datert til eldre jernalder-sen romertid, den såkalte Grimstadmennen. Tre andre trefigurer er datert til vikingtid og sen vikingtid-tidlig middelalder og stammer ikke fra denne avhandlingens undersøkelsesområde (Dahl 2007:2, 32, IX). Det finnes også flere andre trefigurer, men disse har dårlige funnkontekster og mangler per 2007 datering. Konteksten på sin side tilsier at 18 trefigurer skal ha hatt høy alder, og dermed har Dahl lagt dem til i sin katalog. Tre av disse (Dahls nr 91-93) stammer fra Møre og Romsdal, se Appendix II. En er av uviss alder, mens de to andre mulig kan dateres til merovingertid (Dahl 2007:32, XV-XVII).

Dahl har konkludert med at trefigurene ikke kan knyttes til én spesifikk forestilling eller lignende, men et variert spekter av hensikter og forestillinger, men hun poengterer at hun kun har tatt med et utvalg tolkninger på grunn av avhandlingens omfang. En slik tolkning er at når jordbruket innføres kan de antropomorfe figurene opptre i kontekster knyttet til offer. Enten kan figuren ha blitt ofret, ellers kan det ha blitt ofret til selve figuren (Dahl 2007:126).

Ofte blir antropomorfe trefigurer funnet i myrer koblet til fruktbarhet. Trefigurene av menn og kvinner blir knyttet til religiøse og kultiske formål som fruktbarhetssymboler, da kjønnet ofte er sterkt fremhevet, og de blir ofte funnet ved offerplasser. Men ingen figurer før 1000 AD har blitt knyttet til guddommer fra de skriftlige kildene, og man tror at figurene heller har fungert som kultgjenstander. Disse skulle ikke fungere som bilder av overnaturlige vesener, men heller som erstatninger for disse, der formen på trefiguren ble bestemt ut fra trestykkets naturlige form, heller enn å forme trestykket naturalistisk etter det overnaturlige vesenet det skulle erstatte (van der Sanden & Capelle 2001:25-26).

Også samene, som Bradley beskriver som den eneste etnografiske kilden som har en direkte relevans til forhistoriske Europa (Bradley 2000:60), tok i bruk trefigurer. Lik trefigurene beskrevet ovenfor ble også disse kuttet fra trær hvis form var lik guddommer. Den ene kjente guddommen gjenskapt som trefigur var Varaldenolmmái, guden som sikret fruktbarheten til både reinsdyrene og beitemarkene deres (Bradley 2000:6-8).

De antropomorfe trefigurene som er lagt til katalogen over andre myrfunne gjenstander er funnet i et område hvor det også er funnet kar som vil bli tatt opp videre i diskusjonen.

3.5. Myrdeponerte kar – profane teorier

Myrsmør og matkonservering

Fra Irland og Skottland er det gjort flere funn av såkalt myrsmør: en voksaktig, hvit masse funnet i myrer. I en undersøkelse der 274 eksemplarer av myrsmør ble analysert, så man at over halvparten hadde blitt deponert i beholdere av tre med lokk, men kunne også bli deponert i kurver eller skinn, eller som en klump. Dateringsmessig strekker deponeringene seg fra jernalder til middelalder (Earwood 1997:25).

I Norge er det funnet tre eksemplarer av myrsmør. I Jevnaker kommune i Oppland ble det funnet myrsmør (C22009) i en neverbutt (butt - et kar for flytende varer (Store Norske Leksikon, 2014)); smøret ble beskrevet som en «fast, hvit, voksaktig masse» (Unimus 2014d). I Ørland kommune i Sør-Trøndelag ble det funnet en tine av bjørkenever (T13685) med rester etter det som ble beskrevet som «smør eller en annen fet substans» (Unimus 2014d). Det siste funnet (S9457) stammer fra Madla i Stavanger, i Appendix II kalt M1. Funnet består av tre stykker smør «med avtrykk av tenner til smågnagere og med stråavtrykk» funnet sammen med et sylindrisk trespann, en rektangulær treplate, og et trekar med form som en øse med hank. Etter bildet å dømme, og det faktum at avtrykkene enda består, er også dette eksemplaret en hvit voksaktig masse (Unimus 2014d).

Myrsmørets opprinnelse har lenge vært diskutert, og da forskere i 2004 studerte fettsyrer fra smøret, oppdaget de at den stammet fra meieriprodukter og dyrefett. De konkluderte med at myren må ha fungert som et kjøleskap (Ball 2004). Det ble også foreslått at å deponere mat i myren funket som en måte å prosessere maten på, lik forråtnelsesprosesser som raking og luting brukt her i Norge (Ball 2004; Tunstad 2004).

Den vanligste tolkningen av myrsmøret er at smør ble satt ned i myrene for å holde seg ferskt, og det har ikke vært noen tolkninger om at myrsmøret kan knyttes til religiøse motiver (Kennedy 1994:31). Shetelig (1913:38) derimot stilte spørsmål med hvorvidt religiøse motiver kunne være del av skikkens opprinnelse.

I et gastronomisk eksperiment rundt myrsmør (Reade 2013) nevnes også kjøtt og myrmelk. Flere forskjellige typer kjøtt ble av Fisher sunket ned i et frosset tjern og en torvmyr. Han hadde også en kontroll gruppe med kjøtt i vanlig fryser. Etter et år testet han mengden bakterier, og kjøttet fra både tjern og myr var sammenlignbare med kontrollgruppen. Reade sier at myren må ha vært ideell til å lagre mat i på grunn av myrens preserveringskarakteristikker. Anaerobe og sure forhold hindrer

oksidasjon og mikrobiell vekst (Reade 2013). Reade nevner også myrmelk, og fra Norge finnes det enda folk som lager dette. I 1994 gravde Primstad ned melk for lagring og naturkonservering, og planen var å ta opp nye flasker hvert år og smake om melken fortsatt var drikkenes, og det var den fortsatt i 2012, 18 år etter de først ble gravd ned. Primstad fortalte at sauegjeterne pleide grave ned melka når de dro opp med sauene, og gravde den opp igjen når sauene skulle samles. (Oppedal 2012). Myren funket utmerket som kjøleskap da den er lufttett og holder en jevn temperatur gjennom året (Tonstad 2006).

Torvskjæring

Torvskjæring er en aktivitet der myren blir brukt som ressurs. Det kan ofte være vanskelig å se spor etter torvskjæringsaktiviteter i en myr, og ofte har slike aktiviteter blitt datert til nyere tid. Vi har kilder som sier at torvskjæring holdt på helt tilbake til vikingtid, men dårlige dateringsmuligheter og lite funn som støtter opp om teoriene gjør det vanskelig å bevise hvor mye eldre slike spor kan være (Olsen 2010:82). Becker henviser til at det ved Hjortespringfunnet er gjort flere funn av små runde groper som var ca 1 meter brede og 1 meter dype. Disse var eldre enn selve båtfunnet, og noen av disse skal være fylt opp med torvmasse som stammet fra andre steder i myren. Det ble også påvist torvgraving av omfattende omfang fra sentrale deler av myren som også var eldre enn båtfunnet. Becker antar at det kan være snakk om torvskjæring fra enten bronsealder eller tidlig jernalder. Disse små gropene har også blitt tolket som offerbrønner siden det i tre av dem ble funnet noe spredt med okse- og svineknokler (Becker 1972:20-21).

Funn som blir tolket å tilhøre en torvskjæringskontekst er ofte traue, som regel funnet sammen med keramikk, og spader laget av tre. Et eksempel er en myr der det på to forskjellige lokaliteter ble funnet tilsammen to traue. Det ble også funnet groper der noen inneholdt keramikkskår, mens i en annen grop fant man tørket torv. Keramikkskårene ble datert til rundt Kristi fødsel, og den tørkede torven hadde fått formen sin etter å ha blitt arbeidet med for hånd (Kennedy 1994:29-30). Funn av steinlagte heller har av og til blitt tolket som vei til å transportere torven ut av myren (Becker 1972:19-20).

Hva traueens funksjon angår er det tre aktiviteter man antar de har blitt brukt til. Man mener de har blitt brukt til å bære torven ut av myrene, men det er også mulig de kan ha vært brukt til å bære vann inn i myrene til torvkutterne. Det er antatt at de har fungert på samme måte som en slede. Hvis traugene har blitt brukt til å frakte vann inn i myrene har det blitt foreslått at flere, men ikke alle, av keramikkskårene ble brukt som vannflasker. Det har som et tredje alternativ vært foreslått at karene

ble brukt til å øse vann ut av gropene, men denne teorien er det uenigheter om (Kennedy 1994:29-30).

Den tidligere nevnte tørkede torven, samt groper som viser tegn på gjengroing før deponering, kan også være et tegn på at torvskjæring har forekommet. Videre kan det godt hende at torvskjæring henger sammen med ofringer og deponeringer. Fra Danmark har vi flere eksempler der torvskjæring har foregått en lengre stund før noe har blitt deponert i samme myr, og det som har blitt deponert er som regel nedlagt i de da påbegynt gjengrodde gropene etter torvskjæringen (Christensen og Fiedel 2003:90-91).

Bearbeiding av materiale

Det har blitt foreslått at myren har fungert som arbeidsplass når man laget keramikk, en tolkning basert på et funn der man fant små samlinger av skår og kardeler der noen var nesten ubrente og andre var deformerte av ild. En og annen gang ble det funnet klumper med ubrent leire og dyreknokler i disse skårsamlingene. Tolkningen ble gjort av Simonsen (1953, referert i: Becker 1972:20), men Becker har lagt torvskjæring til tolkningen og mener det er snakk om et funn som viser torvskjæring i forbindelse med fremstillingen av leirkar. Dette baserer han på at Simonsens tolkning ikke har tatt forbehold for at disse samlingene av skår ble funnet i groper i torvlaget, og at gropene lå enten på samme nivå som funn fra neolittisk tid, eller dypere (Becker 1972:20). Torven kan ha blitt brukt til å brenne keramikk, siden den er ypperlig til dette arbeidet da den avgir en intens og jevn varme (Kennedy 1994:30), og dermed har myren kunne vært et ypperlig sted å bruke som arbeidssted for å drive med keramikk. Uferdige leirkar kan ha blitt lagt ned i myren for å holde på fuktigheten frem til karene kunne ferdigstilles, og videre kan det hende selve ovnene også var i myren da denne er fuktig og det da ikke er like farlig å forlate stedet mens karene blir brent.

Skjølvold skrev i 1961 om klebersteinsindustrien i vikingtid, og viser til funn av uferdige klebersteinskar der uthulingen ikke er påbegynt eller ferdig. Han siterer Pram som forteller at han har betraktet flere kleberstensberg og har observert at bart berg utsatt for luft og vær og vind har vært like hard som kampestein, mens klebersten som enten ligger et stykke inn i berget, eller under jorden, er bløtt og enklere å håndtere. Skjølvold mener derfor at emnene til kleberkar har blitt lagt i myr for å bløtgjøres og dermed bli enklere å hule ut (Skjølvold 1961:88-89).

Det er sannsynlig at det samme kan gjelde for gjenstander laget av tre også. Ved et båtbyggerfunn (B8044) fra Li i Hatlestrand i Kvinnherad ble det fortalt av lokale folk at i gammel tid pleide

båtbyggerne å oppbevare emnestykker og dermed holde veden frisk ved å deponere dem i vann eller myr (Unimus 2014e). Et funn fra en myr i Suldal kommune i Rogaland (S10194) er tolket som avfall etter trebearbeiding der tre ble kvistet og barket med øks, og staur ble tilspisset med kniv og funnet er datert til jernalder. Det ble ikke funnet emner til gjenstander eller lignende i myren (Unimus 2014c).

Avfall, tap og boplassfunn

Noen funn av kar i myr har blitt tolket som avfall, et eksempel stammer fra Vestfold på Østre Borge i Stokke kommune (C57472). Her ble det gjort funn av fragmentert keramikk som ble tolket som boplassavfall (Unimus 2014c). Myren har altså også fungert som et sted man kunne kaste avfall, og dette er en feilkilde det er nødvendig å ha i bakhodet når man arbeider med dette materialet. Tap er et like sterkt alternativ til tolkning som avfall. Videre nevner Pilø at det kjennes tilfeller der myr har dekket tidligere boplasser. Basert på mangelfulle funnopplysninger og kar kun bevart gjennom få skår, mener han det kan være snakk om mulige boplassfunn (Pilø 1989:86-87).

3.6. Oppsummering

Førromersk jernalder var en periode som så en stor del forandringer innen samfunn, økonomi og religion. Fra perioden finner vi også en stor variasjon i myrdeponerte gjenstander, blant annet ploger og ardskjær, antropomorfe trefigurer, matoffer foretatt i kar og alene, myrsmør og myrlik og myrskjeletter. Myrfunne kar ble hyppig deponert i neolittisk tid, og gikk i perioden fra å bli deponert alene, til sammen med andre gjenstander. I slutten av neolittisk tid ble antallet deponeringer redusert, men fra førromersk jernalder og romertid finner vi fortsatt en del deponeringer fra Norge, Sverige, Danmark og Nord-Tyskland. Da er karene funnet enten isolert eller sammen med trepæler, grener, steiner eller dyrebein.

Det har vært like viktig å se på teorier omkring myren som sted som teorier omkring selve deponeringene. Myren som sted kan blant annet knyttes til naturlige steder, liminalitet og marginalitet. Teoriene rundt det arkeologiske materialet deles opp i hvorvidt disse kan anses som tilknyttet religiøse/rituelle tolkninger eller profane tolkninger. De religiøse/rituelle tolkningene tar først for seg beboere i myren, offertyper og formål knyttet til dette. De profane tolkningene brer seg over et vidt spekter av teorier fra myrsmør og matkonservering til torvskjæring, og fra bearbeiding av materiale til avfall, tap og boplassfunn.

4. Metoder

I dette kapittelet blir det gjort rede for metodene tatt i bruk i arbeidet rundt denne avhandlingen. Her ser vi på hvordan blant annet innsamlingen av undersøkelsesmaterialet foregikk, og vi får et overblikk over kartene i avhandlingen og hvordan de er laget. Deretter presenteres kort de metodene som er tatt i bruk i analysen og diskusjonen. Disse er datering, klassifikasjon og komparasjon, og jeg gjør rede for hvordan jeg har behandlet feilkilder. Til slutt beskrives strandlinjekurvene jeg tok i bruk i arbeidet med funnstedenes landskapsrelasjon.

4.1. Materialinnsamling

4.1.1. Undersøkelsesmaterialet

På bakgrunn av avhandlingens tema var det naturlig å ta utgangspunkt i Piløs katalog over myrfunne kar (Pilø 1989:88-90). Katalogen ble gjennomgått og jeg utelukket tre kar fra Piløs katalog basert på datering, typologi og deponerings situasjon. Etterpå ble ett funn lagt til katalogen. En medvirkende faktor i bestemmelsen av hva som utgjorde undersøkelsesmaterialet var å dra til museene hvor materialet er lagret og undersøke det videre. Museene jeg besøkte var Universitetsmuseet i Bergen, Arkeologisk museum i Stavanger og Kulturhistorisk museum i Oslo. I gjenstandskatalogen står det oppført under kildene hvilket museum hvert funn stammer fra.

Et kriterie for at et funn er ansett som del av undersøkelsesmaterialet er at funnet er deponert i myr. Sellevold (2011:79) har klassifisert myrskjelettene som myrdeponerte myrfunn basert på kriteriet at de under deponeringstidspunktet ble deponert i enten myr eller myrtjern. Dersom de ble deponert i vann eller tjern som senere ble omdannet til myr er de ikke myrdeponerte, og jeg har valgt å bruke de samme kriteriene i gjennomgåingen av undersøkelsesmaterialet. Årsaken til skillet mellom myrdeponeringer og vanndeponeringer, og fokuset på de myrdeponerte karene, er fordi det er så få vanndeponerte kar. Disse sistnevnte er kun registrert fordi myren de ble funnet i tidligere ble omgjort fra vann til myr. Hvis vanndeponeringer har vært like vanlig som myrdeponeringer ligger det sannsynligvis mer materiale rundt om i Norges små og store vann, men frem til det blir gjort nærmere undersøkelser i dette feltet vil det ikke være nok materiale til å gjennomføre en sammenligning med. Det er en sannsynlighet for at deponeringene er av samme karakter, men uten et større materiale å kunne sammenligne med for å bekrefte eller avkrefte dette, anser jeg det som nødvendig å skille dem i denne avhandlingen. Dermed skilles det mellom «myrdeponert» og «myrfunn», der sistnevnte også inkluderer vanndeponerte funn der vannet over tid ble omgjort til myr.

Datering

Avhandlingen er begrenset til førromersk jernalder og jeg fant det nødvendig å gå gjennom dateringen av materialet. Pilø hadde sine dateringer, museene hadde sine, og disse ble satt opp og sammenlignet. Arkeologisk Museum i Stavanger har en pågående revisjon (Å. D. Hauken, personlig kommunikasjon, 11. mars 2014) av alle museumsgjenstandene. Der disse avviker fullstendig fra Piløs dateringer blir dateringene fra museet ansett som gjeldene. På bakgrunn av dette ble S5880 fjernet fra undersøkelsesmaterialet da dette har vært gjennom revisjonen og er datert til yngre bronsealder (Unimus 2014g).

Typologi

S3858 er et ovalt trefat (Pilø 1989:90) og siden avhandlingen omhandler kar anses ikke dette funnet som del av undersøkelsesmaterialet.

Deponeringssituasjon

Ut i fra funnbeskrivelsen til karene i Piløs katalog ble funn S4763 funnet på leirgrus (Pilø 1989:88) og dermed fjernet fra undersøkelsesmaterialet da dette sannsynligvis er vanndeponert. Når deponeringssituasjonen ble gjennomgått kom det frem at to av funnene har en usikker deponeringssituasjon. Vi har disse funnene fordi funnbeskrivelsene er mangelfulle. Dette er et gjennomgående problem med majoriteten av undersøkelsesmaterialet da disse er løsfunn gjort under blant annet grøfting og torvskjæring, og myrene ikke er arkeologisk undersøkt (se Appendiks I). Disse to funnene vil bli pekt ut i «5.1. Presentasjon av undersøkelsesmaterialet», og i «5.3. Klassifikasjon av undersøkelsesmaterialet» vil vi se hvorvidt klassifiseringen har hjulpet med å avklare deponeringssituasjonen til funnene.

Utvidelse av undersøkelsesmaterialet

Piløs katalog ble skrevet i 1989 og det var derfor også nødvendig å se etter nyere funn som kunne legges til undersøkelsesmaterialet. I denne hensikt ble det tatt i bruk Unimus etter anbefaling fra Arkeologisk Museum i Stavanger. Jeg så også gjennom to publiserte tilvekster der bare noen funn er oppført i Unimus, men herfra ble ingen funn lagt til undersøkelsesmaterialet. T10634 (Kar 3) ble lagt til undersøkelsesmaterialet gjennom Unimus.

Jeg kom over fem funn som jeg anså som potensielle funn å legge til undersøkelsesmaterialet, men da disse ikke kunne gjenfinnes i magasinene valgte jeg å utelate dem. Funnbeskrivelsene av karene er som sagt meget mangelfulle, og derfor anser jeg det å kunne ta funnene i øyesyn som meget

viktig for å kunne vurdere hvorvidt funnene kan anses som del av undersøkelsesmaterialet. Jeg har allikevel valgt å ikke utelate dem fullstendig og de kan derfor ses i Appendiks II som del av de andre myrfunne gjenstandene.

De få funnene i Appendiks 1 som mangler bilde har ikke blitt gjenfunnet i magasinet. Disse karene stammer i hovedsak fra de kulturhistoriske samlinger ved Universitetsmuseet i Bergen og museet hadde i følge A. Engevik (personlig kommunikasjon, 06. august 2013) en revisjon av magasinene i 1994. Da hadde B9435 forsvunnet, og B6517 har forsvunnet etter dette. I et tilfelle fra Arkeologisk museum i Stavanger manglet det ene karet i et funn med to kar. Da disse er undersøkt av Pilø mener jeg dette er tilstrekkelig for å anse dem som del av undersøkelsesmaterialet selv om jeg ikke har undersøkt dem selv.

Gjenstandskatalog

Etter at undersøkelsesmaterialet var funnet ble dette satt opp i en gjenstandskatalog som kan finnes i Appendix I. Materialet er sortert etter fylke og er videre gitt et nummer. Det er disse numrene undersøkelsesmaterialet vil bli referert til videre i avhandlingen. En oversikt over funnene kan ses i oversiktstabellen i «5.1. Presentasjon av undersøkelsesmaterialet». Informasjonen rundt hvert funn stammer hovedsakelig fra Unimus, men det er også andre kilder, og alle kildene står oppført under hvert funn i gjenstandskatalogen. I tillegg har hvert funn et kart og disse vil bli forklart i neste underkapittel. For en videre forklaring på gjenstandskatalogen, se første side av Appendiks.

4.1.2. Andre myrfunne gjenstander

Med hensyn til problemstillingen rundt bred kontekst har det blitt laget en katalog over andre myrfunne gjenstander for å få en oversikt over disse og det religiøse/rituelle landskapet i undersøkelsesområdet. Denne kan ses i Appendix II. På lik linje med undersøkelsesmaterialet har gjenstandene fått en nummerering. Denne baserer seg på en forkortning av navnet på gjenstandsgruppen (for eksempel A for Ardskjær) og et tall i tillegg (ardskjær nummer åtte i katalogen blir dermed forkortet til A8). Disse gjenstandene varierer i datering, og i noen tilfeller er deponeringssituasjonen noe uklar, men alle stammer fra Vestlandet. Gjenstandsgruppene er ardskjær, antropomorfe trefigurer, myrsmør, myrskjeletter, lur, halsringer og de ovennevnte karene som ikke kunne gjenfinnes i magasinene.

Disse gjenstandene er funnet gjennom Unimus og kildene er notert i Appendiks. Siden funnene ikke er en del av undersøkelsesmaterialet i denne avhandlingen har jeg ikke undersøkt dem videre, og jeg

har heller ikke gått nøyere gjennom tilvekstene for å se om jeg har oversett noen funn.

Jeg har også sett over hvilke funn vi har utenfor undersøkelsesområdet, og disse står notert i Tab. 10, med kildehenvisninger i tabelltekst.

4.1.3. Bergkunstlokaliteter

I analysen ser vi på Bradleys naturlige steder, hvor nærliggende bergkunstlokaliteter er en mulig indikasjon på at et sted kan anses som et naturlig sted. Jeg tok i bruk Askeladden og Unimus for å finne bergkunstlokaliteter og skålgropsteiner, og jeg tok forbehold om at det kunne være litt avstand mellom bergkunst og karenes funnsteder. Avstanden ble målt i luftlinje i Askeladden og målene har her blitt rundet av.

En feilkilde det er viktig å ta hensyn til er at man ikke har fått registrert alle arkeologiske kulturminner som er automatisk fredete, og som det skrives på innloggingssiden til Askeladden kan mangel på kulturminner være en indikasjon på at man ikke har foretatt en tilstrekkelig registrering av området (Askeladden 2014a). Dette betyr at man ikke kan feste stor lit til at Askeladden gir oss et helhetlig bilde over bergkunstlokaliteter, men å undersøke dette videre selv faller ikke innenfor avhandlingens rekkevidde. Derfor må jeg gå ut i fra at Askeladden gir et relativt helhetlig bilde over bergkunstlokalitetene rundt funnstedene.

4.2. Kart

4.2.1. Oversiktskart

For å få et overblikk over undersøkelsesmaterialets funnlokaliteter tok jeg i bruk ArcMap. Kartdata (N250 kartdata, N250 raster og Terrengdata 50m) ble hentet fra Kartverkets nettsider over perioden 03.02.14 – 11.02.14 (Kartverket 2014a), og jeg kartfestet funnlokalitetene basert på kartfesting i Unimus og Per Fetts funnkart (for kilder, se Appendiks I). Der jeg hadde gårdsnummer og i visse tilfeller også bruksnummer ble disse brukt til å sjekke at kartfestingene i Unimus stemte. Der disse manglet tok jeg i bruk gårdsnavnene. I noen tilfeller var kartfestingen til dels problematisk, for eksempel da kartfestingen i Unimus ikke stemte med Per Fetts kartfesting. Nedenfor følger en oversikt over hvilke funn som hadde en problematisk kartfesting, og hvilke valg jeg tok når jeg selv skulle kartfeste funnene. For kilder, se det spesifikke funnet i gjenstandskatalogen.

De funnene der kartfestingen i Unimus ikke stemte overens med Per Fetts kartfesting er B3536 (Kar 1), B7586 (Kar 4), B7432 (Kar 6) og B6517 (Kar 7-8). Jeg valgte i disse tilfellene å følge Per Fetts

kartfesting.

Kartfestingen av B3575 (Kar 9-10) i Unimus stemte ikke overens med gårdsnavnet og jeg kartfestet da funnet til gården hvilket gjør denne kartfestingen mer usikker enn de øvrige med problematisk kartfesting.

B9435 (Kar 2) dukket ikke opp i Unimus og dermed tok jeg i bruk kartfestingen til Per Fett.

Ved de resterende funnene er kartfestingen i Unimus tatt i bruk. Disse stammer med to unntak fra Rogaland, hvor vi ikke har Per Fetts eller lignende kartfestinger. Det er selvsagt en mulighet for at de som kartfestet funnene i Unimus har måtte ty til samme kartfestingsmetode som jeg gjorde ved B3575, men jeg har gått ut i fra at kartfestingen stemmer.

4.2.2. Kart i gjenstandskatalog

Til hvert funn i gjenstandskatalogen foreligger et kart over landskapet rundt funnstedet for å vise hvordan funnstedene relateres til jordbruk. Disse blir brukt som en indikasjon på at det kan ha vært jordbruk og jordbruksbosetninger her under førromersk jernalder. Det mest hensiktsmessige ville vært å sett hvordan funnstedene relateres til spesifikke jordbruksbosetninger fra førromersk jernalder, men et søk i Askeladden viser at det er registrert få av disse spesifikke bosetningene. Som vi også har sett kan mangel på kulturminner i Askeladden kun være en indikasjon på at det ikke har blitt foretatt tilstrekkelige registreringer i området. Som vi har sett i teorikapittelet har førromersk jernalder vært en ekspansjonsperiode, så vi burde se flere jordbruksbosetninger enn hva som var registrert i Askeladden per 05.04.14. Videre har vi også sett at frem til begynnelsen av 1900-tallet skal landskapet som vi så i teorikapittelet ikke ha forandret seg på 3000 år. Samtidig skal gårdstunet ha flyttet på seg innenfor gårdsterritoriet etter et par generasjoner. Dermed har jeg valgt å bruke dagens oppdyrkede områder som mal for hvor det *kan* ha vært jordbruksområder og -bosetninger under førromersk jernalder. Vi må ta hensyn til at landskapet kan ha forandret seg mye de siste 100 årene, men jeg mener allikevel at dette er en bedre metode for å se funnstedenes tilknytning til førromersk jernalders jordbruksbosetning.

Kartene i gjenstandskatalogen er hentet fra nettsidene over jordbruksregioner tilhørende Norsk institutt for skog og landskap (Skog og Landskap 2014). I kartene ble det lagt til arealtype (Kartlag: Skog og landskap -> Markslag (AR5) -> Arealtype). Skog og Landskap skiller mellom tre klasser jordbruksareal: fulldyrket jord, overflatedyrket jord og innmarksbeite. I følge A.H. Arnoldussen

(personlig kommunikasjon 30. april 2014) er fulldyrket jord et jordbruksareal som kan pløyes og brukes dermed til dyrking av åkervekster. Overflatedyrket jord brukes til blant annet gressproduksjon da jorden kun er ryddet og jevnet i overflaten og kan ligge i bratt terreng eller ha lav jorddybde. Overflatedyrket jord kan ikke pløyes. En oversikt over disse tre klassene jordbruksareal og de andre arealtypene, finnes på informasjonssiden i Appendix.

Opprinnelig er kartene på en 1:20000 skala, men det må tas forbehold om at skalaen har endret seg når kartene ble lagt til gjenstandskatalogen. Under hvert kartutklipp i gjenstandskatalogen står det oppført hva slags kategori funnstedet skal anses som. I kapittel «6.3.1.1. Jordbruksområder» i diskusjonskapittelet følger kriteriene for disse kategoriene, samt en oversikt over hvilke funn som tilhører hver kategori.

4.3. Datering

Datering var som vi så ovenfor en viktig metode i utvelgelsen av undersøkelsesmateriale. I «5.1. Presentasjon av undersøkelsesmaterialet» er dateringene av de spesifikke karene som utgjør undersøkelsesmaterialet begrunnet, og det er disse dateringene som blir tatt i bruk i avhandlingen. Dateringene blir gruppert etter hvor sikkert de kan dateres til førromersk jernalder. I «5.1.4. Oppsummering» kan man se dateringene gruppert etter «sikker datering», «mulig datering» og «usikker datering» til førromersk jernalder.

4.4. Klassifikasjon

Klassifikasjon er en godt brukt metode i denne avhandlingen da den har gjort undersøkelsesmaterialet oversiktlig og lettere å forholde seg til. Det har blitt tatt i bruk allerede eksisterende klassifiseringer, og det har blitt laget egne klassifiseringer for avhandlingen. Noen eksempler er når undersøkelsesmaterialet ble klassifisert etter type materiale det er laget i (kleberkar, trekar, grove, kvartsmagrede leirkar og asbestkeramikk), hvorvidt funnstedet stammer fra en strandvendt eller landvendt kontekst, og når undersøkelsesmaterialet skal klassifiseres på slutten av analysekapittelet.

4.5. Komparasjon

Komparasjon ligger tett opp mot klassifikasjonen, der de forskjellige klassifiseringene ofte er sammenlignet med hverandre. Blant annet er metoden tatt i bruk ved dateringen av undersøkelsesmaterialet i «5.1. Presentasjon av undersøkelsesmaterialet». Der ser jeg på de relativt like karene, og hva disse er funnet sammen med. Dersom det ene karet er datert til førromersk

jernalder øker sjansen for at de andre karene av lik typologi er fra samme periode.

4.6. Feilkilder

Richard Bradley forteller at omstendighetene for en deponering kan ha vært annerledes når deponeringen tok sted, enn når den ble funnet. For eksempel var det ikke en torvmyr der en deponering tok sted, men det var en da funnet skjedde (Bradley 1998:5). Dette kan føre til at funn kan bli registrert feil, og teorier kan bli dannet og felt på feil data. Dette har jeg tatt hensyn til, men det er som oftest for lite informasjon rundt funnomstendighetene til at det er mulig å danne seg et konkret bilde. Jeg har derfor valgt å gå ut ifra at funnbeskrivelsene danner et reelt bilde av deponeringssituasjonen.

Bradley påpeker også at det har vært foreslått et skille mellom enslige funn (single find) og større funn (multiple find), men at man her har det problemet at et enslig funn kan være rester etter et større funn som har vært en deponering som har blitt gravd opp igjen og hentet ut fra (Bradley 1998:6). Som man kan se i gjenstandskatalogen er de fleste funn gjort under torvskjæring, grøftegraving eller de er tilfeldig fremkommet. Kun ved funn S3901 ble det foretatt en ettergraving der der fremkom flere skår (se gjenstandskatalog). Et videre resultat av at funnene i hovedsak er kommet inn som løsfunn og myrene ikke har vært arkeologisk utgravd, er at vi ikke vet om det har vært flere funn i samme myr. Vi vet heller ikke om det foreligger funn i andre myrer utenfor undersøkelsesområdet. Dette er undersøkelser som ikke ligger ikke innenfor denne avhandlingens rekkevidde. Jeg har derfor valgt å fokusere på materialet slik det fremkommer av funnkontekstene, men jeg tar hensyn til disse faktorene i diskusjonen.

Øvrige feilkilder blir tatt opp i analysen og diskusjonen der disse er gjeldene.

4.7. Strandlinjekurver

Når det i diskusjonen blir sett etter hvorvidt karenes funnsteder kan beskrives som landvendte eller strandvendte ble det også sett på om havnivået under førromersk jernalder har kunne påvirke hvilken av disse kontekstene funnstedene hører til. Strandlinjekurvene påvirker kun funnene med landvendt kontekst da det er mulig disse kan ha vært strandvendte under førromersk jernalder. Derfor har jeg fokusert på strandlinjekurver fra Rogaland der det er her majoriteten av de landvendte funnene stammer fra. Strandlinjekurver og kart fra Prøsch-Danielsen (2006: figurene 8, 19, 24, 43, 56, 70, 73 og 79) ble studert. Jeg tok hensyn til mulige lokale variasjoner ved å gå ut i fra at havnivået har stått maks seks meter høyere i hele undersøkelsesområdet under førromersk

jernalder.

I det interaktive kartet til Kartverket (Kartverket 2014b) ble det sett på antall meter over havet funnstedenes omtrentlige plassering var. Det ble også målt meter over havet i den omkringliggende topografien mot havet rundt funnstedene, og deretter ble det trukket fra seks meter på disse målingene. Disse har ikke hatt noen betydelig effekt på antall meter over havet og de landvendte lokalitetene forblir landvente. Dermed har jeg valgt å kun nevne strandlinjer her for å vise at disse er tatt hensyn til. Nå må det for øvrig tas forbehold om feilmålinger, og under ideale forhold burde funnstedene tas i øyesyn, men dette har ikke vært mulig å gjennomføre.

5. Analyse

Jeg vil i dette kapitlet svare på de to første underordnede problemstillingene. Først klassifiseres funnene ut fra materialet karene er produsert i, og innenfor hver klassifisering vises typologi, størrelse, datering og tilstand. Deretter presenteres den nære konteksten som fokuserer på funnkontekstene til hvert kar. I slutten av kapitlet blir undersøkelsesmaterialet klassifisert som «sikre offerfunn», «mulige offerfunn», «profane funn» og «usikre funn». For en oversikt over hvert kar, se gjenstandskatalogen i Appendiks I. Kildene til hvert kar er notert i gjenstandskatalogen og vil ikke bli henvist til i analysen.

5.1. Presentasjon av undersøkelsesmaterialet

På neste side er undersøkelsesmaterialet presentert i en tabell. I de påfølgende sidene blir karenes geografiske fordeling i fylkene presentert med respektive kart, før selve karene blir klassifisert og datert etter typologi.

Tabellforklaring

Tab. 1. er en oversiktstabell over all informasjonen fra gjenstandskatalogen i Appendiks I utenom funnkontekst og relasjon til landskapet. Hvert kar er tildelt et nummer (karnummer) for å gjøre det lettere å vite hvilket funn det er snakk om. Museumsnummer er også oppført i tabellen, og funnene er presentert etter fylket de er funnet i. Kommune står også oppført for en bedre kontekst. Deretter er det notert antall fragmenter eller skår som utgjør selve karet, før type kar er notert. Disse fordeler seg på kleberkar, trekar, kvartsmagrede leirkar og asbestkeramikk. De neste to kolonnene tar for seg meter over havet (m.o.h.) og meter fra havet (m.f.h.). De to siste kolonnegruppene tar for seg dateringene av karene. Den første ser på dateringene satt av museene, og den andre tar for seg dateringene satt av Pilø.

5.1.1. Geografisk fordeling

Geografisk fordeler undersøkelsesmaterialet seg over tre fylker: Møre og Romsdal, Hordaland og Rogaland. Fra Sogn og Fjordane er det ingen funn av myrkar, og blir dermed ikke presentert med kart her.

Kar	Museumsnr.	Gård	Gnr/Bnr	Kommune	Fylke	Antall fragm./skår	Type kar	M.o.h.	M.f.h.	Museumsdatering	Pilø dat.
							Asbestkeramisk leirkar Kvartsmagnet leirkar Trekar Kleberkar			550-1050 e.Kr. Kr. f. - 550 e.Kr. 500 f.Kr. - Kr. f. 1100-500 f.Kr. 1800-1100 f.Kr. 4000-1800 f.Kr.	Mangler datering Sannsynlig fra FRJA Kryssdatert til FRJA
1	B3536	Bråndal	-/-	Hareid	Møre og Romsdal	1	X	17	23		X
2	B9435	Indre Saude	83/-	Sande	Møre og Romsdal	usikkert	X	28	100		X
3	T10634	Hoem Indre (Hoem Indre)	29/-	Fræna	Møre og Romsdal	1	X	39	300	X X	
4	B7586	Bringedal	136/3	Kvinherad	Hordaland	1	X	15	90	X X	X
5	B12031	Tolleshaug	73/1	Radøy	Hordaland	8	X	102	790	X	X
6	B7432	Lindås (Prestegarden)	108/-	Lindås	Hordaland	2	X	72	210		X
7	B6517a	Sletto (Fana)	-/-	Bergen	Hordaland	usikkert, trolig 1	X	13	100		X
8	B6517b	Sletto (Fana)	-/-	Bergen	Hordaland	usikkert, trolig 1	X	13	100		X
9	B3575a	Hauge	-/-	Klepp	Rogaland	7	X	47	7000		X
10	B3575b	Hauge	-/-	Klepp	Rogaland	4	X	47	7000		X
11	S2774	Vestre Bore (Bore Vestre)	-/-	Klepp	Rogaland	usikkert, minst 9	X	27	2650		X
12	S2854	Tu (Tu)	-/-	Klepp	Rogaland	16	X	29	8880		X
13	C16293	Longåker (Langaker)	-/-	Karmøy	Rogaland	2	X	20	500		X
14	S5761	Landa	22/-	Karmøy	Rogaland	4	X	12	320	X X X X	X
15	S3900a	Byberg	-/-	Sola	Rogaland	2	X	6	2900	X X X X X	X
16	S3900b	Byberg	-/-	Sola	Rogaland	usikkert	X	6	2900	X X X X X	X
17	S3901a	Jättå (Jätten)	-/-	Staranger	Rogaland	22	X	55	1400		X
18	S3901b-1	Jättå (Jätten)	-/-	Staranger	Rogaland	1 + 57 skår / 4 kar	X	55	1400		X
19	S3901b-2	Jättå (Jätten)	-/-	Staranger	Rogaland	1 + 57 skår / 4 kar	X	55	1400		X
20	S3901b-3	Jättå (Jätten)	-/-	Staranger	Rogaland	4 + 57 skår / 4 kar	X	55	1400		X
21	S3901b-4	Jättå (Jätten)	-/-	Staranger	Rogaland	2 + 57 skår / 4 kar	X	55	1400		X
22	S7176	Friestad	22/1	Hå	Rogaland	6	X	32	1850	X X X X	X
23	S7333	Motland (Motland Store)	20/-	Hå	Rogaland	1	X	28	3460		X
24	S6250a	Bø (Bø)	26/-	Hå	Rogaland	1	X	56	5560	X X X X	X
25	S6251	Strand	32/6	Strand	Rogaland	1	X	111	1100	X X X X	X

Tab. 1. Oversiktstabell.

Møre og Romsdal

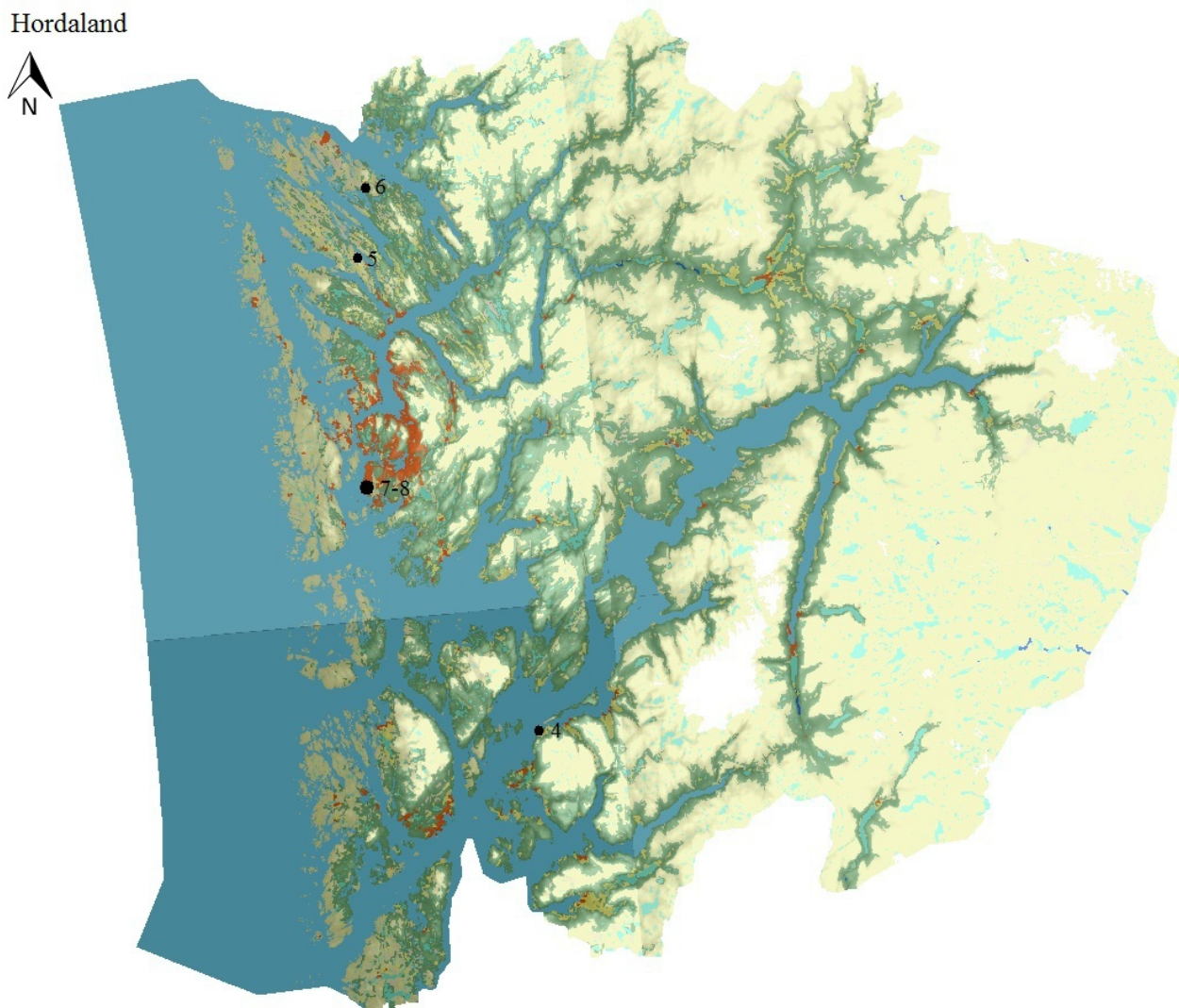
I Møre og Romsdal er det kun funnet tre kar, to av dem sørvest for Ålesund, det tredje karet nordøst for Ålesund. Funnene i fylket består av 1 asbestkeramisk leirkar og 2 kleberkar.

Fig. 1. Geografisk fordeling av undersøkelsesmaterialet i Møre og Romsdal.

Hordaland

Fra Hordaland er det funnet 5 myrkar fordelt på 4 funn. Funnene er relativt spredte. I dette fylket finner vi 2 kleberkar, 2 trekar og 1 kvartsmagret leirkar.

Fig. 2. Geografisk fordeling av undersøkelsesmaterialet i Hordaland.

Rogaland

Majoriteten av funn stammer fra Rogaland, og som vi ser på kartet nedenfor stammer de hovedsakelig fra Jæren. Herfra er det 17 kar fordelt på 11 funn, og fra Jæren stammer 8 av disse funnene (14 kar). De tre andre funnene (3 kar) ble funnet nord for Stavanger.

Av de 17 karene funnet i fylket er 13 stykker kvartsmagrede leirkar og 4 stykker er trekar.

Rogaland

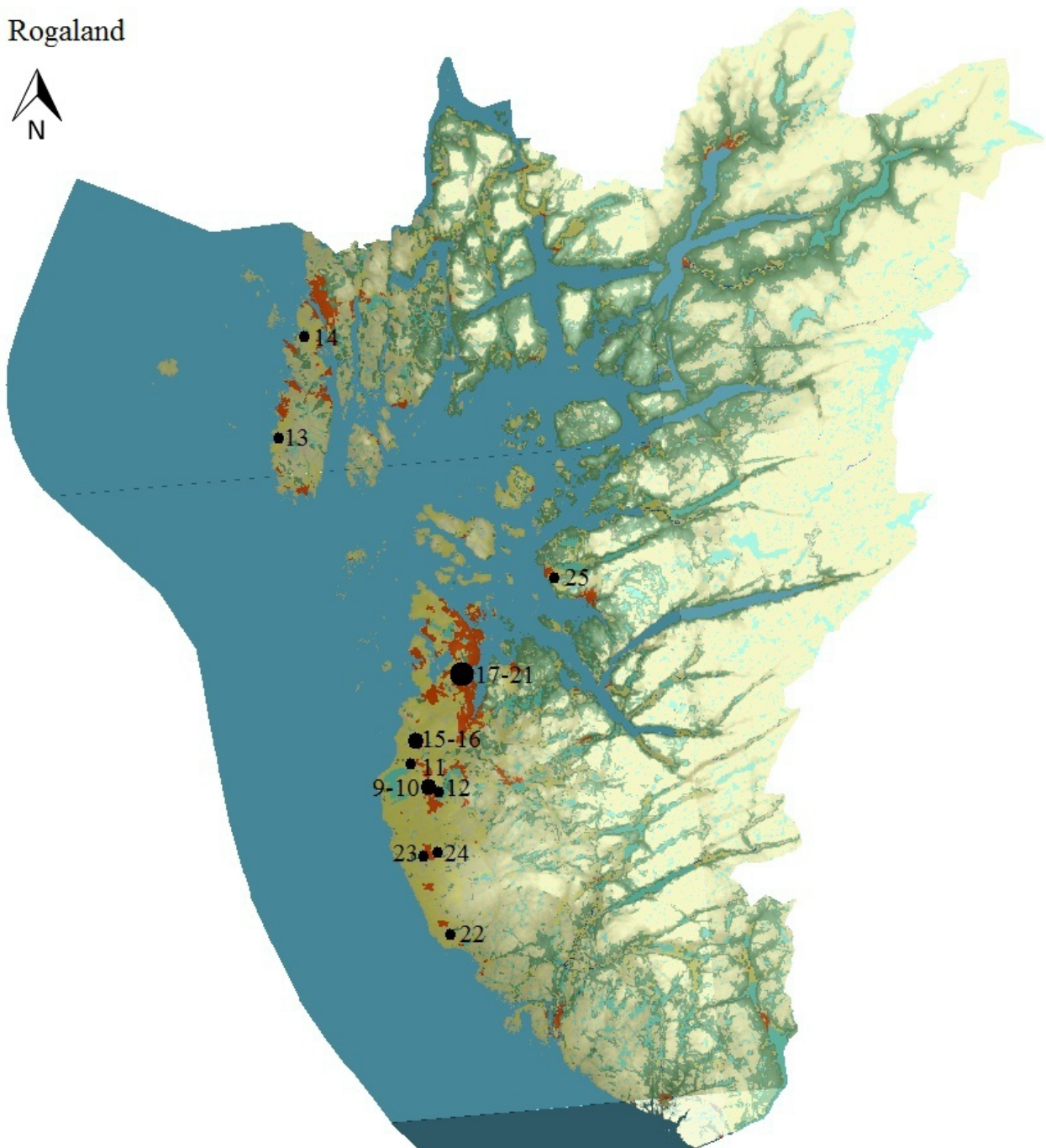

Fig. 3. Geografisk fordeling av undersøkelsesmaterialet i Rogaland.

5.1.2. Undersøkelsesmaterialet

Undersøkelsesmaterialet er her klassifisert etter materialet karene er produsert i. Jeg skal se på kleberkar, trekar, kvartsmagrede leirkar og asbestkeramikk, og til hver materialtype ses det på typologi, størrelse, datering og tilstand. Størrelsestabellene viser centimeter. I oppsummeringen blir karene presentert i nummerert rekkefølge basert på hvorvidt de har en sikker, mulig eller usikker datering til førromersk jernalder, samtidig som det tabellen viser materialtype, funnfylke og deponeringssituasjon.

5.1.2.1. Kleberkar

Typologi

Pilø laget en egen typologi over kleberkar som han tok i bruk i sin avhandling fra 1989. Det er i denne avhandlingen vi også finner katalogen jeg har tatt utgangspunkt i, og dermed blir Piløs typologi brukt i denne avhandlingen også. Det er Pilø Type 1-2 og 2 som er gjeldende her.

Type 1 – Karene mangler ornamentering, de er oftest bredere enn de er høye, og selv om formen oftest er lik, varierer karene i størrelse. Siden karene er bredere enn de er høye, virker de mer «åpne». De har også et bredt randbånd (Pilø 1990:93).

Type 2 – Generelt sett er karene av lik størrelse, sfæriske, og til forskjell fra Type 1 kan disse karene ha ornamentering. Ornamenteringen er på randbåndet og er geometrisk. Karene er bredere over buken enn over randen, og dermed virker karene som de «lukker seg». Den største vidden ligger enten på eller litt over karets midt (Pilø 1990:93-94).

Kar 2, 3, 4 og 5 fra gjenstandskatalogen er kleberkar. Kar 4 er av Pilø's type 1-2, mens Kar 2 og 5 er rene Type 2. Kar 3 er av Pilø uklassifisert, men han mener det må være et tidlig funn av kleberkar (Pilø 1990:99-100).

Størrelse

Kleberkar	Høyde	Mun.diameter	Største dm	Bunnens dm
2	Mulig 17		19,7	
3	7	11		8
4	7,5	8-8,5		
5	17	18		

Tab. 2. Tabell over mål av kleberkar

Ut i fra tabellen ovenfor ser det ut til at karene fordeler seg i to størrelser. Kar 2 og 5 er de største, mens Kar 3 og 4 er betydelig mye mindre.

Datering

Typologien Pilø utformet utgjør også en kronologi. Hans type 1 kan trolig dateres til yngre bronsealder, og type 2 til førromersk jernalder, så når type 1 og 2 kombineres blir dette datert til overgangen mellom yngre bronsealder og førromersk jernalder (Pilø 1989:22, 88). Dermed har vi 1 kar (Kar 4) fra overgangen yngre bronsealder og førromersk jernalder som blir gruppert som en mulig datering til førromersk jernalder, mens Kar 2 og 5 stammer fra førromersk jernalder. Som vi så under «*Typologi*» er Kar 3 uklassifisert og mangler dermed også datering, men på bakgrunn av at Pilø mener karet er av tidlig tid, settes dateringen av Kar 3 til mulig førromersk jernalder.

Tilstand

Ingen av kleberkarene ble funnet med innhold. Kar 3 var helt, og Kar 4 var så godt som helt, sistnevnte manglet bare et lite skår som tok deler av munningen og veggen. Kar 5 ble funnet i 8 skår, og når satt sammen igjen senere ble det nesten helt, mens det ikke er dokumentert hvor mange skår som utgjør Kar 2. Dette sistnevnte karet skal ha blitt kløyvd i flere deler og reparert ved klinking før deponering, men dessverre kunne det ikke gjenfinnes i magasinet slik at videre dokumentasjon ikke finnes.

5.1.2.2. Trekar

Kar 7-8, 15, 17, 24 og 25 fra gjenstandskatalogen er trekar.

Typologi og størrelse

Trekar	Høyde	Lengde	Bredde
7		81	37
8		68	34
15	16,5	50	18
17	Mulig 12-14	Mulig 55	Mulig 22
24	5,3	39	13,2
25	9,5	15,2	13,9

Tab. 3. Tabell over mål av trekar

Av trekarene er Kar 15, 17 og 24 samme type kar. Kar 7 og 8 er emner til kar som etter beskrivelsen høres ut som at begge kan være av samme type som de tre ovennevnte. Kar 25 er markant

forskjellig fra de øvrige karene, med sin relativt kulerunde form samt hank som man kan se i Appendix I, og kan derfor ikke brukes ved sammenligning av størrelsene eller videre typologi. Pilø har beskrevet karet som et emne til et rundt trekar (Pilø 1989:90), og basert på tykkelsen på karet slik man kan se i Appendix I, er jeg av samme oppfatning.

De tre like karene har også relativt like mål, utenom kar 24 som er noe mindre. Da Kar 7 og 8 er emner til kar kan det godt tenkes at disse karene når ferdigstilte skulle ha krympet noe i størrelse. Antagelig har Kar 15, 17 og 24, inkludert emnene til Kar 7 og 8 som teoretisk ferdige, hatt omtrent samme mål.

Datering

Trekarenes datering er basert på dateringen til karene de er funnet sammen med, og likheter trekarene imellom. Kar 17-21 er datert til førromersk jernalder. Kar 17 er lik Kar 15 og 24, og både Kar 15 og 24 har svært vide dateringer. Hvis man går ut i fra at likheter karene imellom viser at de stammer fra en spesifikk type laget innenfor en spesifikk periode (eller flere), kan vi anta at Kar 15 og 24 har noenlunde lik datering som Kar 17, og dermed kan Kar 15 (og medfølgende Kar 16) og 24 mulig dateres til førromersk jernalder. Siden Kar 7-8 er emner til trekar, og emnene har noenlunde samme form som Kar 15, 17 og 24, setter jeg også dateringen av Kar 7-8 til mulig førromersk jernalder. Da Kar 25 ikke har lik form som de andre karene, og ingenting rundt funnkonteksten kan si noe om karets datering, får denne en usikker datering.

Tilstand

Ingen av trekarene ble funnet med innhold, men Kar 17 ble funnet sammen med skår fra fire leirkar som hadde fastbrent masse på seg. Kar 7- var to emner til trekar, Kar 24 og 25 ble funnet relativt hele, mens Kar 15 ble funnet i relativt hel i 2 deler, og Kar 17 består av 10 fragmenter og 12 smuler.

5.1.2.3. Kvartsmagrede leirkar

Kar 6, 9-10, 11, 12, 13, 14, 16, 18-21, 22 og 23 fra gjenstandskatalogen er kvartsmagrede leirkar.

Typologi

De grove, kvartsmagrede leirkarene er ofte uornamenterte, munningsranden har ingen signifikant form, og Pilø definerer disse som en Sør-Skandinavisk type samt av dårlig kvalitet (Pilø 1989:25-26). Dette stemmer for de 14 leirkarene i denne avhandlingen, men har nok sammenheng med bevaringsforhold (Lindahl, Olausson & Carlie 2002:14-15). Videre forteller Pilø at høye kar med

liten ståflate, det vil si situlaformede leirkar, sannsynlig har vært forrådskar, mens de lavere karene som har en mer utsvaiende munningsdel mulig kan ha vært kokekar (Pilø 1989:26-28).

Størrelse

Leirkar	Høyde	Mun.diameter	Største dm	Bunnens dm
6	Mulig 20			
9			21	10
11	20,8	13,5		10
12	16,5	14,7-15	17,5	11,5
13	13,4	10	12,9	
14				9,8
18				9,5-10
20				12
22				14

Tab. 4. Tabell over mål av kvartsmagrede leirkar

Leirkarene mangler en god del mål, og Kar 10, 16, 19, 21 og 23 mangler mål fullstendig.

Hvis noen tendens kan trekkes ut av disse målene i det hele tatt, må det være gjennom bunnens diameter: gjennomsnittlig ligger karene hvor dette kan måles på 10,85 cm, men generelt sett er det for fåtallige mål til å kunne trekke noen konklusjoner eller antagelser.

Datering

Grove, kvartsmagrete leirkar er svært vanskelige å datere mer spesifikt enn innenfor yngre bronsealder, førromersk og romersk jernalder. Dette er på grunn av at karene ofte mangler ornamentikk og har manglende, signifikant, form på munningsranden. Av de 10 funnene (14 kar) som er slike kvartsmagrete leirkar, har 3 av disse funnene (Kar 11, 18-21 og 23) en sikker datering til førromersk jernalder. Hadde majoriteten av funnene hatt en sikker datering til førromersk jernalder kunne man med forsiktighet sagt at de resterende karene mulig kunne dateres til førromersk jernalder (med forsiktighet, fordi manglende ornamentering eller signifikant form på munningsranden ikke utgjør en spesifikk type kar, og man kan ikke bruke manglende beviser som del av en typologi av disse karene), men det er for få kar til å gjøre dette.

Siden karene kan dateres innenfor periodene yngre bronsealder og romersk jernalder, kan i det minste den vide dateringen til Kar 14 (4000 f.Kr. - Kr. f.) nedjusteres til yngre bronsealder-førromersk jernalder. Der Kar 14 ble funnet ble det senere også funnet to bryner datert til eldre

jernalder. Karet har dermed en mulig datering mot førromersk jernalder. Kar 12 er datert til førromersk og romersk jernalder, mens Kar 22 er datert til et sted mellom yngre bronsealder og romersk jernalder, og dermed har også disse to karene en mulig datering mot førromersk jernalder. Siden Kar 16, har blitt funnet sammen med et kar (Kar 15) av mulig datering til førromersk jernalder basert på sin likhet med et annet kar (Kar 17) datert til førromersk jernalder, har dateringen av Kar 16 også blitt satt til mulig førromersk jernalder.

Til slutt gjenstår Kar 6, 9-10 og 13. I «5.2.2. Funnkontekster med paralleller til danske funn» ser vi at Kar 9-10 har paralleller til Beckers Type Varbro eller Lundtoft som dateres til sen førromersk jernalder-eldre romersk jernalder. Basert på parallellene mener jeg at Kar 9-10 trolig også stammer fra disse periodene og blir gruppert som et funn fra mulig førromersk jernalder. Kar 6 og 13 har dermed en usikker datering.

Tilstand

Kar 6 ble funnet med fastbrent masse på innsiden og delvis på utsiden av skårene. Kar 9-10 var begge fylte med bein, og i Kar 9 ble det i overgangen mellom bunnen og sidene av karets innside funnet fastbrent masse. I Kar 13 skal det ha vært et klebrig gulaktig stoff, og på noen av skårene tilhørende Kar 18-21 ble det funnet fastbrent masse. Det ble også funnet 2 klumper organisk materiale sammen med skårene. Disse klumpene besto av tre, trekull og ubrente plantefibre.

Kar 13 er det eneste karet som er noenlunde helt. Det består av 2 skår hvorav bunnen, ene veggen og deler av munningsranden er hel. De resterende karene består av skår, fragmenter og smuler, der det største funnet (Kar 18-21) utgjør 64 skår fordelt på 4 kar.

5.1.2.4. Asbestkeramikk

Vi har kun et funn av asbestkeramikk (Kar 1).

Typologi

Kar 1 fra gjenstandskatalogen er det eneste karet av asbestkeramikk. Pilø mener at asbestkeramiske leirkar har en tilsvarende utvikling typologisk sett som kleberkarene, selv om asbestkeramikken vanligvis ikke er ornamentert, og keramikken har vært påvirket fra nordlige områder (Pilø 1989:25-26). Dessverre består karet kun av et skår, og det er ikke mulig å sammenligne typologien videre annet enn at karet har en list rundt munningsranden, hvilket kleberkarene ikke har.

Størrelse

Asbestkeramisk leirkar	Høyde	Mun.diameter	Største dm	Bunnens dm
1		16-18		

Tab. 5. Tabell over mål av asbestkeramisk leirkar

Ut i fra diameteren på karetets munning kan vi se at sammenlignet med kleberkarene er det mulig det asbestkeramiske leirkaret er like store som disse.

Datering

Karet er kryssdatert av Pilø til eldre førromerker jernalder og denne dateringen gjelder for denne avhandlingen også.

Tilstand

Karet besto kun av et randstykke, og det forelå ingen tegn til at karet har hatt innhold.

5.1.3. Deponeringssituasjon og funndybde

Det ble som vi så i metodekapittelet tatt et bevisst valg på å utelukke vanndeponerte kar fra avhandlingen. Rundt dette arbeidet var det en del usikkerhet rundt deponeringssituasjonen til to av funnene: Kar 9-10 og 24. Kar 9-10 skal ha blitt funnet på bunnen i kanten av myren, men det står ingenting som kan indikere om hvorvidt funnet kan ha vært gravd ned eller deponert. Kar 24 skal ha blitt funnet på en helle i myren. Det står ingenting om hvor hellen var plassert i forhold til myrens bunn. Disse karene er tatt med i avhandlingen i da det er mulig at arbeidet rundt klassifikasjonen vil kunne avgjøre hvordan deponeringssituasjonen skal tolkes.

Hva funndybde angår har jeg valgt å utelukke dette fra avhandlingen da det er for mange variabler knyttet til temaet. Myrene er spredt over hele Vestlandet og kan ha grodd i forskjellig tempo. Funndybden er også omtrentlige da de ikke registrert under arkeologiske undersøkelser.

5.1.4. Oppsummering

I dette underkapittelet ble karenes geografiske fordeling presentert før de ble klassifisert etter type materiale de er produsert i. Vi har 3 funn (1 asbestkeramisk leirkar og 2 kleberkar) i Møre og Romsdal, 4 funn (2 kleberkar, 2 trekar og 1 kvartsmagret leirkar) i Hordaland og 11 funn (13 kvartsmagrede leirkar og 4 trekar) i Rogaland. Ingen myrdeponerte kar er funnet i Sogn og Fjordane. Materialet ble klassifisert som (4) kleberkar, (6) trekar, (14) grove, kvartsmagrede leirkar

og (1) asbestkeramikk. Av disse er det to typer kleberkar og et kleberkar som ikke kan klassifiseres videre. Alle trekarene utenom Kar 25 er antageligvis av lik type, og de har en omtrentlig lik størrelse. Det er for få mål av karene til å kunne si noe mer om karenes størrelse.

Basert på dateringer gitt av museet og de gitt av Pilø i hans mastergradsavhandling (Pilø 1989) og artikkel om kleberkar (Pilø 1990), samt komparasjon av de ulike funnene, har hvert funn blitt gruppert etter hvorvidt de kan anses som sikre eller mulige funn fra førromersk jernalder, eller av usikker datering. Siden jeg i avhandlingen har valgt å se bort fra vandepoerte kar har jeg pekt ut Kar 9-10 og 24 som har usikre deponeringssituasjoner. Disse skal vurderes på nytt i klassifiseringen av undersøkelsesmaterialet nedenfor.

All denne informasjonen er satt oversiktlig opp i en tabell (Tab.6.) basert på datering.

Kar	Datering			Type			Fylke			Usikker deponeringssituasjon
	Sikker	Mulig	Usikker	Kleberkar	Trekar	Kvartsmagret leirkar	Asbestkeramikk	Møre og Romsdal	Hordaland	
1	X						X	X		
2	X			X				X		
5	X			X					X	
11	X					X				X
17	X				X					X
18	X					X				X
19	X					X				X
20	X					X				X
21	X					X				X
23	X					X				X
3		X		X				X		
4		X		X					X	
7		X			X				X	
8		X			X				X	
9		X				X				X
10		X				X				X
12		X				X				X
14		X				X				X
15		X			X					X
16		X				X				X
22		X				X				X
24		X			X					X
6			X			X		X		
13			X			X				X
25			X		X					X

Tab. 6. Tabell over datering, typologi, fylkesfordeling og usikker deponeringssituasjon

5.2. Nær kontekst

Den nære konteksten omhandler selve funnene og deres funnkontekst. Her ses det på hvorvidt karene har hatt innhold og/eller er funnet sammen med andre kar eller andre gjenstander, om vi kan si noe rundt myrlaget karet ble funnet i, og om det har vært funn av andre deponerte gjenstander i samme myr. Dette er tema for «5.2.1. Spesielle funnkontekster», mens neste underkapittel ser på hvorvidt funnkontekstene har danske paralleller. Til slutt følger en oversikt over generelle tendenser i undersøkelsesmaterialet.

5.2.1. Spesielle funnkontekster

- Et nå tapt randskår fra et annet leirkar skal ha blitt funnet i samme dybde på samme sted som Kar 1.
- Kar 2 skal ha vært reparert ved klinking før deponering og ble funnet med bunnen opp.
- Kar 4 ble funnet i en tidligere myr på en øy.
- Gjennom myren som Kar 5 ble funnet i var det lagt steinhellere til å gå på. Det er fullførte og uferdige gjennomboringer i karet.
- Kar 6 ble funnet med fastbrent masse på innsiden av skårene og delvis på utsiden.
- Kar 7 og 8 ble funnet sammen, og myren de ble funnet i var rik på forskjellige typer trerester. Begge kar er emner.
- Både kar 9 og 10, funnet sammen, inneholdt bein. Kar 9 hadde også fastbrent masse på innsiden av skårene. Deponert på bunnen og i kant av myren.
- En påle var slått ned i myren kun 0,5 meter fra funnstedet til Kar 13, som forøvrig var deponert i en fordypning i torvlaget og dekket med et 1,5 m tykt lag med sand. Innholdet i karet besto av en klebrig, gulaktig masse.
- Fra samme sted i myren som Kar 14 ble det funnet i ble det også funnet to bryner av kvartsitt.
- Kar 15-16 ble funnet sammen.
- Kar 17 ble funnet under et lag med stein. Dette steinlaget inneholdt noen leirkarskår, og også i torven under karet ble det funnet leirkarskår. Disse leirkarskårene utgjør Kar 18-21. Det ble funnet matskorper på noen av skårene, men det er uvisst om matskorpen kom fra et, flere eller alle karene. Videre ble det funnet organisk materiale som besto av tre, trekull og ubrente plantefibre.
- Over torvlaget Kar 22 ble funnet i var det et 85 cm tykt lag med sand.
- Kar 23 ble funnet i en liten firkantet forsenking i kanten av myren.
- Kar 24 og ardskjær A6 ble funnet sammen på en helle i myra. Det skal ha vært tilhuggede grener og kvister i samme lag som funnet stammer fra.
- Fra samme lag som Kar 25 lå i ble det ofte funnet tilhuggede trepinner med tydelige øksemerker

som tildels var avhugget som småved og sponer. Karet er et emne.

De resterende funnene som ikke er nevnt ovenfor er Kar 3, 11 og 12. Funnbeskrivelsene her var særdeles mangelfulle.

5.2.2. Funnkontekster med paralleller til danske funn

Siden Becker har en omfattende oversikt over myrfunne kar i Danmark har jeg valgt å ta i bruk hans funn for å se hvorvidt vi har funn som viser likheter opp mot hans offertyper samt mulige offerfunn. Disse står beskrevet i teorikapittelet («3.4.2. Offertyper»). Beckers offertyper og mulige offerfunn kan fungere som pekepinner mot hvorvidt funn fra undersøkelsesmaterialet kan tolkes som offer. I et tilfelle henvises det også til Glob for å vise en dansk parallell. Funnene som har funnkontekster med paralleller til danske funn er følgende:

Kar 5

Det gikk steinheller gjennom myren. Steinhellene kan sammenlignes med steinhellene og det kailignende anlegget fra Beckers Type Käringsjön, men det er flere faktorer som gjør at vi ikke kan ta hensyn til denne funnkonteksten. Vi vet ikke når steinhellene ble lagt i myren, eller hvor steinhellene ligger i myren i forhold til karets funnsted. Vi vet dermed ikke om karet ble deponert i sammenheng med steinhellene.

Kar 9-10

Disse karene inneholdt begge bein og de ble funnet tett sammen. Avhengig av om beinene var knuste eller hele så kan dette stemme overens med Beckers Type Varbro eller Lundtoft. At karene ble deponert i bunnen og kanten av myren peker oss mer i retning av Type Varbro.

Kar 13

Innholdet i Kar 13, den klebrig, gulaktige massen, kan være animalsk fett, og dermed kan funnet ses i sammenheng med Beckers Type Käringsjön. Funnet har også likheter opp mot Beckers mulige offerfunn med hensyn til pælen som var stukket ned i myren 0,5 meter fra funnstedet. På grunn av at karet er deponert i en fordypning og videre dekket med sand kan funnet i tillegg ses i sammenheng med Beckers Type Skævinge dersom man bytter stein ut med sand. At funnet ble dekket til kan generelt sett også ses i sammenheng med Beckers mulige offerfunn der det å dekke til med greiner kanskje kan være et tegn på offerfunn.

Kar 17-21

Funnet som består av flere kar dekket med et lag med stein vekker assosiasjoner mot Beckers Type Skævinge. Det er heller ikke funnet beinrester i funnene fra Skævinge, og det samme gjelder Kar 17-21 hvor det ble funnet organisk materiale, blant annet ubrent plantemateriale.

Kar 22

Det lå et 85 cm tykt sandlag over funnet. Dette virker ikke naturlig da myren er lokalisert rundt 30 meter over havet, og at det skiller nesten 2 kilometer mellom havet og funnstedet. Et intensjonelt deponert sandlag over karet kan ses i sammenheng med Beckers Type Skævinge på lik linje med Kar 13, samt hans mulige offerfunn der grener kan ha fungert som dekke over offergroper.

Kar 23

Karet ble funnet i en firkantet forsenking. Både i tilknytning til Beckers Type Skævinge og mulige offerfunn er det gjort funn i fordypninger i myren.

Kar 24

Karet ble funnet sammen med et ardskjær. Glob (1951:104) viser til at ardskjær i Danmark har blitt funnet sammen med både leirkar og trekar, og at ardskjær også har blitt funnet i Käringsjön. Dette siste er ganske interessant når man ser at karet og ardskjæret ble funnet på en steinhelle. Denne hellen kan ha hatt samme funksjon som steinhellene og det kailignende anlegget nevnt ved Beckers Type Käringsjön. Videre ble det i laget funnet stammer fra funnet tilhuggede grener og kvister. Dette kan ses i sammenheng med de mulige offerfunnene til Becker der teorien er at greinene skal ha dekket over et offerfunn.

Kar 25

Trepinner tilhugget som småved og sponer med tydelige øksemerker ble funnet i samme lag som Kar 25. Becker nevner disse som mulige tegn på offer da de skal ha dekket groper brukt til ofring.

5.2.3. Tendenser

Majoriteten av funn er enslige funn. Disse utgjør Kar 1, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 14, 22, 23 og 25. Funnene med flere gjenstander i samme funn er Kar 2 (tapt randskår fra annet kar), 7-8 (to kar), 9-10 (to kar), 13 (påle), 14 (to bryner av kvartsitt), 15-16 (to kar), 17-21 (fem kar) og 24 (ardskjær).

Det er kun leirkar og trekar som er funnet sammen, hverken det asbestkeramiske leirkaret eller

kleberkarene er funnet sammen med andre typer kar.

Kar 7-8 er 2 trekar; Kar 9-10 er to kvartsmagrede leirkar; Kar 15-16 er 1 trekar og 1 kvartsmagret leirkar; og Kar 17-21 er 1 trekar og 4 kvartsmagrede leirkar.

Det er kun ett funn som har andre funn fra samme myr, og dette er Kar 23. Det ble funnet en flintpilspiss (S6835) og en perle (S7385) (Unimus 2014g).

5.3. Klassifikasjon av undersøkelsesmaterialet

I teorikapittelet så vi flere forskjellige teorier rundt karene der de kunne tolkes som profane funn og som offerfunn. Vi har også sett at det er en større sannsynlighet for at karene kan tolkes mot det religiøse/rituelle, men det betyr ikke at profane tolkninger kan utelukkes. Det er dermed viktig å klassifisere karene som enten offerfunn eller profane funn. Som vi har sett tidligere gjorde Becker dette med det danske materialet i sin tekst fra 1972. I denne avhandlingen vil hans inndelinger i «sikre offerfunn», «mulige offerfunn» og «usikre funn» bli brukt i analyseringen av undersøkelsesmaterialet, med den forandring at det i tillegg er kategorien «profane funn».

5.3.1. Sannsynlighet

Myrdeponerte kar er tilknyttet en viss grad av sannsynlighet for at funnene kan tolkes som offer. Som vi har sett i teorikapittelet har myren som sted vært brukt som deponeringssted over flere perioder. I eldre jernalder føyer myrdeponerte kar seg inn i rekken som gjenstandsgruppe intensjonelt deponert i myrer og del av et samtidig fenomen vi finner i Danmark, Nord-Tyskland og deler av Sør-Sverige. Dette øker sannsynligheten for at undersøkelsesmaterialet også er intensjonelt deponert. Vi kan også se en videre grad av sannsynlighet knyttet til myren som et naturlig sted og det faktum at myren kan anses som liminal.

Et naturlig sted er ikke konstruert av mennesker og skal ikke være vesentlig endret på over tid (Bradley 2000:34-35). Her kan vi, som sett i teorikapittelet, finne votive ofringer, bergkunst, stedet kan ha vært brukt som produksjonssted for gjenstander av religiøs/rituell art, eller man ser at monumenter har dukket opp rundt det naturlige stedet. Ved funnstedene til undersøkelsesmaterialet er det ingen monumenter i det omkringliggende landskapet, og vi har ingen mulighet for å vite hvorvidt myrene har vært brukt som produksjonssteder. Hva bergkunst angår (se 4.1.3. Bergkunstlokalteter) er det på to av gårdene karene stammer fra funnet to steiner med skålgroper (S8678 og S6725: Unimus 2014b). S8678 ble funnet i et steingjerde så dette funnet kan ikke tillegges noen betydning i avhandlingen da det opprinnelig kan ha kommet fra en annen lokalitet.

Basert på størrelsen av S6725 mener jeg at vi ikke kan se bort fra at også dette funnet kan ha et annet opprinnelsessted og blir heller ikke tillagt noen betydning (Unimus 2014b). Den nærmeste bergkunstlokaliteten (Askeladden ID 14882, 2014) er funnet 1,5 km nord for funnstedet til Kar 15-16 hvilket jeg mener er for langt unna til å kunne ha en sammenheng med denne myren. Dermed anser jeg det som sannsynlig at ingen bergkunstlokaliteter har vært tilknyttet myrene. Selv om ingen av Bradleys karakteristikk er til stede, kan det faktum at vi finner deponeringer i myrer som ikke har sett konstruksjoner av mennesker og ikke har blitt endret av mennesker over tid, sannsynliggjøre sjansen for at deponeringene kan være offerfunn.

Myren er som vi så i teorikapittelet et sted som kan anses som liminalt: det er hverken land eller vann, ofte ansett som farlig, og fungerer som en arena hvor man kan kommunisere med guddommer og andre vesener som enten bor i eller er tilknyttet myren. Funn av gjenstander i liminale steder slik som myra kan være de materielle restene etter ritualer der man kontaktet guder eller vesener, kanskje som del av et do ut des-offer eller et apotropeisk offer. Myrens liminale karakter mener jeg også påvirker offersannsynligheten til undersøkelsesmaterialet.

Oppsummering

Det har altså blitt deponert gjenstander intensjonelt i myrer over flere perioder, og undersøkelsesmaterialet er del av et samtidig fenomen der kar blir deponert i myrer i Danmark, Nord-Tyskland og deler av Sør-Sverige. Samtidig kan myrene anses som det Bradley kaller naturlige steder som ikke har blitt konstruert av mennesker eller sett vesentlige endringer over tid. Myren er også et liminalt sted hvilket gjør det lett å kommunisere med guddommer og vesener. Basert på dette vil jeg påstå at det er en grad av sannsynlighet for at undersøkelsesmaterialet kan anses som offerfunn, og dermed kan alle karene anses som mulige offerfunn.

5.3.2. Sikre offerfunn

Jeg starter med å se nøyere på funnene med spesiell funnkontekst som jeg mener vekker tanker mot intensjonelle deponeringer.

- Kar 17-21. Funnet består av tilsammen 5 kar: 1 trekar og 4 kvartsmagrede leirkar. Det ble funnet organisk materiale sammen med funnet og noen skår hadde fastbrent masse på seg. Karene ble funnet under et lag med stein. Steinlaget antyder at deponeringen var intensjonell.
- Kar 22. Sandlaget virker intensjonelt deponert på toppen av karet og sandlaget bærer en likhet med Kar 13 (se nedenfor).

- Kar 9-10. Begge karene var fylt med bein og sto tett inntil hverandre. Det var også fastbrent masse på innsiden av det ene karet.
- Kar 24. Karet ble funnet sammen med et ardskjær på en helle i myren.
- Kar 13: Karet hadde et klebrig gult stoff på innsiden, og en pæle sto i myren 0,5 meter unna funnet. Karet ble også funnet i en fordypning i myra og dekket med sand.

Disse funnene har også danske paralleller (Se «5.2.2. Funnkontekster med paralleller til danske funn») som vekker assosiasjoner mot offerfunn hvilket jeg mener sannsynliggjør disse funnene som offerfunn.

Som påpekt i presentasjonen av undersøkelsesmaterialet ovenfor er det en viss usikkerhet rundt deponeringssituasjonen til Kar 9-10 og 24. Analysekapittelet har ikke hjulpet noe videre i problemstillingen rundt deponeringssituasjonen til Kar 9-10. Basert på dette anses funnet videre i analysen som et usikkert funn. Derimot kan Kar 24 mulig sidestilles med Beckers Type Käringsjön der gjenstander ble deponert på en plattform i myren. Hellen som Kar 24 og A6 ble funnet på kan ha hatt en lignende funksjon og derfor mener jeg vi kan se bort fra usikkerheten rundt deponeringssituasjonen. Sikre offerfunn er dermed Kar 17-21, 22, 24 og 13.

5.3.3. Mulige offerfunn og usikre funn

Kar 5 er funnet med gjennomboringer både oppe langs randen og nede mot bunnen. Gjennomboringene mot bunnen er vinklet slik at et teoretisk væskeinnhold ville rent ut. Nå mangler deler av karet så vi vet ikke om gjennomboringene er tilfeldige, eller om de er gjort slik at for eksempel karet kunne henges opp. Dessuten er det også en ufullført gjennom boring. Denne funnkonteksten er vanskelig å ta med i klassifiseringen av undersøkelsesmaterialet, spesielt siden da det mangler direkte paralleller. En indirekte parallell er Beckers Type Varbro der leirkar hadde slåtte, sekundære hull i bunnen, men hullene mot bunnen av Kar 5 er fra bunnens sider og ikke i midten. Uten mulighet til å trekke en parallell, samt komme med en noenlunde logisk forklaring, blir funnet ansett som et mulig offerfunn.

Kar 14 er funnet sammen med to bryner av kvartsitt. Det står ikke noe annet rundt funnet av brynene enn at de skal stamme fra samme sted som karet. «Samme sted» kan henvise til alt fra samme myr til samme lag eller eksakt samme sted og lag som karet. Det er dermed vanskelig å avgjøre om brynene skal ses i sammenheng med karet, og på lik linje med steinhellene funnet nær Kar 5 vil vi se bort fra brynene her og anse karet som et mulig offerfunn (Se «5.2.2. Funnkontekster

med paralleller til danske funn»).

Kar 23 er funnet i en firkantet forsenking i kanten av myren. Dette bærer karakteristikker lik Beckers mulige offerfunn, men samtidig kan det være snakk om avfall deponert i et torvskjæringshull etter at denne økonomiske aktiviteten var ferdig. Kar 7-8 og 25 er emner til trekar. Som sett i «3.4.3. Formål» skal det ha forekommet at ardskjær og ploger ble deponert med defekter som gjorde at de ikke ville fungert dersom de hadde vært i bruk. Det samme kan ha skjedd med disse trekarene, men på en annen side kan trearbeid bli lagt i myr/vann for å holde seg frisk. Dermed kan det hende emnene har blitt deponert med denne hensikt, og kanskje glemt eller forlatt i myren. Myren som Kar 7-8 ble funnet i skal det ha vært trerester i, og tilhuggede greiner og kvister skal ha ligget i myren Kar 25 ble funnet i. Dette kan være både etter at deponeringer har blitt tildekket, eller rester etter trearbeide. Hvis det er innholdet eller ritualen som har vært viktigst har det trolig ikke spilt noen rolle at karene har vært uferdige. Det er for stor usikkerhet rundt disse tre funnene og dermed klassifiseres de som usikre funn.

Usikre funn er dermed Kar 7-8, 23 og 25, samt 9-10. Basert på sannsynligheten (se «5.3.1. sannsynlighet») ovenfor kan de resterende funnene klassifiseres som mulige offerfunn.

5.4. Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert og klassifisert undersøkelsesmaterialet. Først så jeg på funnenes geografiske fordeling før materialet ble klassifisert etter type basert på materialet karene er produsert i. Vi har 4 kleberkar, 6 trekar, 14 grove, kvartsmagrede leirkar og 1 asbestkeramisk leirkar. Geografisk fordelt har vi 3 funn (1 asbestkeramisk leirkar og 2 kleberkar) i Møre og Romsdal, ingen funn i Sogn og Fjordane, 4 funn (2 kleberkar, 2 trekar og 1 kvartsmagret leirkar) i Hordaland og 11 funn (13 kvartsmagrede leirkar og 4 trekar) i Rogaland.

Jeg har gått gjennom dateringene til karene, både de gitt av museet og de gitt av Pilø i hans mastergradsavhandling (Pilø 1989) og artikkel om kleberkar (Pilø 1990). Deretter har jeg gruppert dateringene basert på de gitte dateringene og komparasjon av de ulike funnene etter hvorvidt de kan anses som sikre eller mulige funn fra førromersk jernalder, eller av usikker datering. Siden avhandlingen omhandler myrdeponerte kar har vandeponerte kar blitt utelatt, og jeg har derfor pekt ut Kar 9-10 og 24 som har usikre deponeringssituasjoner.

I kapittel «5.2. Nær kontekst» ga jeg en oversikt over de spesifikke funnkontekstene til hvert kar og

hvilke av disse som har en parallell til det danske materialet samt hvilke tendenser vi ser i dette materialet. I starten av «5.3. Klassifikasjon av undersøkelsesmaterialet» så vi at materialet har en grad av sannsynlighet som offerfunn knyttet til seg. Dette er basert på at myrdeponeringene er del av et samtidig fenomen samtidig som myren kan anses som et naturlig sted og som et liminalt sted hvor det er lett å kommunisere med guddommer og vesener. Når undersøkelsesmaterialet deretter ble klassifisert ble det tatt i bruk Beckers inndelinger i «sikre offerfunn», «mulige offerfunn» og «usikre funn», med «profane funn» som et tillegg. Klassifiseringen viste derimot at det ikke er noen sikre profane funn, kun usikre funn der det er like sannsynlig at karene er fra en offerkontekst som en profan kontekst. Kar 9-10 med usikker deponeringssituasjon er ansett som et usikkert funn videre i avhandlingen. Dermed endte vi med fire sikre offerfunn, ti mulige offerfunn og fire usikre funn hvilket fordeler seg slik vi ser i *Tab. 7*.

Funn	Klassifisering			Datering		
	Sikkert offerfunn	Mulig offerfunn	Usikkert funn	Sikker datering	Mulig datering	Usikker datering
17-21	X			X		
22	X				X	
24	X				X	
13	X					X
1		X		X		
2		X		X		
5		X		X		
11		X		X		
3		X			X	
4		X			X	
12		X			X	
14		X			X	
15-16		X			X	
6		X				X
7-8			X		X	
23			X	X		
25			X			X
9-10			X		X	

Tab. 7. Tabell over klassifisering av undersøkelsesmaterialet.

De tre usikre funnene kan ikke utelukkes som profane funn, men siden dette ikke utgjør en stor del av undersøkelsesmaterialet, og de også har en grad av sannsynlighet mot offer knyttet til seg, har jeg valgt å fokusere på de religiøse/rituelle årsakene til at deponeringene ble foretatt videre i avhandlingen.

6. Diskusjon

Som vi så i analysen er undersøkelsesmaterialet klassifisert som sikre offerfunn (fire funn), mulige offerfunn (ti funn) og usikre funn (fire funn). Siden vi ikke har funn som sikkert kan anses som profane deponeringer, og hele undersøkelsesmaterialet er tilknyttet en viss sannsynlighet for å være offerfunn, vil jeg i diskusjonen fokusere på de religiøse/rituelle årsakene til at deponeringene ble foretatt. Vi kan ikke utelukke at profane årsaker har ført til at vi finner kar i myrer. Som vi så analysen kan Kar 23 mulig stamme fra torvskjæringsaktiviteter, mens emnene som utgjør Kar 7-8 og 25 mulig kan ha blitt lagt i myren for å holde seg friske før de ble ferdigprodusert. Uten flere funn å sammenligne med, eller studier i eksperimentell arkeologi, mener jeg det ikke er hensiktsmessig å studere disse mulige profane årsakene videre. Dermed fokuserer jeg diskusjonen på de religiøse/rituelle årsakene til deponering.

Først skal jeg se på hvorfor myren ble brukt som deponeringssted under førromersk jernalder, før jeg går videre og ser på hvorfor man deponerte spesifikt kar. Deretter fokuserer diskusjonen på hvorfor vi har deponeringer i de spesifikke myrene karene er funnet i, og hvorfor vi ser en konsentrasjon på Jæren og ikke har deponeringer i andre deler av landet.

6.1. Hvorfor myr?

Myrdeponeringer har, som vi så i teorikapittelet, foregått siden neolittisk tid. Å bruke myren som deponeringssted var under førromersk jernalder del av et samtidig fenomen som bredte seg over Nord-Europa. Funnene fra Vestlandet føyer seg inn under dette fenomenet som var spesielt vanlig under bronsealder og eldre jernalder. Myren er en lokalitet som faller inn under det Bradley definerer som naturlige steder. Dette er et sted som hverken har blitt konstruert av mennesker eller har sett store endringer over tid samtidig som vi, i dette tilfellet, finner deponeringer her av religiøs/rituell art. Myren er som lokalitet også liminal, da den er både land og vann, og er en god plattform for kontakt med guddommer og vesener som enten har bolig eller er tilknyttet myren.

Som vi så i teorikapittelet er Nerthus en gudinne tilknyttet perioden og våtmarksområder, og som en Moder Jord gudinne blir hun knyttet til fruktbarhet. Nerthuskulten skal ha vært konsentrert rundt Sør-Jylland og Schleswig-Holstein (Steinsland 2005:147), men det kan ikke utelukkes at kulten til en viss grad også har vært tilstedeværende i Norge. Det er spesielt interessant at det er fra de samme områdene Nerthuskulten skal ha vært tilstedeværende at vi også kjenner til skikken med å deponere

kar.

Fra Danmark kommer de mest kjente funnene, og det er også herfra det er flest myrfunn. Det dreier seg som vi så i teorikapittelet om halsringer og lur, samt myrlik, antropomorfe trefigurer, ardskjær og ploger, og selvsagt flere myrfunne kar. Disse gjenstandsgruppene finner vi også igjen i Norge, hvor majoriteten er fra Vestlandet (se Appendiks II). Som vi har sett stammer karene fra Nord-Tyskland, Danmark, Sør-Sverige og langs ytterkysten av Norge. Vestlandsfunnene er dermed ikke spesielle sett i et større perspektiv da de er del av et samtidig fenomen, men sammenlignet med resten av Norge hvor vi ikke finner myrdeponerte kar er de spesielle.

6.2. Hvorfor kar?

Selv om deponeringer i myrer hadde pågått siden neolittisk tid, tok deponeringen av kar en pause etter neolittisk tid før det ble tatt opp igjen i eldre jernalder. På grunn av dette oppholdet i deponeringer av kar kan vi ikke anta at årsakene til hvorfor de valgte å deponere kar i neolittisk tid har vært de samme under eldre jernalder. Jeg mener vi har 3 faktorer vi må ta hensyn til som kan forklare hvorfor kar ble deponert: valg av materiale, hva slags hverdagsbruk karene kan ha hatt, og de mulige ritualene karene har vært del av. Sistnevnte vil vi se i neste underkapittel.

Undersøkelsesmaterialet består av grove, kvartsmagrede leirkar, kleberkar, asbestkeramikk og trekar. Ved å bruke steinmateriale som spesielt kvarts og asbest til magring, vil karet tåle høyere temperaturer og skal være gode å bruke som kokekar (Lindahl, Olausson & Carlie 2002:18). Ser man bort fra trekarene gjelder dette dermed hele undersøkelsesmaterialet. Vi har også Kar 6 og 17-21 som er funnet med matskorper og fastbrent masse, hvilket tilsier at de kan ha vært brukt til disse formål før deponering. Undersøkelsesmaterialet (utenom trekarene) har derfor en viss tilknytning til matproduksjon.

Pilø mener de grove kvartsmagrede leirkarene er av dårlig kvalitet og at dette antyder at keramikken fra Vestlandet sett i forhold til leirkarene fra Jylland, ikke har hatt den samme rolle i husholdningen (Pilø 1989:26-27). Stilborg (i: Lindahl, Olausson & Carlie 2002:14-15) forteller at når keramikken ble anvendt var den ikke av dårlig kvalitet. Det er heller bruken av karene, bevaringsforhold og fragmentering som gjør at karene anses som av dårlig kvalitet når de blir funnet. Jeg er enig med Stilborg, men siden det ligger utenfor avhandlingens rekkevidde har jeg ikke kunne undersøke videre om leirkarenes rolle i husholdningen kan ha vært den samme som på Jylland.

Variasjonen vi ser i materialet og magring karene er produsert i skulle tilsi at valg av kar kan ha vært tilfeldig og at det er innholdet som er viktigst. Dette mener også Becker kan ha vært tilfelle (Becker 1972:50). Samtidig ser vi at valg av materiale tilsier at de skal ha vært gode å bruke som kokekar. Botwid har i sin avhandling fra 2008 sett på keramikken fra Käringsjön fra en keramikers perspektiv og konkludert med at selve karene også har vært viktige (Botwid 2008:43). Det er vanskelig å si noe konkret om hva som kan ha vært viktigst: innhold og ritual eller selve karene, men det ene ekskluderer nødvendigvis ikke det andre. De kvartsmagrede leirkarene er som vi skal se senere tilknyttet jordbruksområder hvilket kan tilsi at valg av kar ikke har vært tilfeldig i visse ritualer.

Geografisk skille

Under førromersk jernalder har asbestkeramikken i følge Pilø (1989:25), uavhengig av funnkontekst, en sydlig grense litt sør for Sognefjorden, mens de kvartsmagrede leirkarene ikke er funnet lengre nord enn Nordhordland. Kleberkar av Pilø's type 1 og 2 er på sin side funnet over hele undersøkelsesområdet (Pilø 1990:93, 95). Den samme tendensen ser vi i de myrdeponerte kvartsmagrede og asbestkeramiske leirkarene. Asbestkeramikken stammer fra Møre og Romsdal, mens de kvartsmagrede leirkarene ikke er funnet lengre nord enn Lindås i Hordaland. Kleberkarene på sin side har et geografisk skille. Selv om kleberkarene stammer fra hele undersøkelsesområdet, og det er funnet et godt antall av dem i Rogaland (Pilø 1990: 93, 95), er ingen deponert i myrer i dette fylket: de myrdeponerte kleberkarene er ikke funnet lengre sør enn Kar 4 som stammer fra Kvinnherad, noe nærme fylkesgrensen til Rogaland.

Denne tendensen ser vi også i funnene utenfor undersøkelsesområdet og de karene som ikke er del av undersøkelsesmaterialet da de ikke kunne gjenfinnes i magasinet (se *Tab. 10.* og «4.1.1. Undersøkelsesmaterialet»). Det sydligste funnet av kleberkar kommer fra Vindafjord i Rogaland (B8852) som ligger nære fylkesgrensen til Hordaland. Det nordligste funnet av leirkar (B7279) er ikke kvartsmagret. Dermed fordeler også disse karene seg geografisk likt som undersøkelsesmaterialet og det er grunn til å tro at dette geografiske skillet som kleberkarene inngår i kan ha hatt en betydning i det religiøse/rituelle landskapet.

Oppsummering

Vi har sett at karene kan ha en viss tilknytning til matproduksjon da de er laget i materialer eller har magring som gjør karene gode å bruke som kokekar. Samtidig kan vi ikke se bort fra at dette er tilfeldig og at det er selve ritualen og/eller det mulige innholdet i karene som har vært viktigst, eller

begge alternativer kan ha spilt inn. Vi har også et interessant geografisk skille sentrert rundt kleberkarene. Uavhengig av funnkontekst finner vi disse i hele undersøkelsesområdet, flere fra Rogaland, men ingen kleberkar er deponert i myrer i Rogaland. Vi kan ikke se bort fra at kleberkarene har hatt en spesiell betydning i det religiøse/rituelle landskapet basert på dette geografiske skillet.

6.3. Hvorfor disse spesifikke myrene?

Det er flere faktorer som kan ha vært medvirkende til at vi kun har funn av myrdeponerte kar på Vestlandet. Jeg har valgt se nærmere på hvordan de spesifikke myrene relaterer seg til landskapet de befinner seg i. Først ser vi på relasjonen til jordbruksområder før vi ser på relasjonen til kyst og fjord. Betydningen av disse relasjonene vil bli diskutert i «6.3.2. Jordbrukstilknytning» og «6.3.3. Maritim tilknytning».

6.3.1. Landskapsrelasjon

Her skal vi se på hvordan myrene relateres til det omkringliggende landskapet samt hvordan dette forholder seg i undersøkelsesområdet. Vi ser først på hvordan funnstedene relateres til jordbruksområder, før vi ser nærmere på relasjonen til kyst og fjord. Resultatene fra landskapsrelasjonen blir diskutert videre i «6.3.2.» og «6.3.3.».

6.3.1.1. Jordbruksområder

Som forklart i «4.2.2. Kart i gjenstandskatalog» har dagens jordbrukslandskap blitt brukt som mal for hvordan hvordan jordbrukslandskapet så ut under førromersk jernalder. Dette ble gjort for å vise hvordan funnstedene mulig kan relateres til undersøkelsesperiodens jordbruksområder. I gjenstandskatalogen er det et utklipp av kartene til Skog og Landskap til hvert av funnene. En forklaring på fargene som representerer de forskjellige arealtypene står i introduksjonen til Appendiks I. Kartutklippet skal vise om funnstedet er lokalisert i et sentralt jordbruksområde, et landbruksområde, eller i utmark, og under hvert kart i gjenstandskatalogen står det oppført hvilken kategori funnstedet faller inn under. Nedenfor følger kriteriene for disse kategoriene samt hvilke funn som tilhører hver kategori:

Sentralt jordbruksområde:

Majoriteten av arealet i kartutklippet er jordbruk, og i hovedsak fulldyrket jord. Hvis et funn stammer fra et sentralt jordbruksområde anses det som sannsynlig at det var jordbruk her på deponeringstidspunktet. De syv funnene som tilhører denne kategorien er som følger: Kar 9-10, 11,

12, 13, 15-16, 17-21 og 23.

Landbruksområde:

Arealet i kartutklippet er av varierte arealtyper, både jordbruksareal (fulldyrket jord, overflatedyrket jord eller innmarksbeite) og andre arealtyper slik som skog og åpen fastmark, men selve funnstedet skal være lokalisert på jordbruksareal. Hvis et funn stammer fra et landbruksområde anses det som sannsynlig at det var en form for bruk av kultivert land (jordbruk, dyrehold el.) her på deponeringstidspunktet. De fem funnene som tilhører denne kategorien er som følger: Kar 3, 5, 14, 22, og 24.

Utmark:

Det kan være lite til intet jordbruksareal nær funnstedet, eller funnstedet er lokalisert enten i grenseland mellom jordbruksareal og annen arealtype, eller lokalisert i en annen arealtype enn jordbruksareal. Hvis et funn stammer fra utmark anses det som lite sannsynlig at det har vært jordbruk her på deponeringstidspunktet. De fire funnene som tilhører denne kategorien er som følger: Kar 1, 2, 4 og 25.

Uviss:

På grunn av stor bebyggelse i funnområdet og området rundt er det ikke mulig å si hva slags arealtype funnstedet stammer fra. De to funnene som tilhører denne kategorien er som følger: Kar 6 og 7-8.

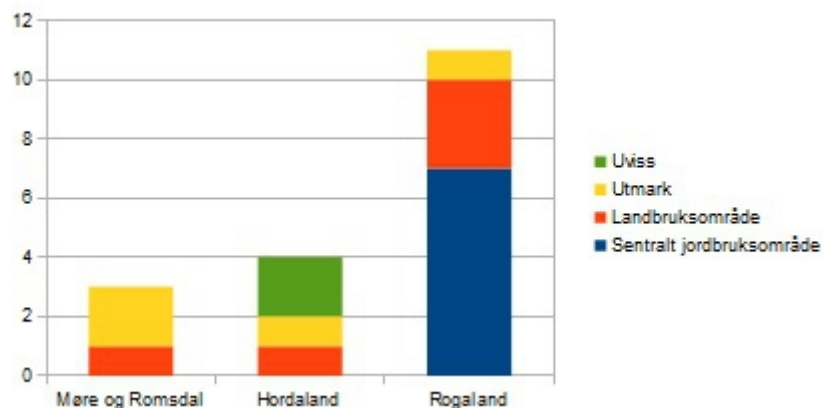

Fig. 4. Fylkesfordeling av funnområdenes tilknytning til jordbruk.

Tendenser

Funn fra sentrale jordbruksområder eller landbruksområder kan anses som tilknyttet jordbruksområder, og disse funnene utgjør 12 av tilsammen 18 funn fra undersøkelsesmaterialet, mens 4 av 18 er fra utmark. Begge de uvisse funnene har en betraktelig stor del bebyggelse i funnområdet og området rundt hvilket gjør det vanskelig å bestemme hvorvidt funnstedene er fra landbruksområde eller utmark.

Som vi kan se i *Fig. 4.* stammer alle funnsteder fra sentrale jordbruksområder fra Rogaland. Dette er 7 funnsteder, og mer spesifikt stammer alle utenom Kar 13 fra Jæren (Kar 13 stammer fra Karmøy). Dette skillet kan ha en naturlig forklaring i topografien. Mens Jæren er et større flatt område er det langs resten av Vestlandet nordover mer ujevn topografi som fører til at vi finner flere mindre jordbruksområder der. Da det kun er fire funn som er lokalisert i utmark, mens de resterende 12 funnene er tilknyttet jordbruk, er det en sjanse for at deponeringene kan ha hatt en tilknytning til jordbruk. Dette skal jeg se nærmere på senere. Jeg skal også se nærmere på andre tilknytninger enn jordbruk da vi ikke har mange funn av myrdeponerte kar. De fire utmarksfunnene er spesielt viktige i denne sammenheng.

6.3.1.2. Kyst og fjord

Undersøkelsesmaterialet er funnet på vestkysten av Norge. Dette er en interessant tendens, og jeg har derfor valgt å se nærmere på hvordan funnstedene relateres til kyst og fjord..

Avstanden mellom funnsted og kyst eller fjord ble målt i luftlinje i kartene til Askeladden (Askeladden 2014b), og avstandene ble kontrollert i kartene til Skog og Landskap (Skog og Landskap 2014). Jeg har ikke tatt hensyn til topografi, men jeg har hatt hensyn til at havet kan ha stått høyere under førromersk jernalder (se «4.7. Strandlinjekurver»). På grunn av dårlig dokumentasjon omkring funnomstendighetene er det som sagt vanskelig med en eksakt kartfesting av funnstedene. Dermed må det poengteres at avstandene trolig kan variere fra virkeligheten. Jeg rundet av til nærmeste hele tall, da de få meterne som ble kuttet bort eller lagt til ikke vil være avgjørende for resultatet, og datamaterialet ble enklere å håndtere. Frem til og med en kilometer fra hav eller fjord er funnene delt inn i hver hundre meter. Fra en kilometer og oppover er funnene blitt delt inn etter hver fem hundre meter. Avstandene ble målt til følgende, her inndelt i en tabell (*Tab. 8.*) etter avstand:

Funn	Avstand
1	23
4	90
2	100
7-8	100
6	210
3	300
14	320
13	500
5	790
25	1100
17-21	1400
22	1850
11	2660
15-16	2900
23	3460
24	5560
9-10	7000
12	8880

*Tab. 8. Tabell
over
funnlokalitete
nes avstand
(meter) fra
havet.*

Siden det var stor variasjon i de målte avstandene var det nødvendig å klassifisere resultatene, og jeg valgte å se til Hallgrens inndeling i Strandvendte og Landvendte boplasser, men med endringer til hans modell. Der Hallgren fokuserte på typen bosetning – om bosetningen var i korte trekk knyttet til jordbruk og fangst eller kystøkonomi (Hallgren 2008:92) – har jeg som vist ovenfor sett på avstand fra kyst eller fjord til karenes funnsteder for å se om det finnes mønstre og tendenser på bakgrunn av dette. Årsaken til dette er at myren som lokalitet ikke kan knyttes spesifikt til kystøkonomi, jordbruk, jakt eller fangst. Videre er boplassene Hallgren arbeider med lokalisert i Sverige. Norges kystlinje er markant forskjellig fra kystlinjen i Sverige; Norge har langstrakte fjorder og en varierende topografi med mye fjell hvilket Sverige ikke har. Det blir vanskelig å skille strandvendte og landvendte lokaliteter fra hverandre basert på Hallgrens kriterier. (Hallgren 2008:92).

Som vi kan se i *Fig. 5*, ser karenes funnsteder ut til å gruppere seg i tre. Fordi vi har disse naturlige skillene har jeg valgt å bruke dem til å dele inn materialet:

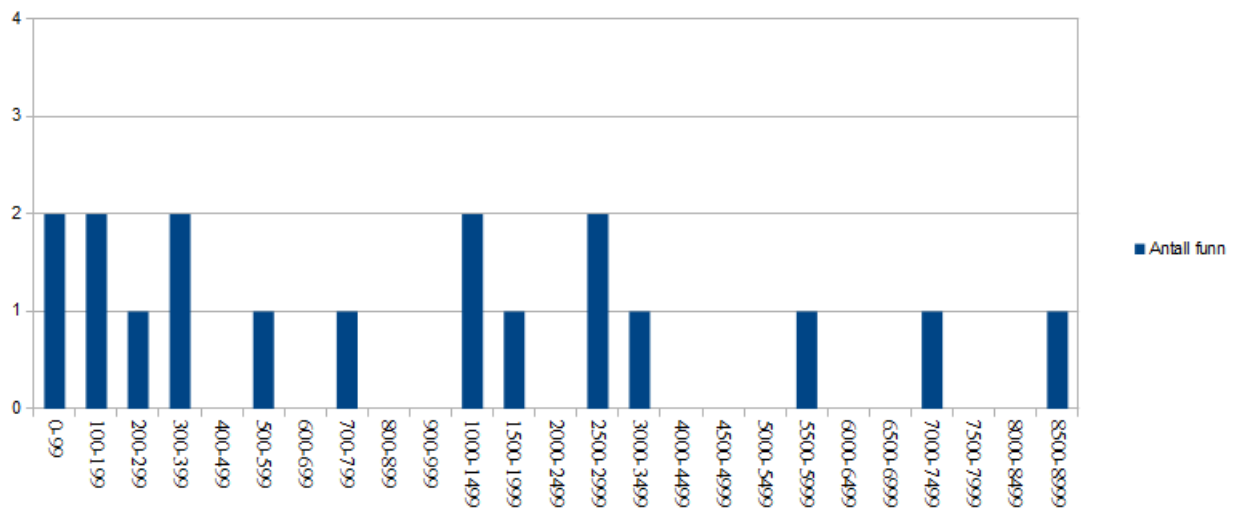

Fig. 5. Funnlokalitetenes avstand (meter) fra havet.

1) Funn lokalisert på 0-599 m.f.h. (i realiteten 23-500 m.f.h.): Kar 1, 2, 3, 4, 6, 7-8, 13 og 14.

2) Funn lokalisert på 700-3499 m.f.h. (i realiteten 790-3460 m.f.h.): Kar 5, 11, 15-16, 17-21, 22, 23 og 25.

3) Funn lokalisert på 5000-8999 m.f.h. (i realiteten 5560-8880 m.f.h.): Kar 9-10, 12 og 24.

Jeg har valgt å skille de to første gruppene mellom funnet som er registrert på 500-599 m.o.h. og funnet som er registrert på 700-799 m.o.h. De mer eksakte avstandene registrert på disse to funnene er 500 meter og 790 meter. Det skiller dermed nesten 300 meter mellom disse to funnene og jeg mener det derfor er hensiktsmessig å sette skillet mellom dem.

Siden vi ser på hvordan funnstedene relaterer seg til kyst og fjord samtidig som vi tar i bruk Hallgrens begreper om strandvendte og landvendte lokaliteter, er det hensiktsmessig å slå sammen gruppe 2 og 3 og la disse utgjøre de landvendte lokalitetene som henvender seg bort fra kyst og fjord, mens gruppe 1 utgjør de strandvendte lokalitetene som henvender seg mot kyst og fjord.

Med unntak finner vi de landvendte funnstedene sør for Stavanger og de strandvendte funnstedene nord for Stavanger. Unntakene er Kar 5 fra Hordaland og Kar 25 fra Strand kommune i Rogaland

som begge er landvendte. Dette nord/sør skillet kan forklares med hensyn til topografien og vil bli diskutert videre senere.

6.3.1.3. Oppsummering

Jeg har klassifisert funnstedene etter hvorvidt de er funnet i sentrale jordbruksområder, landbruksområder eller utmark. Målet har vært å bruke resultatene som mal for hvor det eventuelt har vært et jordbruksområde under førromersk jernalder. De funnene som stammer fra sentrale jordbruksområder og landbruksområder anses som tilknyttet jordbruk. Disse utgjør 12 av 18 funn. Videre har vi 4 funn fra utmark og 2 som ikke kunne klassifiseres da det var for mye bebyggelse i området. Alle de sentrale jordbruksområdene stammer fra Rogaland, og det eneste av disse funnene som ikke stammer fra Jæren er Kar 13. Vi har et utmarksfunn i Rogaland, et i Hordaland og to i Møre og Romsdal. Når 12 av 18 funn er lokalisert i jordbruksområder kan vi begynne å snakke om en jordbrukstilknytning, men siden det også er 4 funn fra utmark må vi være åpne for at deponeringene kan ha hatt andre tilknytninger også.

Jeg har videre klassifisert funnstedene etter hvordan de relateres til kyst og fjord og har tatt i bruk Hallgrens begreper strandvendt og landvendt. Da funnene grupperte seg i tre klassifiserte jeg funnstedene lokalisert under 600 meter fra havet som strandvendte, og funnene lokalisert mer enn 700 meter fra havet ble klassifisert som landvendte. De landvendte funnene er lokalisert sør for Stavanger mens de strandvendte funnene er lokalisert nord for Stavanger. Unntakene er Kar 5 og 25 som begge er landvendte og nord for Stavanger.

Nedenfor følger en komparasjonstabell (*Tab. 9.*). Tabellen fungerer som en oppsummering av resultatene fra analysen og fra «6.3.1. Landskapsrelasjon», og vil gjøre det lettere å se disse resultatene i sammenheng med hverandre. Her er funnene presentert etter klassifiseringen fra analysen og videre etter datering. Vi ser klassifiseringen etter type kar samt hvilke fylke hvert kar kommer fra. Da det er en funnkonsentrasjon på Jæren har jeg valgt å merke hvilke funn dette er i en egen kolonne. Deretter presenteres resultatene fra «6.3.1. Landskapsrelasjon».

Kar	Klassifikasjon		Datering		Type		Fylke		Jordbruk						
	Sikkert offerfunn	Usikkert funn	Sikker	Mulig	Kleberkar	Trekar	Møre og Romsdal	Hordaland	Rogaland	Jæren	Sentralt jordbruksområde	Landbruksområde	Utmærket	Uviss	Strandvendt
1	X		X				X					X		X	
2	X		X		X		X					X		X	
5	X		X		X			X			X				X
11	X		X			X			X	X	X				X
17	X		X			X			X	X	X				X
18	X		X			X			X	X	X				X
19	X		X			X			X	X	X				X
20	X		X			X			X	X	X				X
21	X		X			X			X	X	X				X
23		X	X			X			X	X	X				X
3	X			X	X			X				X			X
4	X			X	X				X			X			X
7		X		X		X			X				X		X
8		X		X		X			X				X		X
9		X		X		X			X	X	X				X
10		X		X		X			X	X	X				X
12	X			X		X			X	X	X				X
14	X			X		X			X			X			X
15	X			X		X			X	X	X				X
16	X			X		X			X	X	X				X
22	X			X		X			X	X		X			X
24	X			X		X			X	X		X			X
6	X			X		X		X					X		X
13	X			X		X			X		X				X
25		X		X		X			X			X			X

Tab. 9. Komparasjonstabell.

6.3.2. Jordbrukstilknytning

Av 18 funn er 12 funn tilknyttet jordbruksområder. Ut i fra at et så stort antall av funnene er tilknyttet jordbruk er det grunn til å tro at også ritualene som deponeringene var en del av også hadde en jordbrukstilknytning. Dette kan vi se spesielt godt på Jæren.

Alle de sentrale jordbruksområdene stammer fra Jæren, og alle disse er også landvendte myrer. Vi har kun to landvente myrer som ikke er lokalisert på Jæren (Kar 5 og 25). De sentrale jordbruksområdene og myrenes landvente kontekst kan forklares med topografien på Vestlandet der

Jæren er stort og flatt, mens landskapet nordover er preget av langstrakte fjorder, høye fjell og mindre jordbruksområder. Samtidig er Jæren et omfattende jordbruksområde, til forskjell fra resten av undersøkelsesområdet hvor funnstedene stammer fra landbruksområder og utmark. Det er det også fra Rogaland at vi finner ardskjærene, med et unntak (A8) som stammer fra Hordalands fylkesgrense mot Rogaland. Tre av ardskjærfunnene har en datering til førromersk jernalder, og et av dem er også funnet sammen med et kar (Kar 24 og A6). Ardskjærene knyttes av Bradley (1998:170) til jordbrukets fruktbarhet. Tatt i betraktning at vi også kanskje kan knytte Nerthus og hennes fruktbarhetskult til det danske området som i følge Becker og Jankuhn (se «2.2. Myrdeponerte kar») kan være sentrum for de myrdeponerte karene i Danmark og Nord-Tyskland, og at materialet herfra har likheter med det norske materialet, har vi enda en faktor som peker mot en jordbrukstilknytning der ofringene har fungert som do ut des-offer – man har ofret noe for å få igjen fruktbarhet til jordbruket. Denne jordbrukstilknytningen kan ha vært spesielt sterk på Jæren siden dette er et omfattende jordbruksområde. Det er derfor interessant at undersøkelsesmaterialet fra Jæren er produsert med en magring som gjør karene gode å bruke til matproduksjon som kokekar. Om dette er tilfeldig eller intensjonelt er ikke mulig å si noe mer konkret om.

Det vi må ta hensyn til er at det kun er gjort et funn i hver av myrene. Dette kan ha forklaringer som at myrene ikke er arkeologisk utgravd og at det dermed fortsatt ligger myrdeponerte kar igjen i disse myrene. En annen forklaring kan være at bevaringsforholdene har vært dårlige og tilfeldighetene har ført til at kun et funn i hver myr har overlevd. Det kan også kun ha vært nødvendig med bare denne ene deponeringen. Vi kan ikke se bort fra at alle disse alternativene har spilt inn, og for et do ut des-offer kan det godt ha blitt deponert kar i myren over en lengre periode. Videre i dette underkapittelet vil jeg gå ut i fra at det kun er blitt foretatt én deponering i myren.

Grensesetting

Nødvendigheten for kun en deponering kan vi koble til Hedeagers teori om marginalitet. Hun skriver egentlig om folkevandringstid, men teorien kan også benyttes på materialet fra førromersk jernalder. Begge perioder skal ha vært karakterisert av store forandringer i bosetningsmønstre og bruk av landet (Hedeager 1999:246).

Hedeager har knyttet yngre jernalders gullhorder til både marginale områder slik som myrer, kyst, bekker og våtmarksområder, og til fruktbare jordbruksområder. I flere tilfeller har de marginale områdene fungert som grenser mellom kultivert land og naturen. Hun mener at slike naturlige grenser i landskapet ikke bare er fysiske, men utgjør også mentale grenser hos menneskene som tok

i bruk landskapet. Ved å offisielt deponere gullhorder med vitner tilstede ville en rituell deponering legitimere krav på landområder (Hedeager 1999:245-8). Selv om en deponering er «gjemt», vil den være «synlige» i generasjoner da den rituelle deponeringen blir en del av verdensforestillingen på lik linje med gravsteder og gravhauger (Hedeager 1999:242, 248-9).

Siden myren er en naturlig grense i landskapet kan den, spesielt i sentrale jordbruksområder hvor myren vil stikker seg markant ut, ha fungert som grense mellom gårder. Det er enklere å skille ut grenser mellom gårder i mindre jordbruksområder da utmarken setter disse naturlig. I et stort og flatt jordbruksområde har man mindre naturlige grenser i landskapet og da kan det ha vært naturlig å bruke myrene der man finner disse. Som vi så i teorikapittelet får gården større betydning når man begynner å legge større vekt på korndyrkning og åkerbruk og det blir vanligere å være bofast. Samtidig ser vi en bosetningseksponasjon under førromersk jernalder. Grensesetting kan dermed ha vært viktig, selv om man flytter gården innenfor territoriet sitt etter noen generasjoner.

Videre mener Hedeager at marginale steder også fungerte som det vi kan kalle metaforiske grenser. En deponering ville domestisere landskapet og dermed sette en grense mellom kultivert land og natur – mellom Midgard og Utgard som hun skriver (Hedeager 1999:246). Wiker har studert det samme temaet og beskriver det som «...et forsøk på å stabilisere kaosmaktene...» (Wiker 2000:127). Dersom ofrene har hatt et lignende formål kan de anses som apotropeiske i funksjon – de skulle holde kaosmaktene, her tilknyttet utmark og land som ikke var domestisert, på avstand.

Det som er nødvendig å huske er at ved begge former for grensesetting vil det bare være behov for én deponering. Ved å ha flere tilstede ved deponeringen vil deponeringsstedet bli tildels helliggjort gjennom ritualet. Man vil huske at stedet har en betydning i flere generasjoner på lik linje med for eksempel gravhauger da stedet har blitt en del av verdensforestillingen (Hedeager 1999:242, 248-9). Denne tolkningsmuligheten er forøvrig ikke forbeholdt Jæren. Tvert i mot er det rimelig å anta at myren slike deponeringer ville foregått i ville vært lokalisert nær utmarken den faktisk skal danne denne metaforiske grensen.

Oppsummering

Som vi har sett er Jæren et omfattende jordbruksområde hvor vi blant annet har funn av ardskjær, også sammen med det ene funnet i undersøkelsesmaterialet. Selve karene kan også kobles til matproduksjon. Samtidig ser vi at karene i Danmark stammer fra det samme området som Nerthus ble dyrket i. Undersøkelsesmaterialet har som vi så i analysen en viss tilknytning til det danske

materialet, så vi kan ikke se bort fra at Nerthuskulten til en viss grad også kan gjenfinnes i disse deponeringene. Dette tilsier at ofringene har en jordbrukstilknytning og at de kan ha fungert som et do ut des-offer der man ønsket fruktbarhet til jordbruket.

Undersøkelsesmaterialet fra Jæren kan også kobles til grensesetting. På Jæren har vi større arealer med sentrale jordbruksområder, hvilket er et landskap der en myr ville skilt seg meget ut. Vi ser under førromersk jernalder en bosetningsekspansjon samtidig som det legges større vekt på korndyrkning og åkerbruk og det blir vanligere å være bofast. Dermed kan myren fungere som en grense i landskapet, og da kan karene ha vært del av et rituale der man setter grenser mellom gårder. Videre vil en ofring i en myr nær utmark kunne være del i et rituale der myren fungerer som en metaforisk grense mellom kultivert land og natur. Offeret blir dermed apotropeisk og skal holde kaosmaktene på avstand.

6.3.3. Marin tilknytning

En påfallende tendens i undersøkelsesmaterialet er at alle funnene stammer fra Norges vestkyst. Dette er en tendens vi også kan se i funnene som er ekskludert fra avhandlingen da de ikke kunne gjenfinnes i magasinene (se 4.1.1. Undersøkelsesmaterialet) og i funnene utenfor undersøkelsesområdet (de første seks funnene i *Tab. 10.*). Alle funnene, med et unntak, er å finne langs Norges vestkyst innenfor de samme målte avstandene som undersøkelsesmaterialet.

Museumsnr.	Type kar	Kommune/Fylke	Datering	Avstand fra havet	Kommentar
Ts3576	Asbestkeramikk	Meløy/Nordland	Tidlig metalltid	100-200 meter	Dårlig kartfesting
Ts4066	Asbestkeramikk	Meløy/Nordland	Tidlig metalltid	100-200 meter	Dårlig kartfesting
T18587	Kleberkar	Steinkjer/Nord-Trøndelag	Eldre jernalder	29 km	
T14014	Kleberkar	Hitra/Sør-Trøndelag	Eldre jernalder	450 meter	
T3767	Kleberkar	Hitra/Sør-Trøndelag	Førromersk jernalder	90 meter	
T5893-T5898	Trekar og diverse	Trondheim/Sør-Trøndelag	Yngre bronsealder	2,40 km	
B7279	Leirkar	Ulstein/Møre og Romsdal		>200 meter	Dårlig kartfesting
B11149	Trekar	Ørsta/Møre og Romsdal		3,20 km	Dårlig kartfesting
B4005	Kleberbolle	Lindås/Hordaland		300 meter	
B12026	Kleberkar	Stord/Hordaland		890 meter	
B8852	Kleberkar	Vindafjord/Rogaland		3,20 km	

Tab. 10. Tabell over andre myrfunne kar. Kilder: Unimus 2014a; Unimus 2014f; Grønnesby 2006; Henriksen 2008.

Det eneste unntaket er T18587 som ligger 29 kilometer unna nærmeste fjord. Vi har altså 10 av 11 funn av andre myrfunne kar med en henvendelse mot det marine i tillegg til undersøkelsesmaterialet. En marin henvendelse var vanlig i bronsealderen. Blant annet kan vi se dette i helleristningene fra perioden. Disse er lokalisert nær vannveier, seilingsruter og i inngangene

til blant annet naturlige havner (Nordenborg Myhre 2004:223), i hovedsak nær kysten (Bradley 2006:166). Wrigglesworth (2011:241) har foreslått at det i Vest-Norge under bronsealder eksisterte en maritim ideologi og kosmologi. Basert på at vi, med et unntak, kun har myrdeponerte kar langs Norges vestkyst, samt at man i bronsealderen henvendte seg mot det marine, kan vi spørre om vi ser en kontinuitet i henvendelsen mot det marine i undersøkelsesmaterialet.

Det som videre er interessant er skillet mellom de strandvendte og landvendte funnstedene. Vi finner de landvendte funnstedene sør for Stavanger og de strandvendte funnstedene nord for Stavanger. Unntakene er Kar 5 og 25 som er de to eneste landvendte funnene nord for Stavanger. De sentrale jordbruksområdene finner vi på Jæren, og vi kan kanskje snakke om en jordbrukstilknytning som er spesielt sterk akkurat her. Dermed er det interessant at vi finner de strandvendte funnstedene nord for Stavanger hvor vi kun finner landbruksområder og utmark. Nå må det poengteres at de strandvendte og landvendte funnstedene er inndelt etter naturlige skiller i materialet som ble synlige når materialet ble nærmere analysert. En mulig forklaring på dette skillet er topografisk. De landvendte funnene stammer fra et større og flatere område, mens de strandvendte funnene stammer fra områder med en annen topografi. Samtidig kan det faktum at Jæren er et omfattende jordbruksområde ha vært en medvirkende faktor til at vi ser en sterk tilknytning til jordbruk i deponeringene. Det kan dermed hende at jordbrukstilknytningen ikke har vært like sterk i områdene utenfor Jæren.

At vi har en mulig henvendelse til det marine og flere funn som er funnet nært kyst eller fjord uten en like tydelig jordbrukstilknytning, kan også bety at vi her ser en kanskje mer direkte henvendelse mot det marine i disse spesifikke funnene. Kar 1 og 2 er de av utmarksfunnene som er funnet lengst bort fra store jordbruksarealer. Vi kan anta at disse to funnene har en annen tilknytning enn jordbruk, men dessverre har de ingen spesielle funnkontekster som kanskje kunne gjort det lettere å komme med mer spesifikke tolkningsmuligheter. Derimot stammer disse to funnene fra et område hvor vi også finner to andre myrfunne kar, samt funnene av antropomorfe trefigurer (Se AT1 og AT2-3 i Appendiks II). Dateringen av de andre myrfunne karene og de antropomorfe trefigurene er noe vanskelig, men det som er interessant er at et leirkar (Se K1 i Appendiks II) ble funnet i en steinhaug. Samtidig er de antropomorfe trefigurene også funnet i steinhauger. Bradley har som vi har sett koblet antropomorfe trefigurer til menneskers fruktbarhet. Dessverre kan vi hverken si om disse funnene er samtidige eller har en tilknytning, hvilket kunne ha gitt oss en mer konkret tolkningsmulighet for utmarksfunnene fra dette området. Det er derfor vanskelig å komme med spesifikke tolkninger mot hvilken betydning disse funnene har hatt. Dette gjelder også for de andre

utmarksfunnene og funnene fra landbruksområder.

Oppsummering

Jeg mener vi kan se en mulig kontinuitet fra bronsealder i henvendelsen mot det marine i undersøkelsesmaterialets og i de andre myrdeponerte karenes funnsteder. Ser man nøyere på karenes relasjon til kyst og fjord ser vi at funnstedene nord for Stavanger er funnet nærmere det marine enn funnstedene sør for Stavanger. Dette kan ha en mulig forklaring i topografien. Det kan også hende at siden Jæren er et omfattende jordbruksområde er det akkurat derfor funnene herfra har en tilknytning til jordbruk. Dette kan også forklare hvorfor vi ikke ser en tydelig tilknytning til jordbruk i funnene nord for Stavanger da denne ikke har vært like sterk i disse områdene. Vi kan også skimte muligheter for at vi har ofringer som har en helt annen tilknytning enn jordbruk. Disse funnene kan ha en tilknytning til det marine siden de er funnet ganske nærme kysten og vi har en mulig kontinuitet i henvendelsen til det marine, men det er vanskelig å si hva slags betydning disse ofringene har hatt.

6.3.4. Terrengdekkende myrer

En tendens jeg kort vil nevne er at funnene stammer i hovedsak fra den atlantiske myrregionen (se *fig. 6.*). Denne er dominert av terrengdekkende myrer hvilket vi kun finner i denne myrregionen. Disse dekker et større landskap og er ikke forbeholdt flate områder (Moen 2009b). Det er vanskelig å si hvorvidt myrregionene vi har i dag var de samme under førromersk jernalder, men det som er interessant er at vi i hovedsak kun finner kar i denne regionen. Dette gjelder også de andre myrfunne karene (se *tab. 10*). Unntakene er Kar 25 og kanskje de mest landvendte funnene fra undersøkelsesmaterialet, samt T18587 og T5893-T5898. Samtidig vet vi at terrengdekkende myrer krever store nedbørsmengder (Moen 2009b), og at klimaet under førromersk jernalder ble våtere. Vi kan ikke utelukke at terrengdekkende myrer har preget myrlandskapet i undersøkelsesperioden. Dette er interessant da vi i Danmark finner flere deponeringer i dødisgroper (Glob 1951:103; Vikingeskibet 2008). Vi ser her en mulighet for at valg av myr ikke har vært tilfeldig. Hvis det har vært vanlig å deponere gjenstander i en spesifikk type myr i Danmark, er det mulig dette har vært vanlig i Norge, og forøvrig Nord-Tyskland, også. Dette burde undersøkes videre, men har ikke vært innenfor denne avhandlingens rekkevidde. Videre er som sagt kartfestingen av undersøkelsesmaterialet svært dårlig og flere av myrene ble grøftet og ikke lengre eksisterer. Det har derfor ikke vært mulig å undersøke videre om myrene har vært terrengdekkende eller en annen type myr.

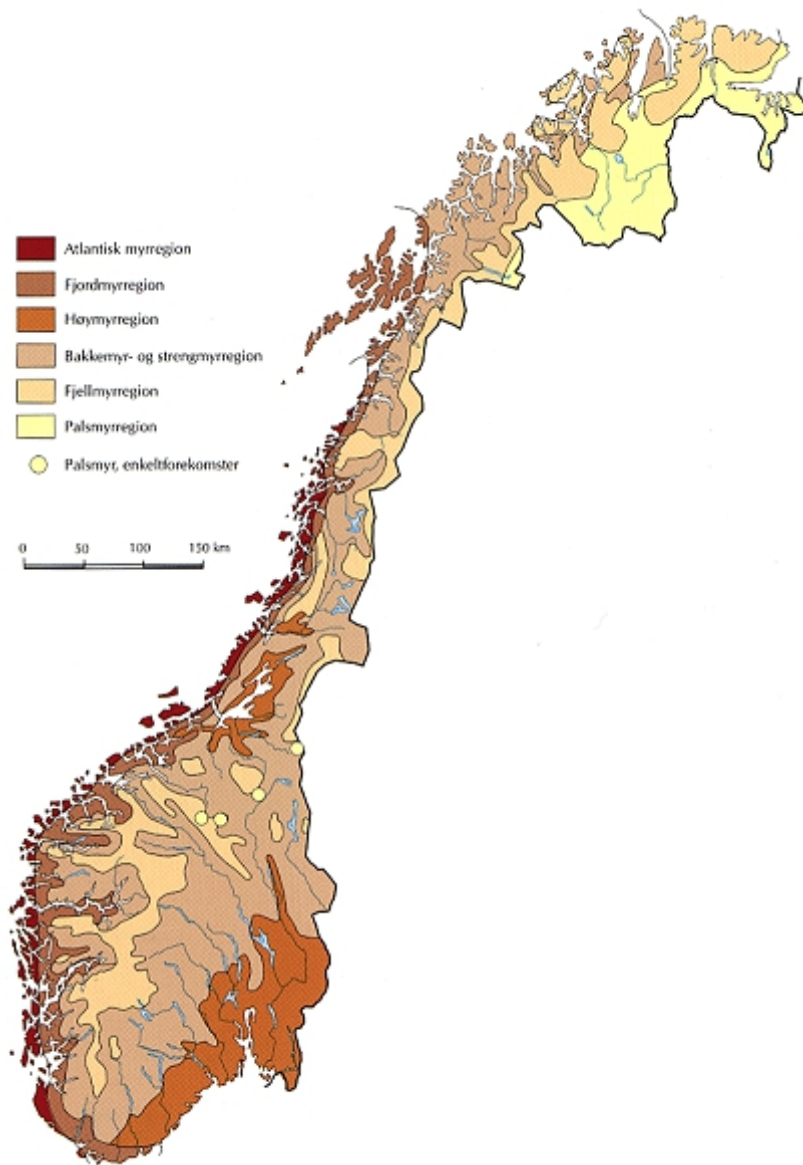

Fig. 6. Kart over myrregioner. Bilde: Asbjørn Moen (Moen, A. Fig. 2 (2009) [1998]), Copyright: Asbjørn Moen.

6.3.5. Funnkonsentrasjonen på Jæren

På Jæren har vi en funnkonsentrasjon der vi finner 8 av 18 funn (se Fig. 3). Av mulige årsaker til hvorfor karene ble deponert i myrer på Vestlandet har vi sett at vi har mulige tolkninger knyttet til jordbrukets fruktbarhet, grensesetting mellom gårder, men også metaforisk grensesetting mellom kultivert land og natur. Videre har vi en mulig marin tilknytning av ukjent betydning. Tolkningmulighetene rundt jordbrukets fruktbarhet og bruk av myren som naturlig grense mellom gårder, har tilknytning til jordbruksområder. Videre er Jæren et omfattende jordbruksområde, og dette kan forklare hvorfor vi har en funnkonsentrasjon her. Videre nord i undersøkelsesområdet finner man ikke like store jordbruksområder. Dermed har kanskje ikke jordbrukstilknytningen vært

like sterk, og man ser ikke et like stort behov for deponeringer av denne typen. Samtidig kan vi ikke se bort fra at vi har denne funnkonsentrasjonen akkurat fordi Jæren er et omfattende jordbruksområde. Herfra har vi en stor jordbruksaktivitet, spesielt nå i senere tid der vi har et ønske om økt utnyttelse av jordbruksområdene, og dermed har vi sett mye grøfting. Ca 7% av jordbruksarealet i Norge er myrland (Østli Jakobsen 2012) hvilket har hatt behov for grøfting. Myra har også blitt grøftet for å gjøre det mulig å drive skogproduksjon, og man anslår at vi har ca 165 000 km med grøfter i Norge (Sandved Dalen 2010). Hvor det grøftes blir det ofte funnet gjenstander. Kun fire av funnene stammer fra utmark samtidig som det er to usikre funn med hensyn til jordbrukstilknytningen. Enten har det ikke blitt deponert et større antall kar i myrer i utmark, ellers har man ikke grøftet i akkurat de utmarksmyrene hvor slike deponeringer tok sted. På grunn av disse variablene er det vanskelig å trekke konklusjoner rundt funnkonsentrasjonen på Jæren, og det har ligget utenfor avhandlingen rekkevidde å undersøke dette videre.

6.3.6. Oppsummering

Vi kan altså se en mulig henvendelse mot det marine som en kontinuitet fra bronsealder. Funnene og funnstedene har en tilknytning til jordbruket og kanskje også til det marine. Jordbrukstilknytningen er tydeligst på Jæren, og det er her vi ser at funnene kan knyttes til mulige do ut des-ofringer for jordbrukets fruktbarhet. Samtidig kan ofrene ha hatt en grensesettende funksjon mellom gårder da myrene er naturlige grenser i landskapet som er spesielt synlige i de sentrale jordbruksområdene som dominerer landskapet på Jæren. Myrene kan også ha fungert som metaforiske grenser i landskapet for å skille kultivert land fra natur og utmark der guddommer og vesener fra verdensforestillingen rådet. Dermed kan vi også knytte ofrene til en mulig apotropeisk funksjon, og denne tolkningsmuligheten er ikke spesifikt tilknyttet Jæren.

Mens vi ser en sterk jordbrukstilknytning på Jæren er denne ikke like tydelig nord for Stavanger. Her finner vi deponeringer i mindre jordbruksområder og utmark hvilket kan bety at jordbrukstilknytningen ikke har vært like sterk her. Det er mulig at noen av disse funnene, slik som Kar 1 og 2, kanskje har hatt en annen tilknytning enn jordbruk, mulig rettet mot det marine. Dette gir grunnlag for å si at vi trolig har hatt flere deponeringsårsaker hvilket kan variere i formål. Noen kan trolig også ha en spesiell tilknytning til for eksempel større jordbruksområder slik som grensesetting mellom gårder. I alt har vi fire tolkningsmuligheter:

1. Karene var del i et rituale tilknyttet jordbrukets fruktbarhet.
2. Karene var del i et rituale tilknyttet grensesetting mellom gårder.

3. Karene var del i et rituale der det settes metaforiske grenser for å skille utmark og dens tilknyttede kaosmakter fra kultivert land.
4. Karene var del i et rituale som kan ha hatt en tilknytning av ukjent betydning mot det marine.

Videre har jeg vist det er en mulighet for at type myr har spilt en rolle når man har valgt hvilken myr man skal deponere i da dette kan ha vært vanlig i Danmark. En komparasjon mot det danske og nord-tyske materialet har vært utenfor denne avhandlingens rekkevidde og jeg kan dermed ikke trekke noen konklusjoner. Jeg har også vist at det er vanskelig å si noe konkret om hvorfor vi ser denne funnkonsentrasjonen på Jæren. Jeg skal derfor ikke gå videre inn på dette, men heller diskutere hvorfor vi kun finner myrdeponerte kar spesifikt på Vestlandet.

6.4. Hvorfor Vestlandet?

Et spørsmål er hvorvidt bevaringsforhold har vært medvirkende til at vi har kun funn på Vestlandet. De beste bevaringsforholdene er beskrevet som stabile med hensyn til kjemisk fysiske forhold, og at aktiviteten av mikrobiologisk og kjemisk art er lav. Videre vil blant annet gjennomstrømmingen av (oksygenrikt) vann kunne påvirke bevaringsforholdene. Giftige forbindelser vil kunne ha en hemmende effekt på organiske materialers nedbryting, metalloverflater korroderes av syre og løslige salter, mens metallgjenstander og bein korroderer og forvitrer raskere hvis graden av surhet og konsentrasjonen av salt øker (Bergersen 2012:5, 7). Hvis gjenstander slik som keramikk blir deponert i et surt miljø vil de ikke bevares (Bergersen 2012:12). Samtidig kan man ha elendige og dårlige bevaringsforhold og allikevel komme over blant annet gjenstander som ikke har blitt brutt ned. Ofte finner man tilknyttet bosetninger stein, bein og gull- og metallgjenstander som ligger tørt med basisk pH og dermed er beskyttet mot korrosjon og forvitring (Bergersen 2012:7).

Ytterst på Vestlandskysten har vi en atlantisk myrregion som er dominert av terrengdekkende myrer som er nedbørsmyrer, såkalte ombrotrofe myrer. Ombrotrofe myrer har ikke kontakt med grunnvannet og all næring kommer fra nedbør. Dette er i hovedsak næringsfattige og sure myrer. Det motsatte er minerotrofe myrer som har kontakt ned grunnvannet, og næringen kommer fra mineraljord og berggrunn. Disse myrene er det mer næring i og de er mindre sure (Moen 2009b). Minerotrofe myrer er også kalt jordvannsmyrer og deles inn i fattigmyrer og rikmyrer. Mens nedbørsmyrene har en pH på 3,5-4,0, har fattigmyrene en pH på 4,5-5,5, mens rikmyrene har en pH på 6,0-7,5 (Moen 2009a). I følge A. Moen (personlig kommunikasjon, 25. oktober 2014) er i korte trekk Vestlandet et område preget av fattige myrer og nedbørsmyrer da berggrunnen og mineraljord er kalkfattig. Vi har også unntak i områdene hvor man finner skjellsand. Østlandet på sin side er

ofte mer kalkrik og herfra har vi rikmyrer, men det er også vanlig med nedbørsmyrer. I korte trekk har vi altså til dels surere myrer på Vestlandet enn på Østlandet, med unntak.

Selv om det er flere faktorer som spiller inn på hvorvidt bevaringsforholdene er gode eller dårlige kan vi generelt si at keramikk bevares dårlig i sure myrer. Vi har forøvrig eksempler der funn bevares til tross for elendige bevaringsforhold. Samtidig ser vi i veldig forenklede trekk at vi har flest sure myrer på Vestlandet og mer kalkrike og mindre sure på Østlandet. I teorien skal vi derfor kunne finne leirkar i myrer på Østlandet. Dette er altså ikke tilfellet. Vi kan ikke utelukke at bevaringsforholdene er dårlige for kar på Østlandet, men denne forklaringen dekker ikke kleberkarene.

I Kvikne i Hedmark er det et stort kleberbrudd fra førromersk jernalder hvor man har produsert kleberkar. (Skjølsvold 1969; Solberg 2003:51-52) Dette gjør det spesielt interessant at vi ikke finner kleberkar deponert i myrer på Østlandet. På Vestlandet er det som sagt ikke funnet myrdeponerte kleberkar sør Vindafjord i Rogaland selv om vi har flere funn av disse karene uavhengig av funnkontekst. De samme årsakene som gjør at man ikke deponerer kleberkar i Rogaland kan også ha vært gjeldende på Østlandet, men vi burde allikevel sett deponeringer av andre typer kar.

Hele undersøkelsesmaterialet er kommet inn som løsfunn og ikke gjennom arkeologiske utgravninger, etter at bønder og andre av ulike årsaker har gravd i myrene. Som vi har sett er ca. 7% av jordbruksarealet i Norge er myrland, og myra har også blitt grøftet for å gjøre det mulig å drive skogproduksjon. Det er blitt anslått at det har blitt grøftet ca 165 000 km i Norge. Jeg mener det derfor er liten sannsynlighet for at vi kun finner kar på Vestlandet hvis det også skal ha vært deponert kar andre steder i landet.

Basert på at vi (1) har teoretisk gode bevaringsforhold for kar i myr på Østlandet, (2) har et kleberbrudd fra førromersk jernalder i Hedmark hvor de produserte kleberkar, men ingen myrdeponerte kleberkar på Østlandet, og (3) det er lite sannsynlig at vi kun finner kar på Vestlandet dersom de også er deponert andre steder i landet, mener jeg at skikken om å deponere kar i myr av ulike religiøse/rituelle årsaker i hovedsak har vært forbeholdt Vestlandet og kysten opp til og med Nordland. Vi har et unntak, T18587 (se *tab. 10*), og jeg vil dermed ikke utelukke fullstendig at skikken kan ha vært mer utbredt. Det vil derfor være fordelaktig å undersøke myrer utenfor undersøkelsesområdet, samt myrer utenfor jordbruksområder da utmarksfunnene har vist at det også blir deponert i disse områdene. Dette kan gi svar på hvor sterk jordbrukstilknytningen har vært, og

avgjøre hvorvidt deponeringsstikken har vært mer utbredt. Deretter bør materialet sammenlignes med funnene fra Sør-Sverige, Danmark og Nord-Tyskland. Dette har dessverre ligget utenfor denne avhandlingens rekkevidde.

Kulturpåvirkning

Grunnleggende rituelle og sosiale tradisjoner skal i følge Kristiansen ha dannet en nordisk tradisjon som så en kontinuitet fra ca 1500 f. Kr. til ca 500 f. Kr. (Kristiansen 1998:68). Denne tradisjonen kan ses i de største deler av Norge, Sverige, delvis i Finland, samt i Danmark og blant annet Nord-Tyskland (Kristiansen 1998:64 fig.26). Også gjenstandsmaterialet som følger de rituelle og sosiale tradisjonene skal ha vært det samme over den nordiske tradisjonen. Et eksempel Kristiansen bruker er bronselurene (Kristiansen 1998:68) som det finnes flere av i Danmark. I Norge har vi funn på både Vestlandet (se Appendiks II) og Østlandet.

I førromersk jernalder derimot ser vi at denne tradisjonen brytes og man får mer lokale variasjoner. Dette kan vi først av alt se i gravskikken. I eldre førromersk jernalder har primærgraver i haug vært den dominerende gravskikken i Rogaland, mens yngre førromersk jernalder ser sekundærgraver i haug som dominerende gravskikk. Dette er en stor forskjell fra Øst-Norge, Danmark og Sverige der det fra yngre bronsealder frem til romertid var flatmarksgravfeltene som dominerte (Kildedal 2013:65). I Danmark er det videre vanlig å finne både myrlik og kar i myrene under førromersk jernalder, men i Norge er myrskjelettene forbeholdt Hedmark (se Appendiks II). Som vi så ovenfor er myrdeponerte kar forbeholdt Vestlandet uten tilstrekkelige andre forklaringer. Jeg mener at vi her kan se tegn til at Vestlandet kan ha valgt å ta til seg tradisjonen med å deponere kar i myr av ulike årsaker, mens Østlandet har valgt å se bort fra denne tradisjonen.

7. Oppsummering og konklusjon

Denne avhandlingen er en analyse av myrdeponerte kar fra førromersk jernalder på Vestlandet. Jeg ønsket å ta opp problemstillingene rundt hvilke årsaker vi har til at karene ble deponert under førromersk jernalder på Vestlandet. Dette inkluderte spørsmål som hvorvidt karene kunne anses som religiøse/rituelle eller profane av karakter, hvorfor myren ble brukt som deponeringssted, hvorfor man valgte å bruke kar i deponeringene, hvorfor man har brukt de spesifikke myrene, og hvorfor vi ikke finner myrdeponerte kar andre steder enn på Vestlandet. For å få svar på dette ble det nødvendig å se nærmere på type og datering av karene og hva vi kunne se rundt karenes nære og brede kontekst.

Undersøkelsesaterialet ble nøye gjennomgått og klassifisert etter type materiale karene ble produsert i. Disse er kleberkar, trekar, kvartsmagrede leirkar og asbestkeramikk. Dateringene av hvert funn ble også gjennomgått og karene ble gruppert etter hvor sikkert de kunne dateres til førromersk jernalder. Dette ble gjort ved å sette forskjellige dateringer opp mot hverandre og ved å se nærmere på typologiske likheter.

Videre ble det sett nærmere på karenes funnkontekster, nærmere bestemt hvorvidt karene hadde innhold, om det var flere kar eller andre gjenstander i samme funn, eller om det var andre faktorer som skilte seg ut. Siden Becker har gått gjennom de danske myrfunne karene og klassifisert dem som offerfunn, mulige offerfunn og usikre funn ble det sett etter paralleller mot hans materiale. Dette ville sannsynliggjøre et parallelt norsk funn som offer. Det siste som måtte studeres nærmere før undersøkelsesaterialet ble klassifisert var sannsynligheten for at karene har vært deponert som offer. Vi så at gjenstander har blitt intensjonelt deponert i myrer over flere perioder og at undersøkelsesaterialet var del av et samtidig fenomen der kar ble deponert i myrer i Danmark, Nord-Tyskland og deler av Sør-Sverige. Videre kan myrene, siden de ikke er konstruert av mennesker eller har sett vesentlige endringer over tid, anses som et naturlig sted. Videre er myren et liminalt sted hvor det er lett å kommunisere med guddommer og vesener. Disse faktorene danner det jeg har ansett som et grunnlag for å hevde at alle funnene har en grad av sannsynlighet knyttet til seg som gjør at de kan defineres som mulige offerfunn. I klassifiseringen ble der dermed nødvendig å skille ut de sikre offerfunnene, de profane funnene og de usikre funnene.

Ingen av funnene kan anses som sikre profane funn. Graden av sannsynlighet kombinert med tvetydige funnkontekster gjorde at fire av funnene ble ansett som usikre funn. Vi har i tillegg fire sikre offerfunn og ti mulige offerfunn. Deponeringssituasjonen til det ene funnet pekte i retning av at karet var vanddeponert, men også et sikkert offerfunn. Jeg valgte å klassifisere dette funnet som et usikkert funn. Uten spesifikke profane funn og kun tre usikre funn som både kan tolkes som av religiøs/rituell og profan art, har jeg valgt å fokusere på de religiøse/rituelle årsakene til at kar kan ha havnet i myr, men vi kan ikke se bort fra at årsaker som at karene er søppel og tap etter torvskjæring eller at trearbeide har blitt deponert i myren for at treverket skulle holde seg friskt.

Det er flere faktorer som spiller inn på hvorfor myren har blitt brukt som deponeringssted. Myrdeponeringer har vært vanlig siden neolittisk tid, og undersøkelsesmaterialet er del av et samtidig fenomen der kar blir deponert i myrer i Nord-Europa. Årsaker til at myren har hatt en betydning som deponeringssted kan vi se i at myren er et naturlig sted, den er liminal og kan ha fungert som plattform for kommunikasjon med guddommer og vesener som hadde tilholdssted i eller var tilknyttet myren. Gudinnen Nerthus er også tilknyttet myren til en viss grad, og var tilbedt interessant nok i samme område som store deler av de myrdeponerte karene stammer fra.

For å forklare bruken av kar som deponeringsgjenstand har vi tre faktorer vi må ta hensyn til. Disse er valg av materiale, karenes hverdagsbruk og hvilket rituale de var del av. Undersøkelsesmaterialet består av kleberkar, trekar, grove, kvartsmagrede leirkar og et asbestkeramisk leirkar. Alle utenom trekarene er gode å bruke som kokekar da de tåler høye temperaturer. De har dermed en viss tilknytning til matproduksjon. Det som er videre interessant er at kleberkarene har et geografisk skille. Ser man bort fra funnkontekst er kleberkar fra førromersk jernalder funnet over hele undersøkelsesområdet, blant annet finner vi flere i Rogaland. Myrdeponerte kleberkar på sin side er ikke funnet lengre sør enn Kvinnherad, noe nærme fylkesgrensen til Rogaland. Det er uklart hva slags betydning dette har hatt.

For å få svar på hvorfor disse spesifikke myrene ble brukt til deponeringssted ble det sett på myrens relasjon til det omkringliggende landskapet. Først så vi på relasjonen til jordbruksområder. Dagens oppdyrkede områder ble brukt som mal for hvordan jordbruksområdene *kan* ha sett ut under førromersk jernalder, og dette har jeg brukt som en indikasjon på at det kan ha vært jordbruksbosetninger her. Jeg har valgt å gjøre dette blant annet fordi jeg mener det ikke er registrert tilstrekkelig jordbruksbosetninger. Vi vet at førromersk jernalder var en ekspansjonsperiode og landskapet fra begynnelsen av 1900-tallet ikke skal ha forandret seg de siste

3000 årene. Selv om landskapet kan ha forandret seg de siste 100 årene mener jeg at det er hensiktsmessig å ta i bruk dagens jordbruksareal som metode for å se funnstedenes tilknytning til førromersk jernalders jordbruksområder. Dermed ble det sett på hvorvidt funnstedene stammet fra et sentralt jordbruksområde, landbruksområde eller utmark. Disse fordelte seg slik at alle funnstedene fra sentrale jordbruksområder stammet fra Jæren, med et unntak, mens funnsteder fra landbruksområder og utmark ble funnet nord for Jæren.

Deretter ble det sett på landskapets relasjon til kyst og fjord, og jeg tok i bruk Hallgrens begreper strandvendt og landvendt. De funnene som er lokalisert under 600 meter fra havet ble klassifisert som strandvendte, mens de som er lokalisert mer enn 700 meter fra havet ble klassifisert som landvendte. Tendensen i materialet var at de landvendte funnene var lokalisert sør for Stavanger og de strandvendte var lokalisert nord for Stavanger. Vi hadde to unntak der disse var lokalisert landvendt og nord for Stavanger.

Resultatene fra landskapsrelasjonen danner grunnlaget for diskusjonen rundt tolkningsmulighetene vi har til undersøkelsesmaterialet. To tolkningsmuligheter baserer seg direkte på en jordbrukstilknytning. Den første tolkningsmuligheten er at karene er deponert som del i et do ut des-offer der man ønsker fruktbarhet til jordbruket. Dette er basert på at tolv av atten funn er funnet nær sentrale jordbruksområder og landbruksområder. Majoriteten kommer fra Jæren hvor jordbrukstilknytningen forsterkes ved at det er funn av intensjonelt deponerte ardskjær i myrene. Et ardskjær er også funnet med et av karene i undersøkelsesmaterialet. I tillegg ser vi at karene har en viss tilknytning til matproduksjon som nevnt tidligere hvilket også forsterker teorien om at karene kan ha vært del av et do ut des-offer for å gjøre jordbruket mer fruktbart. Tolkningsmulighet nummer to knytter seg til de sentrale jordbruksområdene. Myrene har fungert som naturlige grenser i landskapet, og når disse dukker opp i et sentralt jordbruksområde er de meget synlige i landskapet. Dermed kan de ha fungert som del av grenser mellom gårder.

En tredje tolkningsmulighet baseres også på at myrene fungerer som grenser, men her har karene vært del av et rituale der det ble satt metaforiske grenser mellom kultivert land og utmark. Her blir karene ansett som apotropiske offer for å holde kaosmaktene på avstand.

En siste tolkningsmulighet baserer seg på den marine tilknytningen. Under bronsealder ser vi at blant annet helleristningene henvendte seg mot kysten. Dette antas å være en mulig kontinuitet i førromersk jernalder da alle funn av myrdeponerte kar i Norge med et unntak er funnet langs

vestkysten fra Jæren til og med Nordland. Som vi så, fordeler undersøkelsesmaterialet seg i strandvendte funn og landvendte funn der de landvendte i hovedsak stammer fra Jæren og de strandvendte nord for Jæren. Det er dermed mulig, basert på en sterk jordbrukstilknytning på Jæren og det faktum at denne ser ut til å ikke være like sterk nord for Jæren, å anta at de nordligste funnene har en annen tilknytning enn jordbruk. Det kan være snakk om en direkte tilknytning til det marine av ukjent betydning.

I de ovennevnte tolkningsmulighetene har blant annet funnkonsentrasjonen på Jæren blitt vektlagt. Jeg mener vi har to tolkningsmulighet rundt funnkonsentrasjonen, begge basert på at Jæren er et omfattende jordbruksområde. Der det er jordbruk har det også blitt grøftet, og når vi har ca 7% jordbruksområder på myrland, samt har grøftet for ca 165 000 km, er det naturlig at det dukker opp gjenstander dersom de har blitt deponert der det grøftes. Det er blant annet et resultat av grøfting at undersøkelsesmaterialet har blitt funnet. En annen teori er at vi har denne funnkonsentrasjonen fordi jordbrukstilknytningen står sterkest her i forhold til resten av undersøkelsesområdet. Jeg har valgt å ikke trekke noen videre konklusjon rundt funnkonsentrasjonen på Jæren.

Det siste som ble tatt opp i diskusjonen er hvorfor vi ikke finner funn av myrdeponerte kar andre steder i Norge enn langs vestkysten og opp til og med Nordland. Jeg startet med å se på bevaringsforhold og myrtyper. Det er imidlertid flere faktorer som spiller inn på bevaringsforhold, og av og til finner vi gjenstander som ikke har blitt brutt ned selv under elendige forhold. Samtidig ser vi at i meget enkle trekk er de fleste myrer på Vestlandet sure mens myrene på Østlandet er mer kalkrike og mindre sure, men generelt varierer myrtypene over hele landet. I teorien burde vi derfor kunne finne blant annet leirkar i myrer på Østlandet, men dette er ikke tilfelle. Jeg vil ikke utelukke at bevaringsforholdene kan være dårlige for kar av keramikk eller tre på Østlandet, men dette forklarer ikke hvorfor vi ikke finner kleberkar. Som vi har sett ligger det et klebersteinsbrudd fra førromersk jernalder i Hedmark hvor det ble produsert kleberkar. Vi kan argumentere for at de samme årsakene som gjør at man ikke deponerer kleberkar i Rogaland også kan ha vært gjeldende på Østlandet, men vi burde allikevel sett deponeringer av andre typer kar.

Basert på at vi burde ut i fra bevaringsforhold og klebersteinsbruddet i Kvikne ha funnet kar i myrer på Østlandet, samt at 7 % av Norges jordbruksareal er myrland og at vi har grøftet for ca 165000 km mener jeg vi trolig kan snakke om at skikken med å deponere kar i myr under førromersk jernalder var foreholdt Norges vestkyst. Basert på at vi har et kar som ikke er funnet langs vestkysten mener jeg at vi allikevel ikke kan utelukke at skikken kan ha vært mer utbredt.

En forklaring på hvorfor vi har denne avgrensningen til vestkysten mener jeg kan være at Vestlandet og Østlandet under førromersk jernalder valgte å ta til seg forskjellige impulser fra blant annet Danmark. Under bronsealder hadde Norge en felles tradisjon med Danmark, Sverige, deler av Finland, og Nord-Tyskland. Vi ser i gravskikk og i deponeringsmateriale at dette forandret seg i undersøkelsesperioden. Vi ser trolig lokale variasjoner i det religiøse/rituelle landskapet.

I denne avhandlingen har jeg altså analysert de myrdeponerte karene fra Vestlandet og klassifisert dem etter hvorvidt de kan anses som offerfunn eller profane funn. Vi har kommet frem til at undersøkelsesmaterialet består av fire sikre offerfunn og at det resterende materialet sannsynligvis også er offerfunn, men at fire funn må anses som usikre. Avhandlingen fokuserte videre på tolkningsmulighetene tilknyttet de religiøse/rituelle årsakene til at karene ble deponert i myr. Disse er at karene (1) kan ha vært del av et do ut des-offer der man ønsket fruktbarhet til jordbruket i retur for offeret, (2) kan ha vært del av et grensesettende rituale mellom gårder, (3) kan ha fungert som et apotropeisk offer del i et metaforisk grensesettende rituale mellom kultivert land og utmark for å holde kaosmakter på avstand, eller (4) var en del av et rituale av ukjent betydning med marin tilknytning.

Hele undersøkelsesmaterialet ser ut til å ha en viss marin tilknytning ved at alle er funnet langs Norges vestkyst. At vi har denne stedsavgrensningen mener jeg trolig kan forklare med at Vestlandet og Østlandet hentet forskjellige impulser fra blant annet Danmark og at Vestlandet derfor har et annerledes religiøst/rituelt landskap enn Østlandet.

Litteraturliste

Albrechtsen, E. (1948) Kan mosefund være ofre? *Sprog og kultur*. Bind 17-18, 1949-1951, s.11-25.

Beard, M., North, J. & Price, S. (1998) *Religions of Rome. Volume 2. A Sourcebook*. Cambridge, Cambridge University Press.

Becker, C. J. (1972) «Mosepotter» fra Danmarks jernalder. Problemer omkring mosefundne lerkar og deres tolkning. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*. 1971. s. 5-60.

Bergersen, O. (2012) *Forundersøkelse og analyser av arkeologiske prøver for å vurdere bevaringsforhold i kulturlag ved Klypen Follobanen, Oslo*. Bioforsk Rapport Vol 7 (80), 2012.

Botwid, K. (2008) *Offrad Keramik – mossfynd från romersk järnålder i Käringsjön i Halland*. Akademisk avhandling, Högskolan på Gotland.

Bradley, R. (2006) Visions and revisions – Northern influence in South Scandinavian rock art? I: Barndon, R., Innselset, S. M., Klæboe Kristoffersen, K., & Lødøen, T.K. red. *Samfunn, symboler og identitet – Festskrift til Gro Mandt på 70-årsdagen*. Bergen, Arkeologisk Institutt, Universitetet i Bergen.

Bradley, R. (2000) *An archaeology of natural places*. USA og Kanada, Routledge.

Bradley, R. (1998 [1990]) *The passage of arms. An archaeological analysis of prehistoric hoards and votive deposits*. 2 ed. Oxford, Oxbow Books.

Brink, S. (2013) Myth and Ritual in Pre-Christian Scandinavian Landscape. I: Walaker Nordeide, S. og Brink, S. red. *Sacred sites and holy places. Exploring the sacralization of landscape through time and space*. Turnhout, Belgium, Brepolis Publishers n.v., s. 33-51.

Chamberlain, A.T. & Parker Pearson, M. (2001) *Earthly Remains. The History and Science of Preserved Human Bodies*. New York, Oxford University Press.

Christensen, A. C. & Fiedel, R. (2003) Tørvegravning i forhistorisk tid. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2003 s. 85-99.

Dahl, Y. (2007) *Antropomorfe trefigurer i Nord Europa – som kilde til religiøse ytringer i jernalder*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen.

Darvill, T. (2008) *The Concise Oxford Dictionary of Archaeology*. Oxford/New York, Oxford University Press.

Dokset, O. (2004) *Cosmology and material culture: an ethnoarchaeological study from Nepal*. Akademisk avhandling. Universitetet i Bergen.

Dommasnes, L. H. (2009) Graves, caves and liminal space in the early metal age in Sunnmøre, North-western Norway. I: Holm, I., Stene, K., & Svensson, E. red. *Liminal landscapes. Beyond the concept of »marginality» and «periphery»*. Oslo, Unipub. s. 29-47.

Earwood, C. (1997) Bog butter: a two thousand year history. *The Journal of Irish Archaeology* [Internett] VIII, s. 25-42. Tilgjengelig fra:

[http://www.jstor.org/discover/10.2307/30001649?](http://www.jstor.org/discover/10.2307/30001649?uid=3738744&uid=2134&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21104584477351)

[uid=3738744&uid=2134&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21104584477351](http://www.jstor.org/discover/10.2307/30001649?uid=3738744&uid=2134&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21104584477351) [Nedlastet 06-03-14]

Fabech, C. & Näsman, U. (2013) Ritual landscapes and sacral places in the first Millennium AD in South Scandinavia. I: Walaker Nordeide, S. & Brink, S. red. *Sacred sites and holy places. Exploring the sacralization of landscape through time and space*. Turnhout, Belgium, Brepolis Publishers n.v. s.53-109.

Fett, P. (1971) *Førhistoriske minne i Midhordland. Fana Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum.

Fett, P. (1965) *Førhistoriske minne i Nordhordland. Lindås Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum.

Fett, P. (1956) *Førhistoriske minne i Sunnhordland. Kvinnherad Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum.

- Fett, P. (1950a) *Førhistoriske minne på Sunnmøre. Sande Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum.
- Fett, P. (1950b) *Førhistoriske minne på Sunnmøre. Ulstein Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum.
- Fett, P. (1944) *Bergen museums tilvekst av oldsaker 1943*. Bergen, Museet.
- Glob, P. V. (2004 [1969]) *The bog people: Iron-Age man preserved*. New York, New York Review Books.
- Glob, P. V. (1951) *Ard og plov i Nordens Oldtid*. Aarhus, Universitetsforlaget i Aarhus.
- Glob, P. V. (1945) Ploughs of the Døstrup type found in Denmark. *Acta Archaeologica* vol. XVI, s. 93-111.
- Green, M. (2001) *Dying for the Gods. Human Sacrifice in the Iron Age & Roman Europe*. Stroud, Gloucestershire, Tempus.
- Grønnesby, G. (2006) Fra obskuritet til berømmelse. *Spor*. Nr. 1 2006. 21 årgang, hefte 41. s. 4-7.
- Hallgren, F. (2008) *Identitet i praktik. Lokala, regionala och överregionala sociala sammanhang inom nordlig trattbäckerkultur*. Uppsala, KtK.
- Hansen, H. P. (1947) Mosefund – Offerfund. Tabt eller gemt og glemt. *Sprog og kultur*. Bind 15-16, 1947-1948, s.44-65.
- Hedeager, L. (1999) Sacred Topography. Depositions of wealth in the cultural landscape. I: Anders Gustafsson & Håkan Karlsson, red. *Glyfer och arkeologiska rum – en vänbok till Jarl Nordbladh*. Göteborg, Göteborg University, Department of Archaeology. s. 229-252.
- Henriksen, M.M. (2008) 3500 år gammelt neverkar! *Spor* nr 2 2008 s. 18-21.

- Holm, I., Stene, K., & Svensson, E. red. (2009) *Liminal landscapes. Beyond the concept of »marginality» and «periphery»*. Oslo, Unipub.
- Kaul, F. (2003) Mosen – porten til den anden verden. I: Jørgensen, Storgaard & Gebauer Thomsen. red. *Sejrens triumf. Norden i skyggen af det romerske Imperium*. København, Nationalmuseet. s. 18-43.
- Kennedy, B. (1994) Iron Age pottery found in the bogs of North Germany and Denmark. *Trowel*. vol. V. s.27-35.
- Kildedal, O-M. (2013) *Under tak og under torv. Kontinuitet og endring i Rogalands førromerske jernalder*. Akademisk avhandling, Universitetet i Oslo.
- Koch, E. (1998) *Neolithic Bog Pots from Zealand, Møn, Lolland and Falster*. København, Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab.
- Kristiansen, K. (1998) *Europe Before History*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Lindahl, A., Olausson, D. & Carlie, A. red. (2002) *Keramik i Sydsverige. En håndbok för arkeologer*. Lund, Keramiska Forskningslaboratoriet
- Lund, J. (2010) At the Water's Edge. I: Carver, M., Sanmark, A. & Semple, S. red. *Signals of Belief in Early England: Anglo-Saxon Paganism Revisited*. Oxford, Oxbow Books. s. 49-66.
- Myhre, B. & Øye, I. (2002) *Norsk landbrukshistorie 1. Jorda blir levevei: 4000 f.Kr.-1350 e.Kr.* Oslo, Samlaget.
- Møllerop, O. (1946) *Innberetning til Top.ark*. Topografisk arkiv – Arkeologisk museum i Stavanger. S7333, gnr. 20.
- Näsström, B-M. (1998) *Frøya*. Oslo, Pax Forlag A/S.
- Nordenborg Myhre, L. (2004) *Trialectic archaeology. Monuments and space in Southwest Norway 1700-500 BC*. Stavanger, Arkeologisk Museum i Stavanger.

Olsen, Y. (2010) Kulturminner i utmark. Om tufter, torvskjæring og utmarksressurser på Lista. *Nicolay: arkeologisk tidsskrift*. 2010 (2) s. 77-83.

Parker Pearson, M. (1984) *Death, society and social change: the iron age of Southern Jutland 200 BC – 600 AD*. Ph.D thesis, University of Cambridge.

Pilø, L. (1991) Førromersk jernalder – fra en annen vinkel. *Årboken Viking*, 1991 (54), s. 51-64.

Pilø, L. (1990) Early Soapstone Vessels in Norway from the Late Bronze Age to the Early Roman Iron Age. *Acta Archaeologica*. Vol. 60 – 1989, s. 87-100.

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen.

Prøsch-Danielsen, L. (2006) *Sea-level studies along the coast of southwestern Norway. With emphasis on three short-lived Holocene marine events*. Stavanger, Arkeologisk Museum i Stavanger.

Ryste, B. (2005) *Edelmetalldepotene fra folkevandringstid og vikingtid i Norge – Gull og sølv i kontekst*. Akademisk avhandling, Universitetet i Oslo.

Sellevold, B. J. (2011) Myrskjeletter i Norge – en sjelden funngruppe. Om førromerske funn fra Hedmark og andre funn. *Årboken Viking*, 2011 (74), s. 67-84.

Semple, S. (2010) In the Open Air. I: Carver, M., Sanmark, A. & Semple, S. *Signals of Belief in Early England: Anglo-Saxon Paganism Revisited*. Oxford, Oxbow Books. s. 21-48.

Shetelig, H. (1913) Myrfund av lerkar fra tidlig jernalder. *Oldtiden III*, s. 34-39.

Skaar, A. L. (2012) *Folket i myra. Med fokus på komparasjon av myrlik frå yngre bronsealder og før-romersk jernalder i Danmark, samt ei undersøking på relevansen mellom myrlik og sosiale og religiøse endringer*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen.

Skjølsvold, A. (1969) Et keltertids klebersteinsbrudd fra Kvikne. *Årboken Viking*, 1969 (33), s. 201-

Skjølvold, A. (1961) *Klebersteinsindustrien i vikingetiden*. Oslo, Universitetsforlaget

Solberg, B. (2003) *Jernalderen i Norge. 500 før Kristus til 1030 etter Kristus*. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag.

Steinsland, G. (2005) *Norrøn Religion*. Oslo, Pax Forlag.

Tacitus, C. (1999 [98]) *Agricola and Germany. Translated with an Introduction and Notes by Anthony R. Birley*. Oxford, Oxford University Press.

Tolleshaug, S. (1969) *Aksesjonsskjema*. Topografisk arkiv – Musit-database (B12031).

Turner, V. W. (1969) *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Chicago, Aldine.

van der Sanden, W.A.B. & Capelle, T. (2001) *Mosens guder: antropomorfe træfigurer fra Nord- og Nordvesteuropas fortid*. Silkeborg, Silkeborg Museum.

van Gennepe, A. (1999) *Rites de Passage. Overgangsriter*. Oslo, Pax Forlag.

Wiggermann, F. A. M. (1995) Theologies, Priests, and Worship in Ancient Mesopotamia. I: Sasson, J.M. red. *Civilizations of the Ancient Near East. Volume III*. New York, Scribner. s.1857-1893.

Wiker, G. (2000) *Gullbrakteatene – i dialog med naturkreftene. Ideologi og endring sett i lys av de Skandinaviske brakteatnedleggelsene*. Akademisk avhandling, Universitetet i Oslo.

Wrigglesworth, M. (2011) *Finding Your Place: Rock art and local Identity in West Norway. A study of Bronze Age rock art in Hardanger and Sunnhordland*. Ph.D thesis, Universitetet i Bergen.

Internettkilder

Askeladden (2014a) *Velkommen til Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 12. juli 2014]

Askeladden ID 14882 (2014) Askeladden [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://askeladden.ra.no>> [Nedlastet 17. april 2014]

Ball, P. (17. mars 2004) *Mysteries of bog butter uncovered*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.nature.com/news/1998/040315/full/news040315-5.html>> [Nedlastet 06.03.14]

Moen, A. (Desember 2009a) Fattige og rike myrer [Internett] Trondheim, NTNU Vitenskapsmuseet. Tilgjengelig fra: <<http://www.ntnu.no/vitenskapsmuseet/fattige-og-rike-myrer>> [Nedlastet 15.10.2014]

Moen, A. (Desember 2009b) *Myrtyper etter utforming* [Internett] Trondheim, NTNU Vitenskapsmuseet. Tilgjengelig fra: <<http://www.ntnu.no/vitenskapsmuseet/myrer>> [Nedlastet 15.10.2014]

Oppedal, M. (03. april 2012) Denne mjølka er snart 18 år gamal. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.nrk.no/rogaland/denne-mjolka-er-snart-18-ar-gamal-1.8061809>> [Nedlastet 07.03.14]

Reade, B. (30. oktober 2013) *Bog butter: a gastronomic perspective*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://nordicfoodlab.org/blog/2013/10/bog-butter-a-gastronomic-perspectiv>> [Nedlastet 06.03.14]

Sandved Dalen, L. (09. november 2010) *Forvaltning av myr og fuktskog i Norden*. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.skogoglandskap.no/fagartikler/2010/myr_og_fuktskog_i_norden/newsitem> [Nedlastet 15.10.2014]

Store Norske Leksikon (14. juni 2014) *butt – kar for flytende varer* [Internett] Tilgjengelig fra: <http://snl.no/butt%2Fkar_for_flytende_varer> [Nedlastet 02.07.14]

Store Norske Leksikon (08. mai 2009) *Alen*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<https://snl.no/alen>> [Nedlastet 07.10.13]

Tonstad P. L. (02. mai 2006) Driker 10 år gammel melk [Internett] Tilgjengelig fra:

<<http://www.dagbladet.no/nyheter/2006/05/02/465076.html>> [Nedlastet 07.03.14]

Tunstad, E. (20. mars 2004) *Sommerfuglene forsvinner?* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<http://www.forskning.no/Artikler/2004/mars/1079696827.22>> [Nedlastet 06.03.14]

Unimus (2014a) *Ts3576; Ts4066; T18587; T14014; T3767; T5893-T5898* [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 27.09.2014]

Unimus (2014b) *S8678; S6725* [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 15.05.2014]

Unimus (2014c) *S10194; C57472* [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 21.04.2014]

Unimus (2014d) *C22009; S9457; T13685* [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 21.03.2014]

Unimus (2014e) *B8044* [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 19.03.2014]

Unimus (2014f) *B7279; B11149; B4005; B12026; B8852* [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 07.03.2014]

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett] Tilgjengelig

fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

Unimus (2014h) *S6785; S2856; S3138; S8749; B10998; S9457a; S1880; T15138a-d; C1952;*

C1953; B9097; B2851 [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 30.01.2014]

Vikingskibsmuseet (2008) *Hjortspring*. [Internett] Tilgjengelig fra:

<<http://www.vikingskibsmuseet.dk/forskning/skibsarkaeologi/hjortspring/#.VFgcNMnB3l4>>

[Nedlastet 04.11.14]

Østli Jakobsen, H. (18. juni 2012) *Tett igjen myra!* [Internett] Tilgjengelig fra:
<<http://forskning.no/landbruk-naturressursforvaltning-klimateknologi-miljovernaturvern/2012/06/tett-igjen-myra>> [Nedlastet 15.10.14]

Kart

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:
<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:
<<http://norgeskart.no>>

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Kartdata

Kartverket (2014a) *Geodataprodukter* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:
<<http://data.kartverket.no/download/content/geodataprodukter?korttype=All&aktualitet=All&datastruktur=All&dataskema=All>> [Nedlastet 03.02.14 – 11.02.14]

Fotografier og illustrasjoner

Moen, A. *Fig. 2.* (2009 [1998]) Myrtyper etter utforming. [Internett] Tilgjengelig fra:
<<http://www.ntnu.no/vitenskapsmuseet/myrer>> [1998] Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss. Copyright A. Moen. [Hentet 15. april 2014]

Pedersen, O. B. *T10634* (u.d.) [Internettfoto]. Tilgjengelig fra:
<<http://www.unimus.no/artefacts/vm/search/?oid=11792&museumsnr=T10634&f=html>> Copyright NTNU Vitenskapsmuseet. [Hentet 28. april 2014]

Introduksjon til appendiks

Her vil jeg gi en oversikt over hva slags informasjon som foreligger i hver Appendiks.

Appendiks I

Gjenstandskatalog av undersøkelsesmaterialet.

På de tre første sidene av Appendiks I foreligger en oversikt over de bilder og kart som er vedlagt funnene i gjenstandskatalogen.

Øverst til hvert funn ligger informasjon om hvilket kar siden omhandler. Hvert kar har blitt gitt et karnummer. Deretter foreligger museumsnummer, hvilken gård med gårds- og bruksnummer funnet er lokalisert på, samt hvilken kommune og fylke.

Jeg har tatt bilde av hvert kar, og under hvert bilde vil det stå oppført karnummer, museumsnummer, og hvilket museum karet stammer fra. Hvis det ikke foreligger et bilde av karet har dette karet ikke kunne blitt gjenfunnet i magasinet. Dette vil være notert i «Kilder». Et linselokk er tatt med for å gi et inntrykk av karenes størrelser. Lokket er 5,8 cm i diameter. Til slutt foreligger følgende informasjon (hvis en kategori eller flere mangler under et funn betyr det at det ikke har foreligget informasjon rundt kategorien):

Type kar: Om karet er et kleberkar, trekar eller leirkar. Der en videre typologi kjennes er også dette notert.

Beskrivelse av kar: En mer detaljert beskrivelse av kar, blant annet magringsmateriale, hvilke mål karene har, og om de er funnet hele eller i skår (med antall).

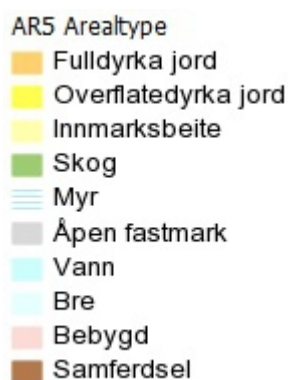
Funnsted: En beskrivelse av funnstedet, hvor dypt i myren karet er funnet, samt meter over havet (m.o.h.) og avstand fra kyst og fjord (meter fra havet: m.f.h.).

Datering: Datering etter Pilø, samt de registrert i Unimus. Dateringene til Pilø står oppført først hvis begge dateringer er å oppdrive. Dateringer der Pilø ikke er nevnt stammer fra Unimus.

Funnet sammen med: Her er andre gjenstander fra samme funn notert.

Nær kontekst: Dersom det er gjort andre funn i samme myr noteres disse her.

Bred kontekst: Her foreligger et kart som viser landskapet omkring funnstedet. I figurteksten står det oppført hvilken klassifisering funnstedet har vedrørende jordbrukstilknytningen (sentralt jordbruksområde, landbruksområde, utmark, uviss). Kartene er hentet fra Skog og Landskap i skala 1:20000, men når kartene ble lagt til gjenstandskatalogen har skalaen forandret seg. For ytterligere informasjon, se «4.2.2. Kart i gjenstandskatalog». Følgende arealtyper vises i kartene:

Fig. 1. Oversikt arealtyper. Hentet fra Kilden (Skog og landskap 2014).

Kilder: Her er det notert alle kildene hvorfra informasjonen til hvert funn er hentet.

Appendiks II

Gjenstandskatalog over de ardskjær, antropomorfe trefigurer, myrsmør, myrskjelett, lur, halsringer og kar (kar utelatt fra undersøkelsesmaterialet, se «4.1.1. Undersøkelsesmaterialet») funnet i undersøkelsesområdet for denne avhandlingen. Hver gjenstand har fått en bokstav og et tall etter hvilken gjenstand det er, det vil si ardskjær får bokstaven A og et etterfølgende tall. Til hver gjenstand foreligger informasjon om museumsnummer, gården gjenstanden er funnet på inklusivt gårds- og bruksnummer, samt kommune og fylke. Informasjon som beskrivelse av gjenstanden, dets funnsted og datering foreligger også. På siste side av Appendiks II foreligger kildene sortert etter gjenstandsgruppe.

Appendiks I – Katalog over undersøkelsesmaterialet.

Oversikt over bilder og figurer

Bilde	Bildetekst	Side
Bilde 1	Kar 1 (B3536), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet Bergen.....	101
Bilde 2	Kar 3 (T10634). Gjenstand nå tapt. Foto: Ole Bjørn Pedersen (Pedersen, O. B. T10634 (u.d.)), Copyright: NTNU Vitenskapsmuseet.....	105
Bilde 3	Kar 4 (B7586), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.....	107
Bilde 4	Kar 5 (B12031), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.....	109
Bilde 5	Kar 6 (B7432), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.....	111
Bilde 6	Kar 9 (B3575a), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.....	115
Bilde 7	Kar 10 (B3575b), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.....	115
Bilde 8	Kar 11 (S2774), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	117
Bilde 9	Kar 12 (S2854), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	119
Bilde 10	Kar 13 (C16293), oppbevart ved Kulturhistorisk museum i Oslo.....	121
Bilde 11	Kar 14 (S5761), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	123
Bilde 12	Kar 15 (S3900a), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	125
Bilde 13	Kar 17 (S3901a), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	127
Bilde 14	Kar 18-21 (S3901b), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	127
Bilde 15	Kar 22 (S7176), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	130
Bilde 16	Kar 23 (S7333), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	132
Bilde 17	Kar 24 (S6250a), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	135
Bilde 18	Kar 25 (S6251), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.....	137

Figur	Figurtekst	Side
Fig. 1	Oversikt over arealtyper. Hentet fra Kilden (Skog og Landskap 2014).....	97
Fig. 2	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 1. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som utmark.....	102
Fig. 3	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 2. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som utmark.....	104
Fig. 4	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 3. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.....	106
Fig. 5	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 4. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som utmark.....	108
Fig. 6	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 5. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.....	110
Fig. 7	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 6. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som uviss.....	112
Fig. 8	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 7-8. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som uviss.....	114
Fig. 9	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 9-10. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.....	116
Fig. 10	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 11. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.....	118
Fig. 11	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 12. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.....	120
Fig. 12	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 13. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.....	122
Fig. 13	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 14. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.....	124
Fig. 14	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 15-16. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.....	126
Fig. 15	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet	

Figur	Figurtekst	Side
	for Kar 17-21. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.....	129
Fig. 16	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over areal typer rundt funnstedet for Kar 22. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.....	131
Fig. 17	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over areal typer rundt funnstedet for Kar 23. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.....	133
Fig. 18	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over areal typer rundt funnstedet for Kar 24. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.....	136
Fig. 19	Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over areal typer rundt funnstedet for Kar 25. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som utmark.....	138

1	Museumsnr.: B3536	Gård: Branddal	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Hareid (Møre og Romsdal)
---	-------------------	----------------	----------------	--

Bilde 1. Kar 1 (B3536), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.

Type kar

Leirurne.

Beskrivelse av kar

Soltørket asbestkeramisk leirurne. Karet har en ujevn overflate og ca 4 cm under munningen er en fordypet ring. Trolig har karet vært bolleformet. Munningsdiameteren er ca 16-18 cm.

Funnsted

På Buhammeren ved Brandal ble karet funnet ca 2 alen dypt i en torvmyr som er lokalisert ca 17 m.o.h. og ca 23 m.f.h.

Datering

Kryssdatert av Pilø til eldre førromersk jernalder.

Andre gjenstander fra samme funn

Det ble ved et tidligere tidspunkt på samme sted som karet ble gravd opp, funnet et randstykke av en leirkrukke, på samme dybde som leirurnen. Dette er tapt og mer informasjon foreligger ikke.

Bred kontekst

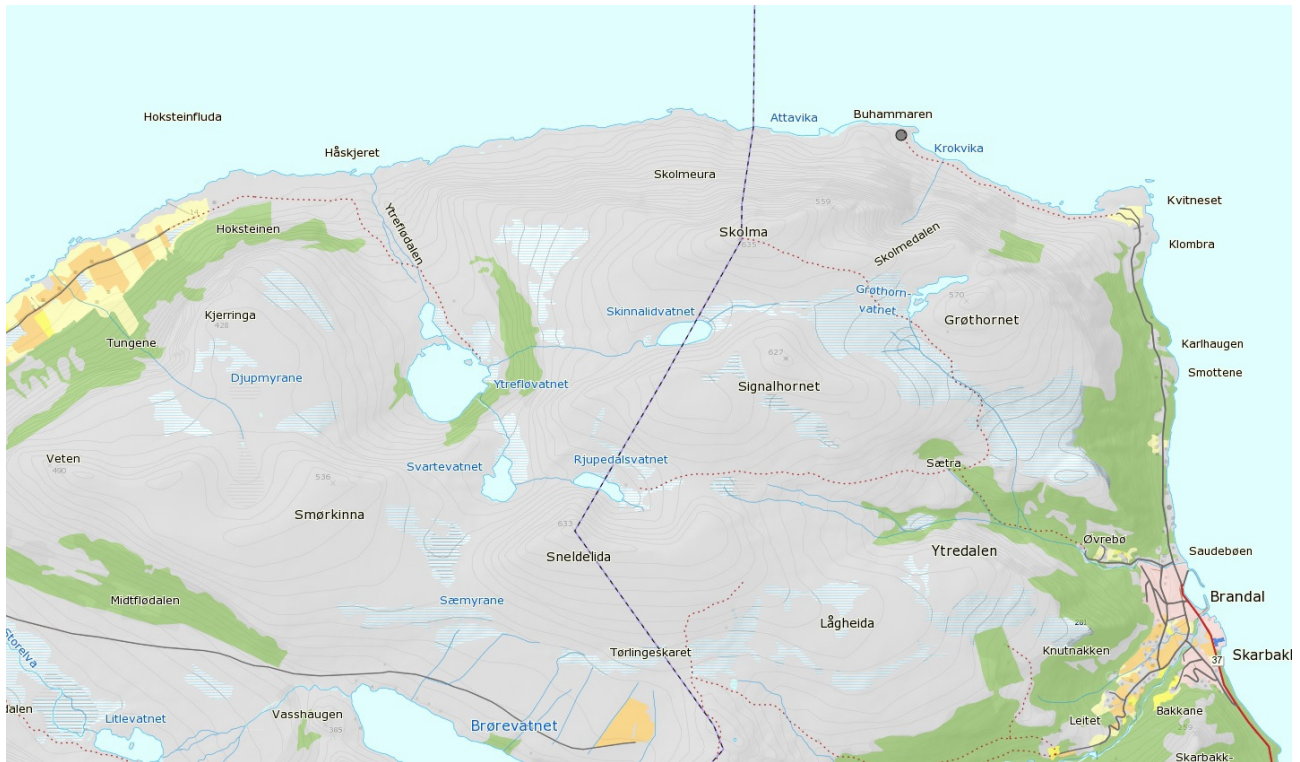

Fig. 2. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar I. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som utmark.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Fett, P. (1950b) *Førhistoriske minne på Sunnmøre. Ulstein Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum. s. 16, samt funnkart nr. 1.

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>> målt meter over havet.

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 88.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

Universitetsmuseet i Bergen, de kulturhistoriske samlinger.

Type kar

Kleberkar.

Beskrivelse av kar

Ser man bort fra den mer markerte forsenkningen under randen er karet likt Shetelig fig. 5. Karet har en randlist og munningsbeltet er forsenket. Fra før deponering har karet blitt kløyvd i flere deler og av disse skårene ble noen satt sammen og surret gjennom fire hull (reparert ved klinking). Uten å først bli avrettet ble de frie bruddkantene pusset om til ny rand. Største diameter er målt til 19,7 cm, og den «opphavlige høyde» er 17 cm.

Funnsted

En snau halvmeter over grunnen, som besto av grus på leire, ble karet funnet med bunnen opp, 1 meter under overflaten i en myr på Indre Saude i Sande. Myren lå 100 meter fra sjøen, og ca 28 m.o.h.

Datering

Kryssdatert av Pilø til eldre førromersk jernalder.

Bred kontekst

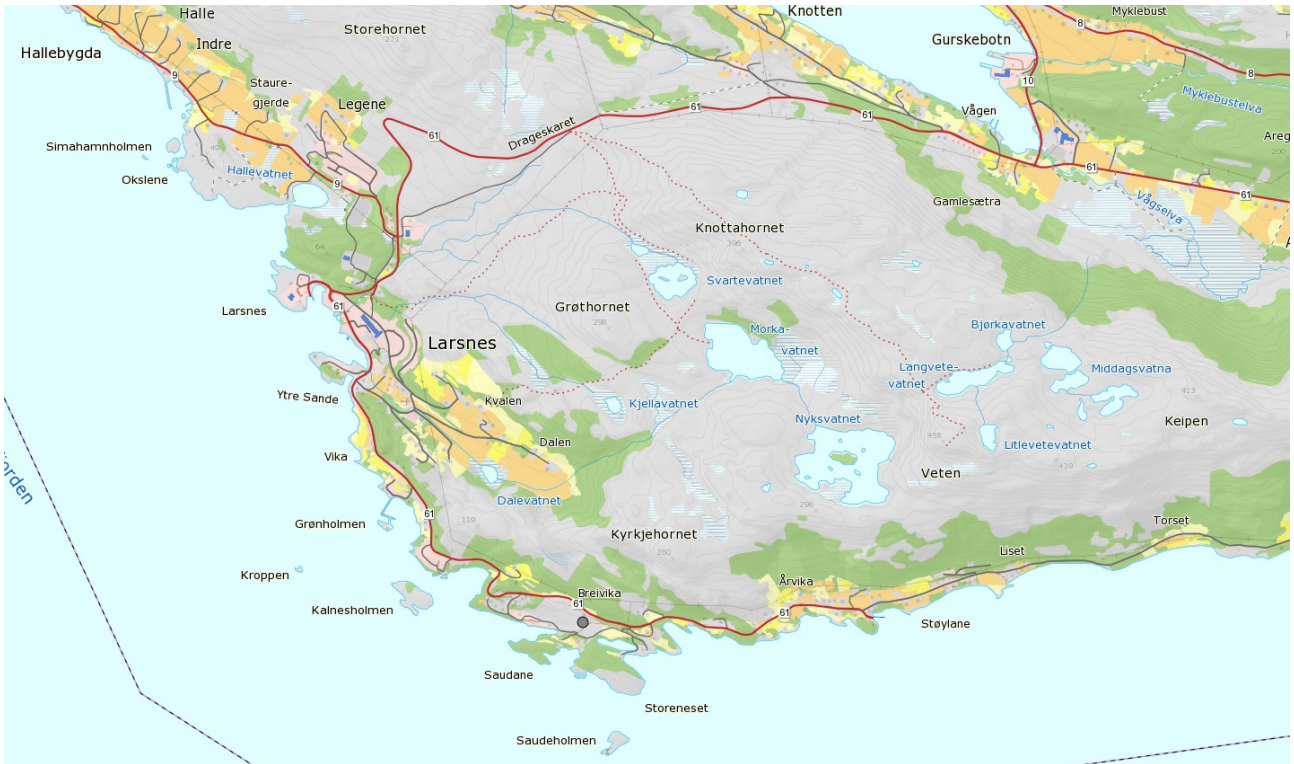

Fig. 3. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 2. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som utmark.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Fett, P. (1950a) *Førhistoriske minne på Sunnmøre. Sande Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum. s. 25, samt funnkart nr. 1.

Fett, P. (1944) *Bergen museums tilvekst av oldsaker 1943*. Bergen, Museet. s. 36.

Gjenstand tapt. Universitetsmuseet i Bergen, de kulturhistoriske samlinger.

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 88.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

3	Museumsnr.: T10634	Gård: Hoem Indre (Hoem Indre)	Gnr./Bnr.: 29/-	Kommune (Fylke): Fræna (Møre og Romsdal)
----------	--------------------	-------------------------------	-----------------	--

Bilde 2. Kar 3 (T10634). Gjenstand nå tapt. Foto: Ole Bjørn Pedersen (Pedersen, O. B. T10634 (u.d.)), Copyright: NTNU Vitenskapsmuseet.

Type kar

Kleberkar.

Beskrivelse av kar

Kar av kleber som innvendig er bolleformet og utvendig har flat bunn. Rundt randen er et ca 1 cm bredt randbånd, og karet er 11 cm over randen. Største diameter er nedenfor randen. Ellers er karet 7 cm høyt og 8 cm i diameter over bunnen.

Funnsted

Funnet ca 2 meter dypt under torvskjæring. Karet skal ha ligget ca 30 cm over myrens bunn.

Datering

Eldre jernalder

Bred kontekst

Fig. 4. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 3. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Gjenstand tapt. NTNU Vitenskapsmuseet.

Kartverket (2014) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1990) Early Soapstone Vessels in Norway from the Late Bronze Age to the Early Roman Iron Age. *Acta Archaeologica*. Vol. 60 – 1989, s. 87-100. s. 99-100.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

4	Museumsnr.: B7586	Gård: Bringedal	Gnr./Bnr.: 136/3	Kommune (Fylke): Kvinnherad (Hordaland)
----------	-------------------	-----------------	------------------	---

Bilde 3. Kar 4 (B7586), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.

Type kar

Et lite La Tène-tidens type kleberkar, basert på den typiske utformingen med et senket bånd under randen, samt sidens kontur. Pilø's type 1-2.

Beskrivelse av kar

Bortsett fra et stykke som er slått ut på ene siden er karet helt bevart. Randen er tynn og uten list. Karet har en høyde på 7,5 cm, og munningsdiameteren er 8-8,5 cm.

Funnsted

Funnet på Herøen (øy) i Bringedal, Kvinnherad kommune, Hordaland fylke, i kanten av et jorde. Det var under oppspadning av et tidligere ubrukt torv-lende, der hvor en liten bekk renner ned mot en sandstrand, at karet ble funnet – ca 15 m.o.h. og ca 90 m.f.h.

Datering

Kryssdatert av Pilø overgangen mellom yngre bronsealder og førromersk jernalder.

Bred kontekst

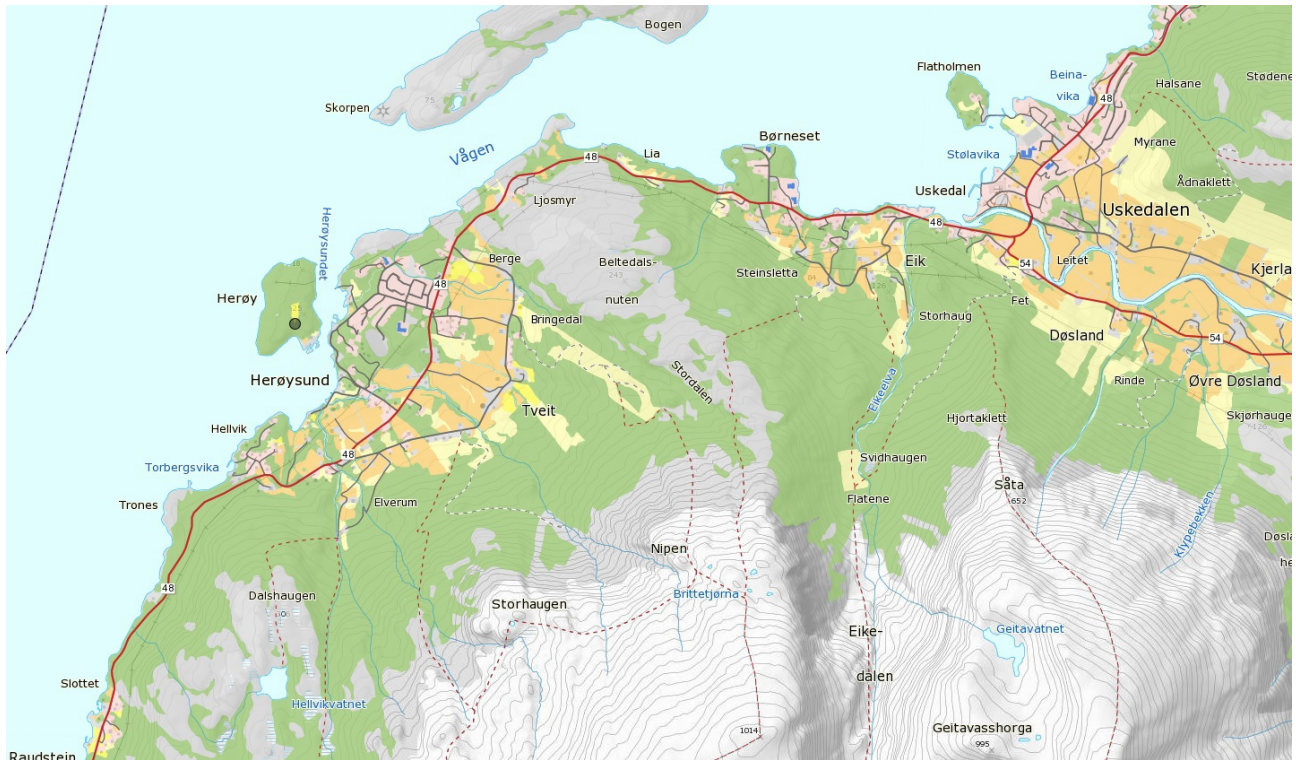

Fig. 5. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 4. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som utmark.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Fett, P. (1956) *Førhistoriske minne i Sunnhordland. Kvinnherad Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum. s. 21, funnkart nr. 2.

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s.88.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

Universitetsmuseet i Bergen, de kulturhistoriske samlinger.

5	Museumsnr.: B12031	Gård: Tolleshaug	Gnr./Bnr.: 73/1	Kommune (Fylke): Radøy (Hordaland)
----------	--------------------	------------------	-----------------	---------------------------------------

Bilde 4. Kar 5 (B12031), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.

Type kar

Foruten den manglende utvendige fortykkede munningsranden, er karet likt Shetelig's kar av kleber fig. 4.

Beskrivelse av kar

Karet er 17 cm høyt og munningsdiameteren er 18 cm, karveggen innside er riflet. På karets utside, under munningsranden, er det to bånd med loddrett rifling, det øverste er 3 cm bredt og det under er ca 2 cm bredt. Det finnes spor noen steder på karet etter et tredje bånd, og nær munningsranden er det to gjennomboringer der bare et er fullført. To andre gjennomboringer er nærmere karets bunn. Karet ble funnet i 8 stykker som ble limt sammen til to.

Funnsted

Tolleshaug i Radøy i Hordaland. Karet ble funnet ca 90 cm dypt under grøftegraving av en gammel myr som lå ca 102 m.o.h. og ca 790 m.f.h.

Datering

Kryssdatert av Pilø til eldre førromersk jernalder.

Andre funn fra samme myr

Det har vært nedlagt steinheller til å gå på gjennom myren. Disse ble funnet ved tidligere

jordbryting.

Bred kontekst

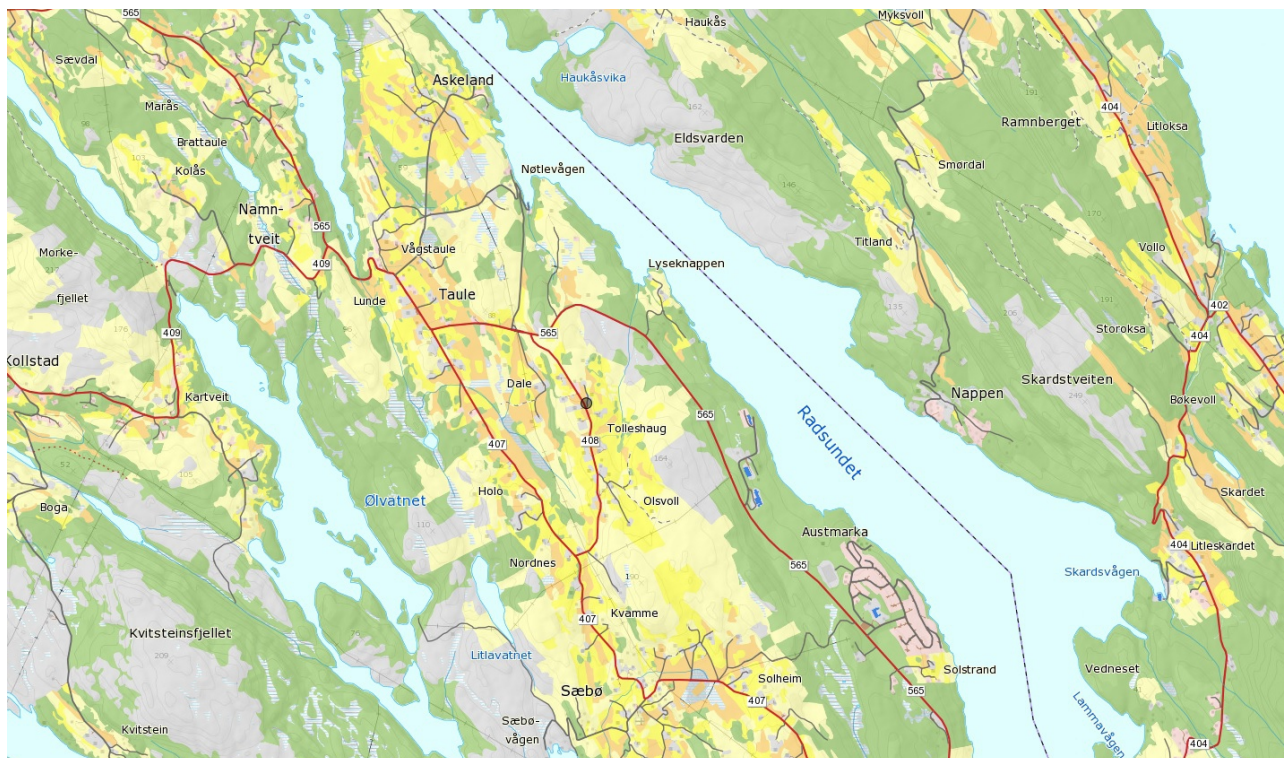

Fig. 6. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 5. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s.88.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Tolleshaug, S. (1969) *Aksesjonsskjema*. Topografisk arkiv – Musit-database (B12031).

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880*. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

Universitetsmuseet i Bergen, de kulturhistoriske samlinger.

6	Museumsnr.: B7432	Gård: Lindås (Prestegarden)	Gnr./Bnr.: 108/-	Kommune (Fylke): Lindås (Hordaland)
---	-------------------	-----------------------------	------------------	-------------------------------------

Bilde 5. Kar 6 (B7432), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.

Type kar

Leirkar av mulig type Rygh fig. 354.

Beskrivelse av kar

Karet er kvartsmagret, stort, grovt, «simpelt» og tykkvegget, og består av to skår. Halsen svinger utover, og skårene skal komme av et kar over 20 cm høyt. Det ble funnet en fastbrent masse på innsiden av skårene, og delvis på utsiden.

Funnsted

Funnet 1,5 meter dypt i en myr på Lindås Prestegard i Lindås kommune, ved Kalvetræ meieri, ca 72 m.o.h. og ca 210 m.f.h.

Datering

Etter Pilø er karet et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder.

Bred kontekst

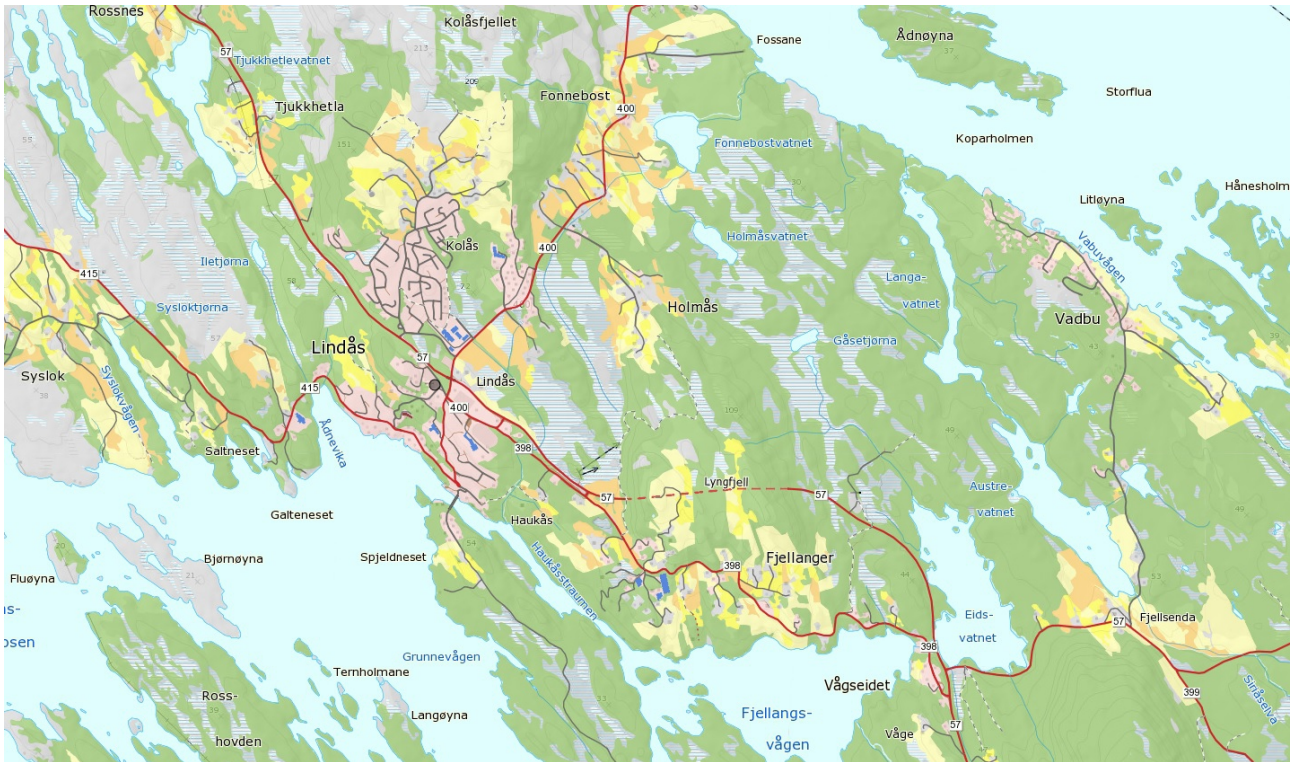

Fig. 7. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 6. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som uviss.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Fett, P. (1965) *Førhistoriske minne i Nordhordland. Lindås Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum. s. 13, funnkart nr. 2.

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 90.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

Universitetsmuseet i Bergen, de kulturhistoriske samlinger.

7-8	Museumsnr.: B6517	Gård: Sletto (Fana)	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Bergen (Hordaland)
------------	-------------------	---------------------	----------------	--

Type kar

B6517a: Traug av eik, tilemnet, men ikke fullført.

B6517b: Emne til tretraug av eik.

Beskrivelse av kar

B6517a: Karet er ikke fullført, uthulingen er halvferdig og man kan se at arbeidet er utført ved et skarpt eggredskap på grunn av de store, grove snittene. Både endene og undersiden av traugene er jevnt avrundet. Traugene er stort og måler 81 cm i lengden og 37 cm i bredden.

B6517b: Traugene er relativt likt det foregående. Til forskjell er undersiden flat, i hver ende har man satt av en del som håndtak, og uthulingen er ikke påbegynt. Traugene er 68 cm langt og 34 cm bredt.

Funnsted

Funnet i en myr på Sletten i Fana i Bergen som var rik på flere forskjellige typer trerester. De lå 1,5 – 2 meter dypt i myren sydøst for husene på Sletten, og traugene lå tett sammen. Funnet ca 13 m.o.h. og ca 100 m.f.h.

Andre gjenstander fra samme funn

B6517a og B6517b funnet sammen.

Bred kontekst

Fig. 8. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 7-8. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som uvisst.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Fett, P. (1971) *Førhistoriske minne i Midhordland. Fana Prestegjeld*. Bergen, Universitetet i Bergen, historisk museum. s. 14-15, funnkart nr. 4.

Gjenstander tapt. Universitetsmuseet i Bergen, de kulturhistoriske samlinger.

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 90.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

9-10	Museumsnr.: B3575	Gård: Hauge	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Klepp (Rogaland)
------	-------------------	-------------	----------------	-----------------------------------

Bilde 6. Kar 9 (B3575a), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.

Bilde 7. Kar 10 (B3575b), oppbevart ved de kulturhistoriske samlinger, Universitetsmuseet i Bergen.

Type kar

B3575a: Leirkar.

B3575b: Et lignende, men tynnere leirkar.

Beskrivelse av kar

B3575a: Leirkaret er kvartsmagret og består av 7 store bruddstykker av det som har vært et solbrent leirkar med flat bunn og tynn rød overflate. I bruddene er karet sort. Sidene på karet er enten svakt buede eller utadskrånende rette. Leirkaret var fylt med bein og sto tett ved siden av et annet kar (også fylt med bein). I overgangen mellom karets bunn og sidene på karets innside ble det funnet litt fastbrent masse. Karets bunn er 1,6 cm tykk, mens bunnens ytre diameter er 10 cm. Karets største diameter er 21 cm.

B3575b: Lik B3575a, bare tynnere. Også fylt med bein. Karet består nå av 4 små bruddstykker, så mål av størrelsen er umulig.

Funnsted

Karene ble funnet i en torvmyr på Hauge i Klepp, Rogaland. De lå helt i bunnen, samt i kanten av myren som lå ca 47 m.o.h. og ca 7000 m.f.h.

Datering

Etter Pilø er karene sannsynlige myrfunn fra førromersk jernalder.

Andre gjenstander fra samme funn

B3575a og B3575b funnet sammen.

Bred kontekst

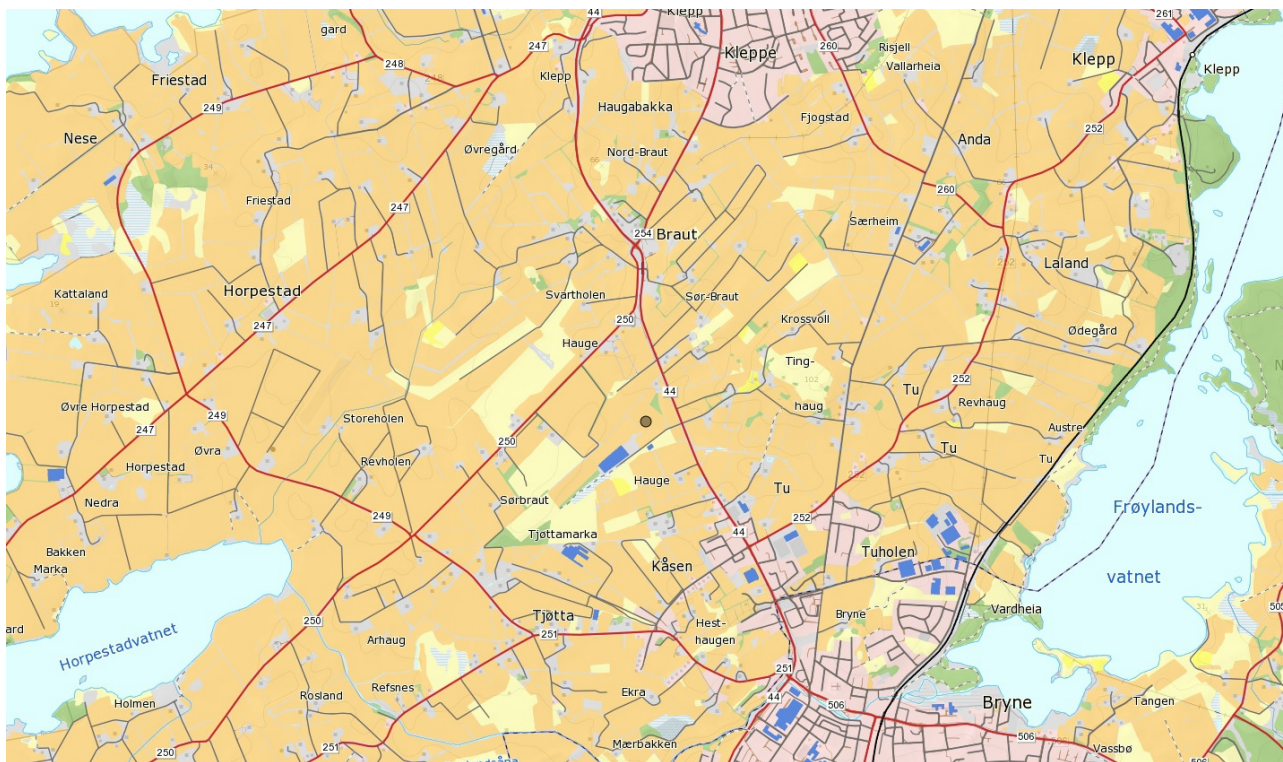

Fig. 9. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 9-10. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 89.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

11	Museumsnr.: S2774	Gård: Vestre Bore (Bore Vestre)	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Klepp (Rogaland)
-----------	-------------------	---------------------------------	----------------	-----------------------------------

Bilde 8. Kar 11 (S2774), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

Et situlaformet leirkar, forholdsvis slankere versjon av type Rygh 354.

Beskrivelse av kar

Kvartsmagret kar nå i minst 9 skår. Karet er 20,8 cm høyt, bunnen er 10 cm i ytre diameter, mens munningsdiameteren er 13,5 cm.

Funnsted

Funnet i en myr på Vestre Bore, Klepp, Rogaland, som lå ca 27 m.o.h. og ca 2660 m.f.h.

Datering

Etter Pilø er karene sannsynlige myrfunn fra førromersk jernalder.

500 f. Kr – 1 f.Kr.

Bred kontekst

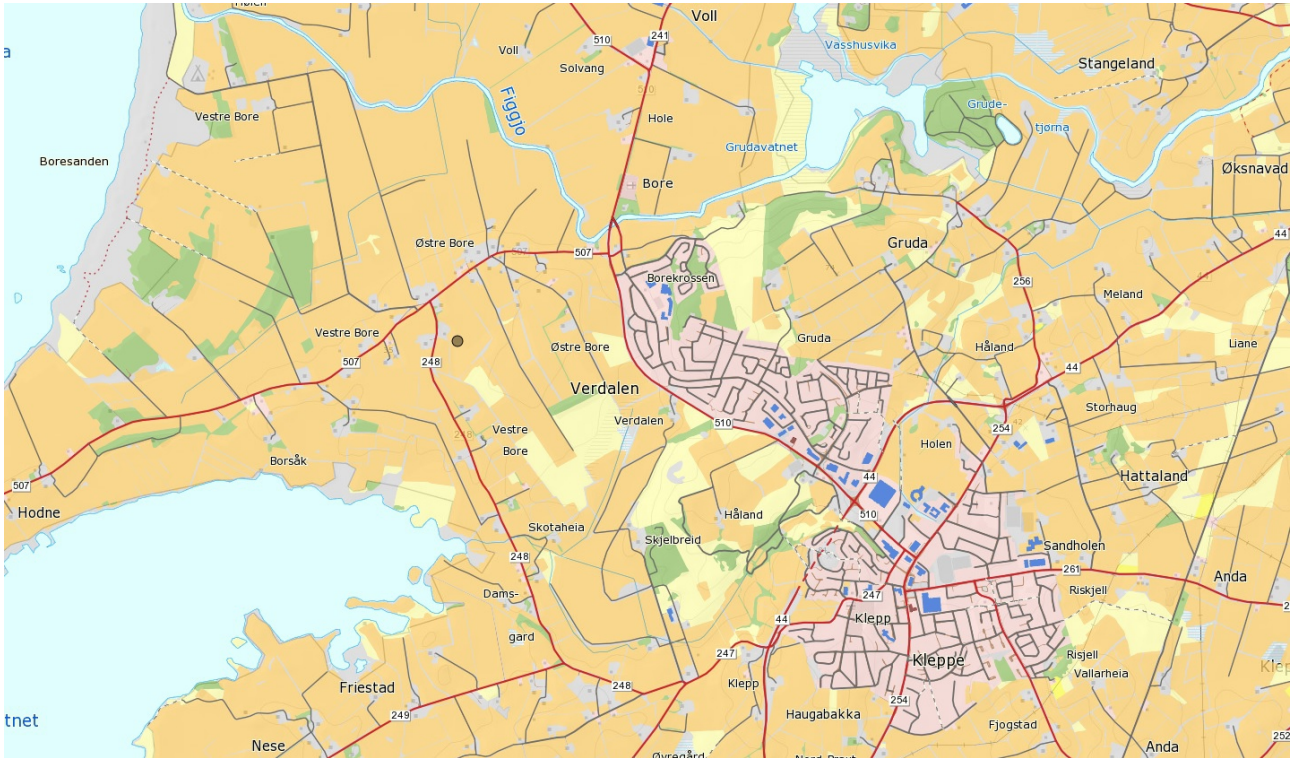

Fig. 10. Kart fra Kilden (*Skog og Landskap 2014*) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 11. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 89.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

12	Museumsnr.: S2854	Gård: Tu (Tu)	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Klepp (Rogaland)
----	-------------------	---------------	----------------	-----------------------------------

Bilde 9. Kar 12 (S2854), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

Leirkar lik type Rygh 354.

Beskrivelse av kar

Kvartsmagret, grovt og buket leirkar bestående av 16 skår. Karet er 16,5 cm høyt, munningsdiameteren er mellom 14,7-15 cm, bunnen er 11,5 cm i ytre diameter, og tykkeste diameter er 17,5 cm. Karet har i ettertid blitt restaurert med gips, blant annet alt over skulderen.

Funnsted

Karet ble funnet i myren Landermyren på Tu i Klepp, ca 70 cm dypt ned. Myren er lokalisert ca 29 m.o.h. og ca 8880 m.f.h.

Datering

Etter Pilø er karet et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder.

500 f.Kr. – 550 e.Kr.

Bred kontekst

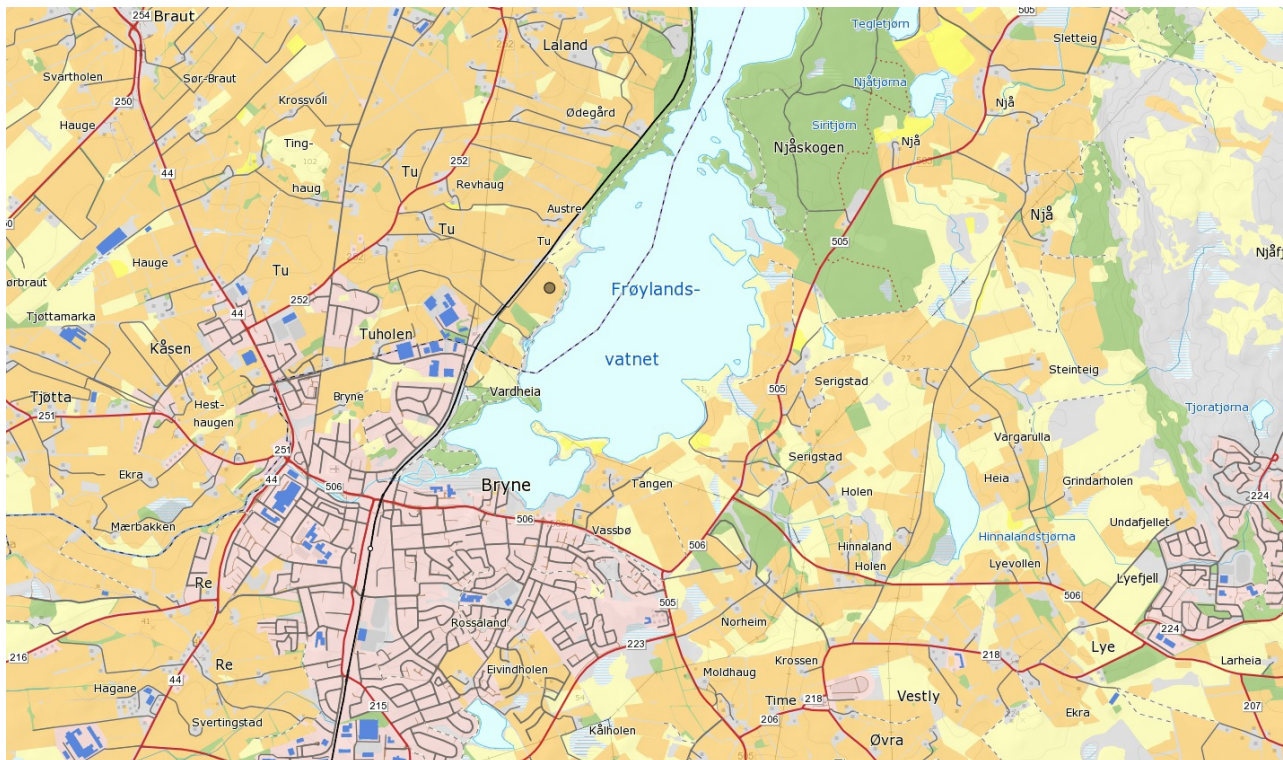

Fig. 11. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 12. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 89.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

13	Museumsnr.: C16293	Gård: Longåker (Langaker)	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Karmøy (Rogaland)
-----------	--------------------	---------------------------	----------------	------------------------------------

Bilde 10. Kar 13 (C16293), oppbevart ved Kulturhistorisk museum i Oslo.

Type kar

Leirkar av typen Rygh 354.

Beskrivelse av kar

Kvartsmagret leirkar bestående av 2 skår. Et klebrig, gulaktig stoff skal ha vært inni karet da det ble funnet. Karet er 13,4 cm høyt, og den største diameter er 12,9 cm. Munningsdiameteren er 10 cm.

Funnsted

Funnet på Langåker ved Ferkingstad i Karmøy kommune. Det ble funnet i en fordypning i et torvlag som var dekket av et 1,5 meter tykt lag med sand. Funnstedet ligger 0,5 km fra havet, samt 20 m.o.h.

Datering

Etter Pilø er karet et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder.

Eldre jernalder.

Andre gjenstander fra samme funn

En påle på 1 meter var slått ned i myren ca 0,5 meter fra karet.

Bred kontekst

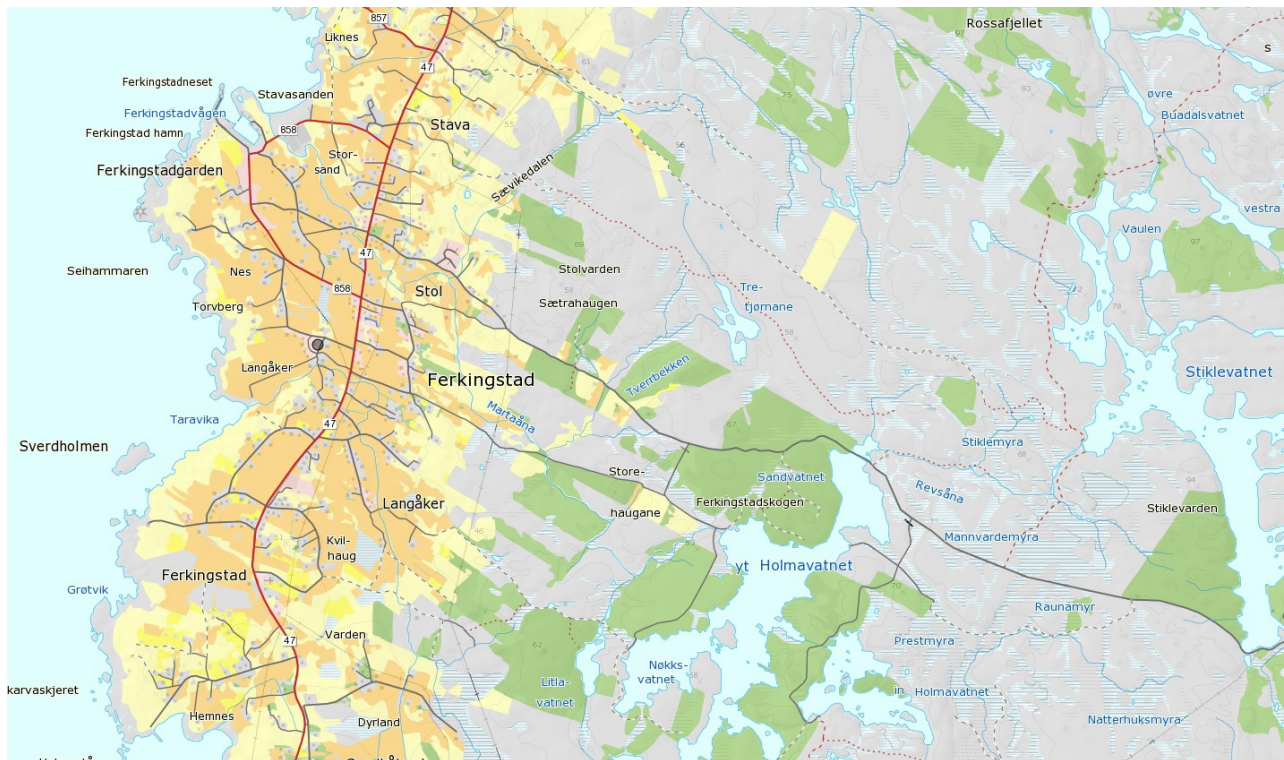

Fig. 12. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 13. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Kulturhistorisk museum i Oslo.

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 89.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

14	Museumsnr.: S5761	Gård: Landa	Gnr./Bnr.: 22/-	Kommune (Fylke): Karmøy (Rogaland)
----	-------------------	-------------	-----------------	---------------------------------------

Bilde 11. Kar 14 (S5761), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

Grovt leirkar.

Beskrivelse av kar

Bunnstykke av et skjørt, grovt kvartsmagret leirkar der diameteren måler 9,8 cm. Består av fire skår.

Funnsted

Funnet i en myr på Lande på Karmøy, ca 320 meter fra havet, og ca 12 m.o.h.

Datering

Etter Pilø er karet et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder.

4000 f.Kr. – Kr.f.

Andre funn fra samme myr

2 bryner av kvartsitt (S5762 a-b) tilhørende eldre jernalder, ble funnet i samme myr, og skal stamme fra samme sted som karet.

Bred kontekst

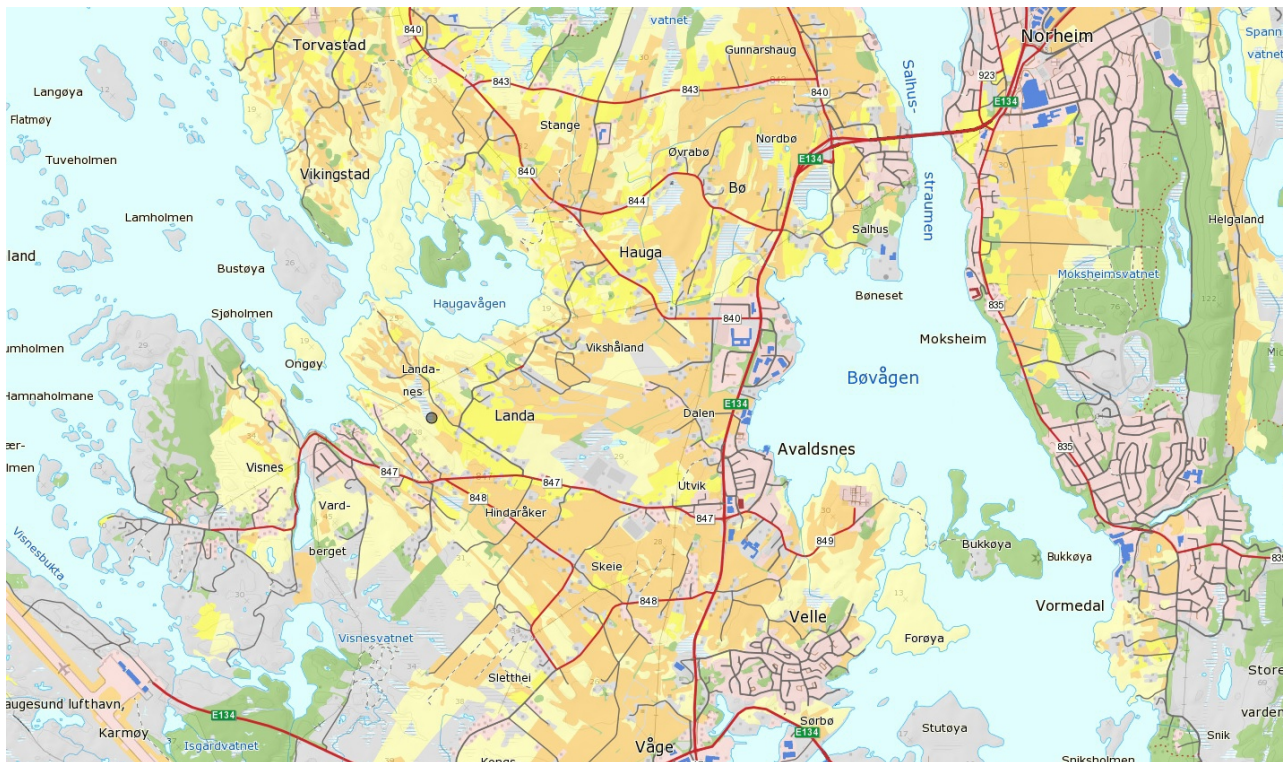

Fig. 13. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 14. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 90.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

15-16	Museumsnr.: S3900	Gård: Byberg	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Sola (Rogaland)
-------	-------------------	--------------	----------------	----------------------------------

Bilde 12. Kar 15 (S3900a), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

S3900a: Tretraug av samme type som S3901a og S6250a.

S3900b: Leirkar.

Beskrivelse av kar

S3900a: Trauget har blitt uthult av en trestamme. Kortsidene av trauget har «ører» som det har blitt boret bærehuller i. «Ørene» er like brede som trauget og stikker ca 4 cm utenfor sidene. Innvendig er traugets lengde 34 cm, mens ytterst er det ca 50 cm. I bredden er det 18 cm mens høyden ligger på 16,5 cm. Den ene siden på karet har løsnet og ligger nå løst.

S3900b: Kvarrtmagret og dårlig brent. Ingenting kunne sies om karetets form eller størrelse på grunn av at det var så få og karakterløse skår/fragmenter. Disse kunne nå ikke gjenfinnes i magasinet.

Funnsted

Tretrauget ble funnet i en myr på gården Byberg på Sola som lå ca 6 meter over havet. Ved en senere anledning ble leirkarfragmentene til karet 3900b funnet på samme sted. Funnstedet ligger ca 2900 m.f.h.

Datering

Etter Pilø er karene et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder.
1800f.Kr. – 1050 e.Kr.

Andre gjenstander fra samme funn

S3900a og S3900b funnet sammen.

Bred kontekst

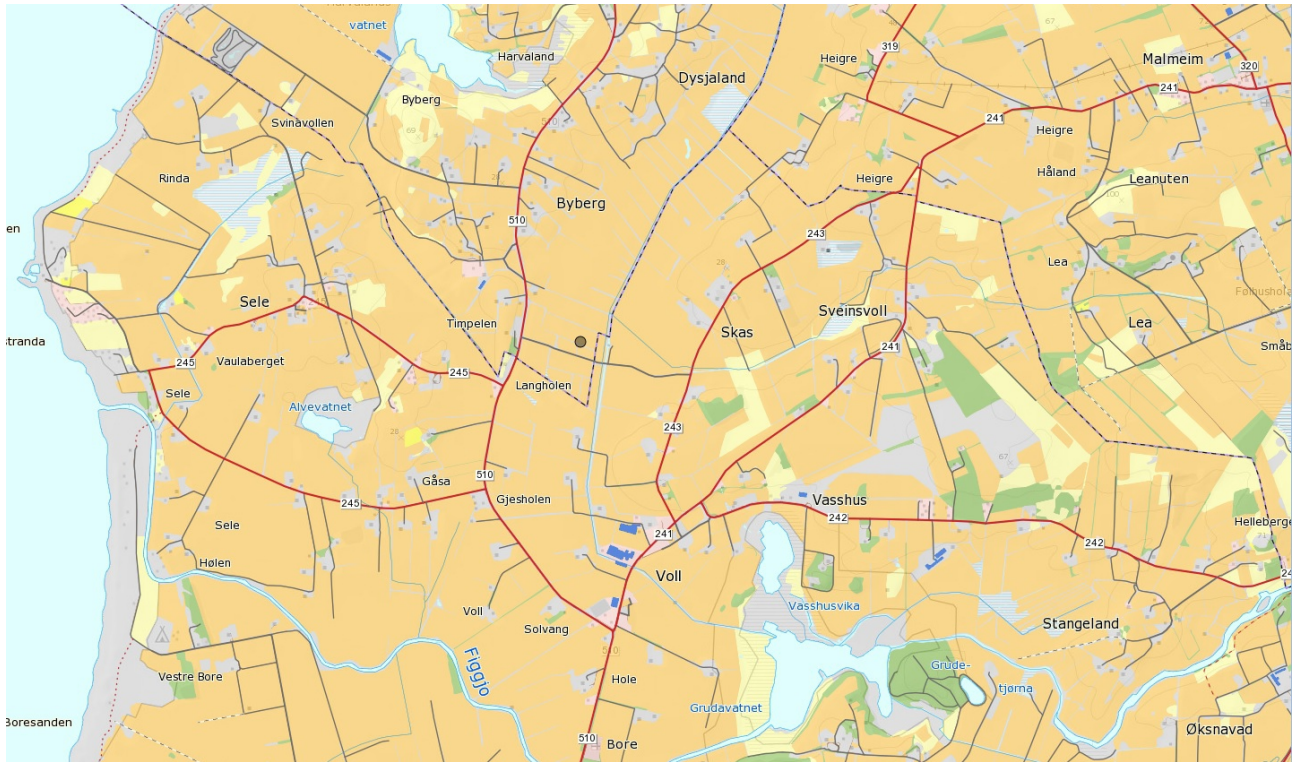

Fig. 14. Kart fra Kilden (*Skog og Landskap 2014*) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 15-16. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.

Kilder

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Gjenstand tapt – S3900b. Arkeologisk museum i Stavanger.

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 89.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880*. [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

17-21	Museumsnr.: S3901	Gård: Jättå (Jätten)	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Stavanger (Rogaland)
-------	-------------------	----------------------	----------------	---------------------------------------

Bilde 13. Kar 17 (S3901a), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Bilde 14. Kar 18-21 (S3901b), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

S3901a: Tretraug av samme type som S3900a og S6250a.

S3901b: 4 leirkar utgjort av 64 fragmenter og skår. Ser man bort fra mer avrundede skuldre og lavere hals er karene antatt å være samme type som Rygh 354.

Beskrivelse av kar

S3901a: Tretrauget har omtrent samme form som S3900a, men har ikke bærehull og er noe lavere. Karet består av nå av 10 fragmenter og 12 smuler og har blitt forvridd på grunn av inntørkning, så målene er ikke de opprinnelige. Høyden er målt til 12-14 cm, bredden 22 cm og lengden 55 cm.

S3901b: Grove kvartsmagrete leirkar, med funn av matskorpe på noen av skårene. Karene er trolig av type R.354, men halsen er lavere og skulder mer avrundet. På innside og utside har karene blitt glattet, avskalling forekommer. Av 64 skår er 57 løse, hvorav 4 er randstykker som alle er avflatet, ikke fortykket, og på utsiden er det antydning til lippe. De resterende skårene er blitt satt sammen til følgende kar:

- Kar 1 har bevart hel bunn med karside der den ytre bunndiameteren er målt til 9,5-10 cm.
- Av Kar 2 er kun et stort skår der en del av bunnen og karside bevart.
- Kar 3 består av fire skår av bunn og karside som har blitt limt sammen. Ytre bunndiameter er 12 cm.
- To sammenlimte skår utgjør Kar 4, og her er karsiden opp til skulderen bevart.

Det gjenstår 57 løse skår, hvorav 4 er randstykker som alle er avflatet, ikke fortykket, og på utsiden er det antydning til lippe.

Funnsted

Trauget ble funnet under torvskjæring i en myr på gården Jåtten i Stavanger. Under torvskjæringen kom man over et lag med stein ca 0.5 meter under overflaten, og når dette ble fjernet fulgte det med noen leirkarskår (S3901b), før man kom over trauget. Ved et senere tidspunkt ble det foretatt en ettergravning, og da ble flere leikarstykker funnet. Om dybden stemmer eller ikke kunne ikke bestemmes under ettergravningen da det tidligere på stedet allerede var skåret torv. Myren er lokalisert ca 55 m.o.h. og ca 1400 m.f.h.

Datering

Etter Pilø er karene et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder.

500 f. Kr. - 1 f. Kr.

Andre gjenstander fra samme funn

S3901a og S3901b ble også funnet sammen med:

S3901c – et ubestemmelig jernfragment antatt å ikke tilhøre funnet. Funnet blant leirkarskårene.

S3901d – Organisk materiale – to vanskelig bestembare klumper bestående av tre, trekull og ubrente plantefibre.

Bred kontekst

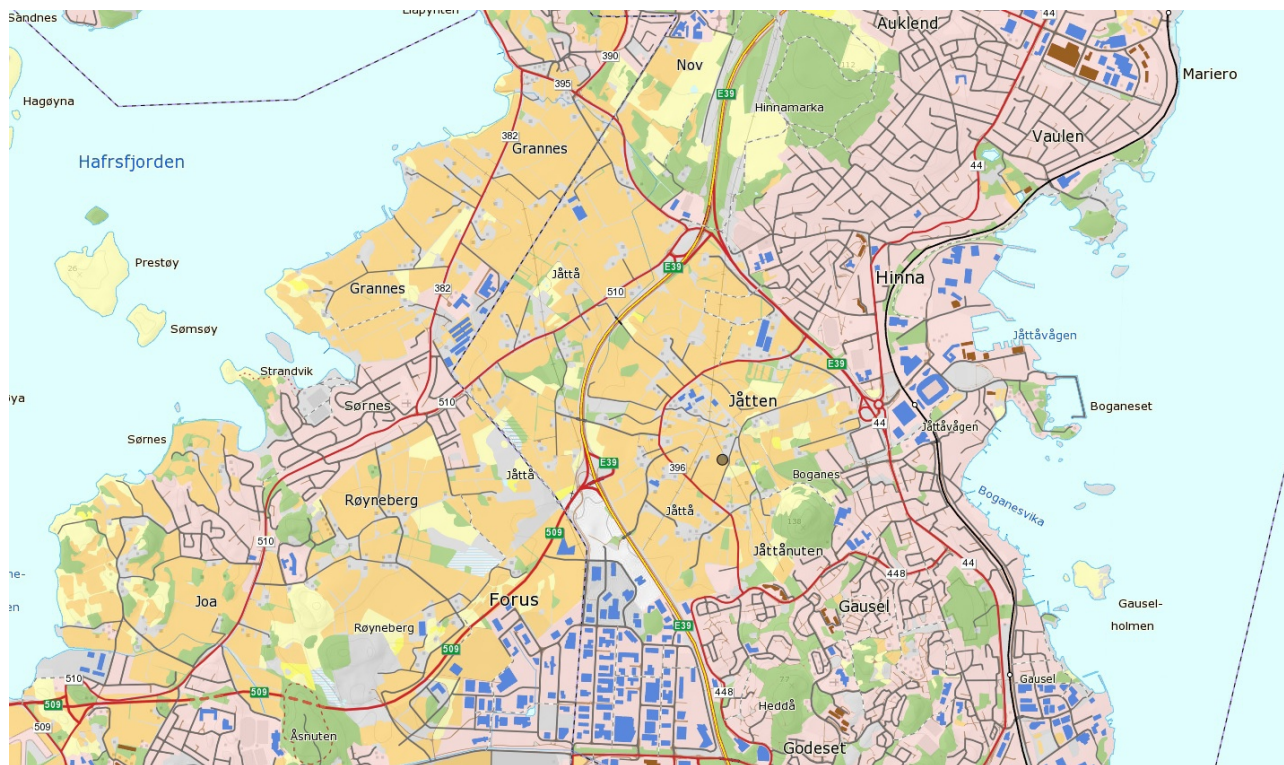

Fig. 15. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 17-21. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 89.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

22	Museumsnr.: S7176	Gård: Friestad	Gnr./Bnr.: 22/1	Kommune (Fylke): Hå (Rogaland)
-----------	-------------------	----------------	-----------------	-----------------------------------

Bilde 15. Kar 22 (S7176), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

Tykt leirkar.

Beskrivelse av kar

Kvartsmagret leirkar bestående av 6 skår. Etter Pilø er karet et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder. Bunnens diameter er ca 14 cm.

Funnsted

Funnet 1 meter dypt i en myr som lå ca 400 meter øst-sørøst for gården, samt ca 32 m.o.h. og ca 1850 m.f.h. De første 85 cm besto av et sandlag, og laget under der, hvor karet ble funnet, besto av torvjord.

Datering

Etter Pilø er karet et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder.
1100 f.Kr. – 550 e.Kr.

Bred kontekst

Fig. 16. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 22. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 90.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

23	Museumsnr.: S7333	Gård: Motland (Motland Store)	Gnr./Bnr.: 20/-	Kommune (Fylke): Hå (Rogaland)
----	-------------------	-------------------------------	-----------------	--------------------------------

Bilde 16. Kar 23 (S7333), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

Leirkar.

Beskrivelse av kar

Kun et lite karstykke består sammen med bunnen. Selve karpartiet har en utbuing. Ingenting kan sies om karetts form eller størrelse fordi skåret er karakterløst.

Funnsted

Myren var på tidlig 1930-tallet trolig et myrtjern. På 1930-tallet ble den lille kulpen som var igjen tappet for vann gjennom en kanal. Alt som er synlig etter kulpen er en liten forsenkning i myren som var ca 3 meter dyp på midten. Ellers var kulpen jevn over ganske grunn. Karstykket ble funnet i den nordøstre kanten av kulpen i en liten firkantet fordypning, og lå ca 1,5 meter under den gamle tjernbunnen. Fra karstykket og til myrens bunn er det ca 1,5 meter. Myren er lokalisert ca 28 m.o.h. og ca 3460 m.f.h.

Funnet noe over 1 meter dypt i myren, og fra samme myr ble det funnet en bladformet flintpils (S6835) med konkav basis, samt en dobbeltkonisk perle av rav (S7385). Gjenstandene ble funnet 100 meter fra hverandre, og perlen og pilspissen ble funnet ca 1,5 m dypt.

Datering

Etter Pilø er karet et sannsynlig myrfunn fra førromersk jernalder.

500 f. Kr. - 1 f. Kr.

Andre funn fra samme myr

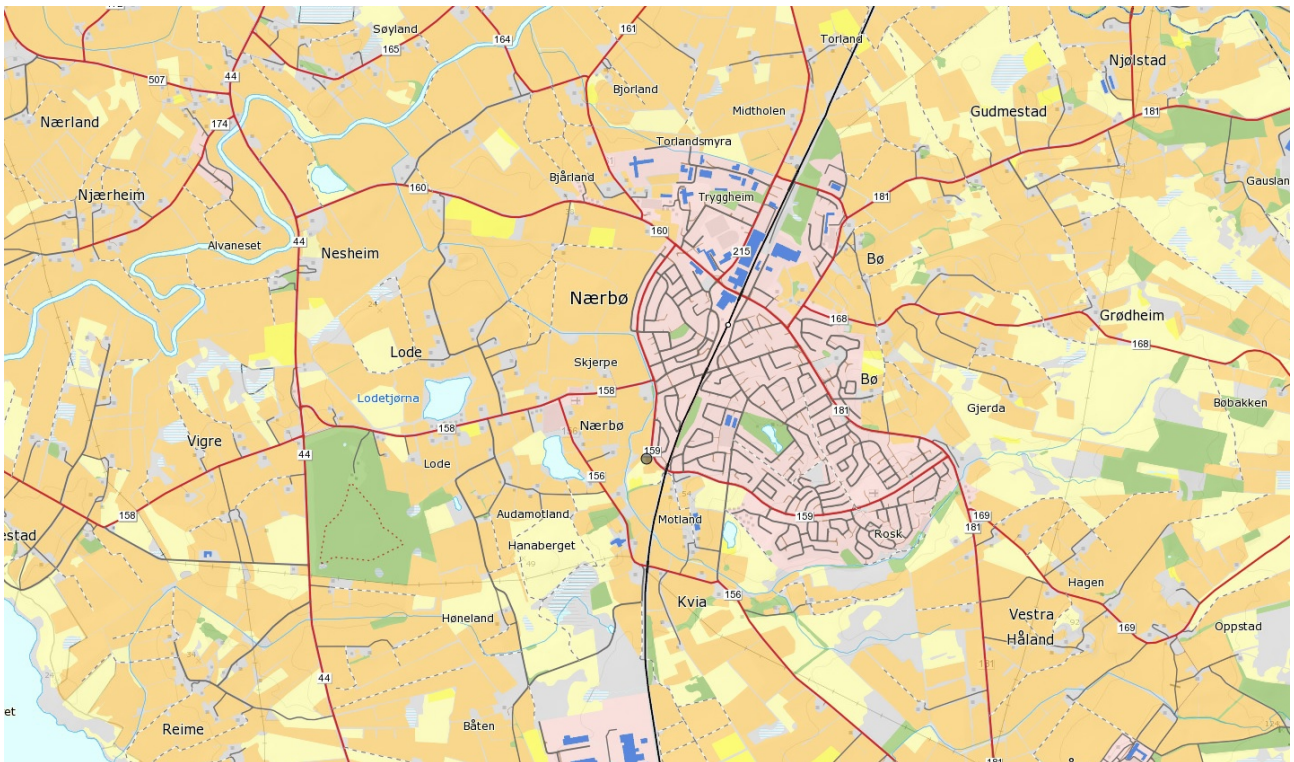
S6835 – Flintpilspiss, bladformet, med konkav basis. Funnet i nordvestre kanten av kulpen.

S7385 – Dobbeltkonisk perle av rav. Funnet i den søndre kanten av kulpen.

Alle gjenstandene lå omtrent like dypt i myren på ca 1 1/2 meters dyp under den gamle tjernbunnen, og det er ca 100 m imellom hver av gjenstandene. Fra perlen til myrens bunn var det 1 1/2 meter, mens myrbunnen ikke ble nådd ved torvskjæring under flintpilspissen.

Ellers er det funnet mye trerester i torven. Nøtter og lauvtrerester er funnet dypt, mens kongler er funnet høyere i myren. En god del flint er også funnet i myren, i torven som er tatt opp fra bunnen, og på den gamle stranda, men intet av flinten var redskaper, og ved undersøkelse kunne man ikke se tegn til bearbeiding på flinten heller, så den kunne ikke med sikkerhet bekreftes som flintavfall.

Bred kontekst

Fig. 17. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 23. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et sentralt jordbruksområde.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Møllerop, O. (1946) *Innberetning til Top.ark.* Topografisk arkiv – Arkeologisk museum i Stavanger. S7333, gnr. 20.

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk.* Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 90.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880.* [Internett] Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

24	Museumsnr.: S6250a	Gård: Bø (bø)	Gnr./Bnr.: 26/-	Kommune (Fylke): Hå (Rogaland)
----	--------------------	---------------	-----------------	--------------------------------

Bilde 17. Kar 24 (S6250a), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

Trekar av samme type som S3900a og S3901a.

Beskrivelse av kar

Karet er avlangt og like jevn over hele bredden, og hult ut av en stamme. I endene har den «ører» uten bærehull, og karet er 39 cm langt, 13,2 cm bredt, og 5,3 cm høyt. Uthulingen er 18 x 11 cm. Ørene har ikke karets bredde da disse er ca 3 x 6 cm.

Funnsted

Funnet under torvgraving ca 80 cm dypt i en mindre myr uten naturlig avløp som ligger ca 56 m.o.h. og ca 5560 m.f.h. Karet var plassert på en helle sammen med S6250b.

Datering

500 f.Kr. – 1050 e.Kr.

Andre gjenstander fra samme funn

S6250b – ardskjær, bestående av et skafteparti og et spydbladdlignende blad.

Andre funn fra samme myr

I fra samme lag i myren skal det i følge grunneieren ofte vært funn av mindre grener og kvister som var blitt tilhugget.

Bred kontekst

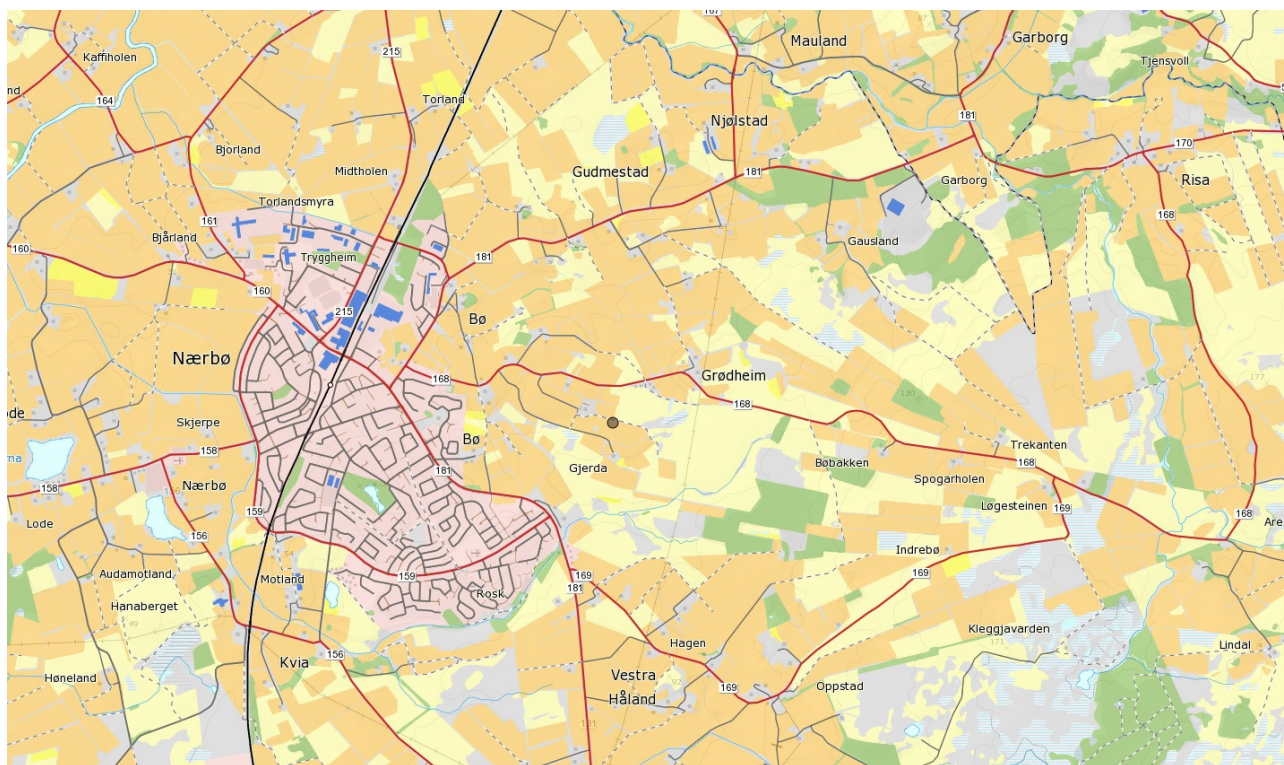

Fig. 18. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 24. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som et landbruksområde.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 90.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

25	Museumsnr.: S6251	Gård: Strand	Gnr./Bnr.: 32/6	Kommune (Fylke): Strand (Rogaland)
-----------	-------------------	--------------	-----------------	---------------------------------------

Bilde 18. Kar 25 (S6251), oppbevart ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Type kar

Emne til trekar.

Beskrivelse av kar

Emne til et trekar av rund form med et håndtak på den ene siden. En forsenkning er uthult på oversiden, bunnen er svakt avrundet, og det er sannsynlig at karet er skåret ut av en rot. Når karet ble funnet ble en liten del av dets overkant dessverre kuttet av, for så å bli henlagt på gården det ble funnet på i ca en måned. Dette førte til at karet ble en del tørket og dermed begynte å sprekke opp. Opprinnelig skal karet ha hatt en flat bunn og overkant og vært sirkelrund. Karets lengde er 15,2 cm, bredden er 13,9 cm og høyden er 9,5 cm.

Funnsted

Funnet ca. 2,5 m. dypt under grøfting av «Prestmyr» på Strand. Myren er lokalisert ca 111 m.o.h. og ca 1100 m.f.h.

Datering

500 f.Kr. – 1050 e.Kr.

Andre funn fra samme myr

I fra samme lag i samme myr har det opptil flere ganger vært funnet tilhuggede trepinner, tildels avhugget som småved og sponer, med tydelige øksemerker.

Bred kontekst

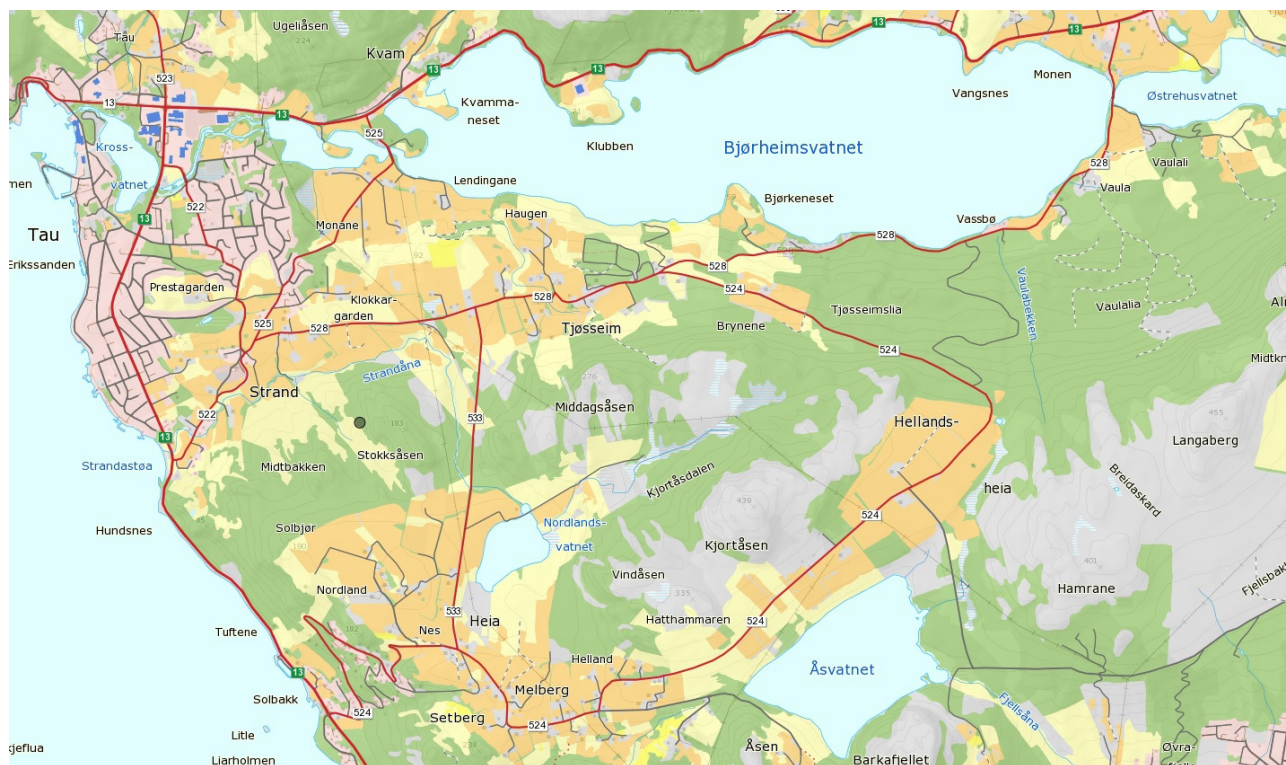

Fig. 19. Kart fra Kilden (Skog og Landskap 2014) over arealtyper rundt funnstedet for Kar 25. Funnstedet er klassifisert i avhandlingen som utmark.

Kilder

Arkeologisk museum i Stavanger.

Askeladden (2014b) *Askeladden* [Internett] Tilgjengelig fra:

<<https://askeladden.ra.no/askeladden/>> [Nedlastet 11. februar 2014]

Kartverket (2014b) *Norgeskart* [Internett] Hønefoss, Kartverket. Tilgjengelig fra:

<<http://norgeskart.no>>

Pilø, L. (1989) *Den førromerske jernalder i Vestnorge: et kulturhistorisk tolkningsforsøk*.

Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. s. 90.

Skog og Landskap (2014) *Kilden* [Internett] Ås, Norsk institutt for skog og landskap. Tilgjengelig

fra: <<http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>>

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293;*

S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880. [Internett]

Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet

05.03.2014]

Appendiks II – Katalog over andre myrfunne gjenstander fra undersøkelsesområdet.

A1-3	Museumsnr.: S6785a-c	Gård: Uvik	Gnr./Bnr.: 85/-	Kommune (Fylke): Karmøy (Rogaland)
	Funnsted: Ca. 60 cm dypt i myren Tungemyri.			
	Datering: 500 f.Kr. - 1050 e.Kr.		Funnet sammen med: Redskap av tre (-d).	
	<p>1 Mål: 70 cm langt med et 18 cm langt blad Form: Spydliggende Skaft tverrsnitt: Firkantet skaft Type tre: Blad: Bruk: Fortsatt synlige slitespor</p>			
<p>2 Mål: 56 cm langt og defekt, skaftepartiet er 3,2 cm. Form: Spydliggende Skaft tverrsnitt: Firkantet skaft Type tre: Blad: Bruk:</p>				
<p>3 Mål: Bladet er 31,5 cm langt, og tilsammen er stykket 44,5 cm. Form: Spydliggende Skaft tverrsnitt: Firkantet skaft Type tre: Blad: Bladet er langt og jevnbredt. Tverrsnitt er tresidig, undersiden er flat. Skaftepartiet er kort og smalt. Bruk: Mye slitespor</p>				

A4	Museumsnr.: S2856	Gård: Hauge	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Klepp (Rogaland)
	Funnsted: Funnet i Lundermyren på Hauge, Klepp, nesten på bunnen av myren.			
	Datering: 1800 f.Kr. - 1050 e.Kr.		Funnet sammen med:	
	<p>Mål: Bladet er 40,5 cm langt og 6,5 cm bredt. Skaftepartiet er firkantet (2,5 X 3cm) og 54 cm langt. Form: Spydformet. Skaft tverrsnitt: Firkantet skaft Type tre: Ek Blad: Samme bredde over hele frem mot midten hvor det tilspisses mot odden. Den ene breidsiden er takformet, den andre plan. Bruk: Har trolig ikke vært i bruk over lengre tid.</p>			

A5	Museumsnr.: S3138	Gård: Gimra	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Sola (Rogaland)
	Funnsted: Funnet ca 1 meter dypt i liten myr i torv. Over torven var et sandlag, så gresskledd jord som nå er dyrket.			
	Datering: 1100 f.Kr. - 1050 e.Kr.		Funnet sammen med:	
	<p>Mål: 52,8 cm langt. Form: Form som et kort, tveegget sverd. Skal hatt håndtak i øvre enden. Skaft tverrsnitt: Type tre: Eik. Blad: Bruk:</p>			

A6	Museumsnr.: S6250b	Gård: Bø	Gnr./Bnr.: 26/-	Kommune (Fylke): Hå (Rogaland)
	Funnsted: Funnet ca 80 cm dypt i liten myr, plassert på en helle sammen med et trekar.			
	Datering: 500 f.Kr. - 1050 e.Kr.		Funnet sammen med: Trekar (-a).	
	Mål: 69 cm langt. Skaftepartiet er 38 cm, mens bladet er 31 cm.			
	Form: Spydliggende			
	Skaff tværnsnitt:			
	Type tre: Eik			
	Blad:			
	Bruk: Har trolig ikke vært i bruk over lengre tid.			

A7	Museumsnr.: S8749	Gård: Taksdal	Gnr./Bnr.: 44/8	Kommune (Fylke): Time (Rogaland)
	Funnsted: 1,5 meter dypt i myr.			
	Datering: 500-200 f.Kr.		Funnet sammen med:	
	Mål: Total lengde 40 cm, hvor kun 24 cm av skaffet gjenstår.			
	Form: Spydformet.			
	Skaff tværnsnitt: Firkantet skaff			
	Type tre: Eik			
	Blad:			
	Bruk:			

A8	Museumsnr.: B10998	Gård: Vespestad	Gnr./Bnr.: 56/-	Kommune (Fylke): Bømlo (Hordaland)
	Funnsted: Funnet nær bunnen i en myr kalt Sökkemyro			
	Datering: Mulig førromersk jernalder		Funnet sammen med:	
	Mål: Stykket er helt og måler 61 cm.			
	Form: Spydformet med et tykt skaff.			
	Skaff tværnsnitt: Flattovalt tværnsnitt hvor den «ene flatsiden fortsetter flatt ut i "hodet", den andre går over i en skeiv, skarp rygg, om mot odden rundes av.»			
	Type tre: Eik etter ask			
	Blad:			
	Bruk:			

AT1	Museumsnr.:	Gård: Høgfjellet	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Ulstein (Møre og Romsdal)
	Beskrivelse: Ukjønnnet, antropomorf trefigur der hodet, skuldre og bryst var skjært ut i full størrelse. Ble ødelagt.			
	Funnsted: Funnet 1 m dypt i Vikamyra på åpen plass/kultplass.			
	Datering: Uvisst		Funnet sammen med:	

AT2-3	Museumsnr.:	Gård: Kvalsund	Gnr./Bnr.: 4/-	Kommune (Fylke): Herøy (Møre og Romsdal)
	Beskrivelse: 2 mulig antropomorfe trefigurer av planke- og pålefasong, tolkning basert på funnkontekst. Funnet besto av en stokk som sto loddrett ned i en steindyngelrøys. Det var i alt tre steinrøys med trepåler i, alle fjernet av gårdseier og ikke arkeologisk undersøkt. Stokkene var rått tilhugget med et manglekantet tværnsnitt. Oventil var de råtnet, og nederst på stokken var det økset et hull, og de var avhugget på skrå med snitt fra to sider.			
	Funnsted: Samme myr som Kvalsundskipet ble funnet i, ca 30 meter SV fra skipet. En rekke funn fra området av både synlige og ikke-synlige fornminner i jfr med Kvalsundskipet.			
	Datering: Merovingertid? Basert på nærhet til Kvalsundskipet og fornminner i jfr til skipsfunnet.		Funnet sammen med: Tilsammen 3 figurer som sto i hver sin steindyngelrøys.	

M1	Museumsnr.: S9457e	Gård: Madla	Gnr./Bnr.: 38/-	Kommune (Fylke): Stavanger (Rogaland)
	Beskrivelse: Myrsmør på 980 g, fordelt på 3 stykker. Stykkene hadde merker etter tenner fra smånagere, samt avtrykk av strå. Funnet sammen med et trekar av furu formet som en bøtte, en plate av tre, og et trekar av bjørk formet som øse.			
	Funnsted: Funnet i myr på Madla.			
	Datering: 430-560 e.Kr.		Funnet sammen med: 2 trekar, en plate og et horn (-a-d)	

MS1-4	Museumsnr.:	Gård: Bø	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Hå (Rogaland)
	Beskrivelse: Kranier av fire nyfødte barn av ukjent kjønn. Disse ble funnet samlet med ca 30 cm mellom hvert kranie.			
	Funnsted: Myr i Bø i Rogaland			
	Datering: Eldre romertid, 90-140 AD, cal.		Funnet sammen med:	

L1	Museumsnr.: S1880	Gård: Revheim	Gnr./Bnr.: 39/-	Kommune (Fylke): Stavanger (Rogaland)
	Beskrivelse: To lurer av bronse, begge i to stykker hver, ganske like hverandre med form som en vridd S. Lurenes deler ble funnet adskilt fra hverandre.			
	Funnsted: Myr som lå ikke langt fra fjorden. Myren var 1,35 m dyp på funnstedet, lurene funnet 13 cm over sandbunnen.			
	Datering: Eldre bronsealder		Funnet sammen med:	

H1-4	Museumsnr.: T15138a-d	Gård: Gyl	Gnr./Bnr.: 31/-	Kommune (Fylke): Tingvoll (Møre og Romsdal)
	Beskrivelse: 4 halsringer av bronse.			
	Funnsted: Funnet under pløying på mark som før har vært myr.			
	Datering: Yngre bronsealder		Funnet sammen med: Celt (-e)	

H5-6	Museumsnr.: C1952, -3	Gård: Vårå	Gnr./Bnr.: 99?/-	Kommune (Fylke): Karmøy (Rogaland)
	Beskrivelse: To ganske like halsringer av bronse.			
	Funnsted: Usikkerhet omkring funnstedene annet enn de er funnet på Karmøy.			
	Datering: Bronsealder		Funnet sammen med:	

H7	Museumsnr.: B9097	Gård: Støle	Gnr./Bnr.: 35/68	Kommune (Fylke): Etne (Hordaland)
	Beskrivelse: Helt lik Montelius: Minnen, fig. 1293. Stangen er regelmessig spiralriflet, og platene fremme er udekorerte. Ringens diameter er 22,4 cm og 19,2 cm.			
	Funnsted: Funnet under grøftgraving på kanten av en uregelmessig formet løftestein på sandet jord i myren.			
	Datering: Yngre bronsealder		Funnet sammen med:	

H8	Museumsnr.: B2851	Gård:	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Sandnes (Rogaland)
	Beskrivelse: Mulig halsring eller hovedsmykke. Bronsestangen har tett spiraldreiede sider, brutt av i begge ender. I den ene enden kan man se at den har fortsatt i en flat plate. Stangen var buet da den ble funnet.			
	Funnsted: Funnet i en myr nær Sandnes.			
	Datering: Bronsealder		Funnet sammen med:	

K1	Museumsnr.: B7279	Gård: Osnes	Gnr./Bnr.: 7/1	Kommune (Fylke): Ulstein (Møre og Romsdal)
Beskrivelse: Tykkvegget leirkar av mørkt og dårlig gods. Sidene er rette og hvelver svakt utover. Randen er bøyd innover. Bunnen er svakt hvelvet oppover på midten, ellers rett, og innvendig er den hvelvet. Karet er 9 cm høyt og 13 cm over randen. Karet kunne ikke gjenfinnes i magasinet.				
Funnsted: I en liten steinrøys i en myr. Røysen besto av små runde steiner og var ca 1 m. bred nederst og spiss oppe.				
Datering:			Funnet sammen med: Spor av kull ved karet.	

K2	Museumsnr.: B11149	Gård: Buset	Gnr./Bnr.: 105/-	Kommune (Fylke): Ørsta (Møre og Romsdal)
Beskrivelse: Mulig trau formet av krokvekst furu. I den ene enden har trauret en oppreist arm. Trauret er grovt, utvendig er bunnen flat og veggene er nesten rette. Utvendig er trauret 47 cm langt og 10,5 cm bredt. Høyden medregnet armen er 24 cm. Trauret kunne ikke gjenfinnes i magasinet.				
Funnsted: Funnet i en myr på Buset.				
Datering:			Funnet sammen med:	

K3	Museumsnr.: B4005	Gård: - (Eknes)	Gnr./Bnr.: -/-	Kommune (Fylke): Lindås (Hordaland)
Beskrivelse: Bolle av kleber. Midt i bunnen skal det ha vært et lite rundt hull som var tettet med en propp av jern. Innvendig var bollen glatt, og utvendig var den mindre pusset og hadde et sotlag. Bollen kunne ikke gjenfinnes i magasinet.				
Funnsted: Funnet i en myr på Eknæs i Hosanger.				
Datering:			Funnet sammen med:	

K4	Museumsnr.: B12026	Gård: Høyland	Gnr./Bnr.: 41/1	Kommune (Fylke): Stord (Hordaland)
Beskrivelse: Kleberkar beskrevet som lik Møllerops figur 4 A av kleberkar fra keltertid i SMÅ 1959, men lavere og tverrmålet er høyere enn figur 4 A. Både inn- og utside er glatt, og rundt munningsranden går et 3,6 cm bredt bånd. I munningen er karet 1,5 cm tykk. Ellers er karet 17,4 cm høyt og diameter 22,7 cm. Karet kunne ikke gjenfinnes i magasinet.				
Funnsted: Funnet i oppkastet jordmasse fra dreneringsgrøft i myrlendt område. Grøfta var 60 cm dyp.				
Datering:			Funnet sammen med:	

K5	Museumsnr.: B8852	Gård: Vik Nedre	Gnr./Bnr.: 13/-	Kommune (Fylke): Vindaford (Rogaland)
Beskrivelse: Kleberkar bestående av randstykke der partiet under randen er svakt forsenket. Det har også en saget fure fra gammel tid. Randstykket er 3,7 cm langt. Karet kunne ikke gjenfinnes i magasinet.				
Funnsted: Funnet under dyrkning av en myr.				
Datering:			Funnet sammen med: Enkelte trekullbiter	

Kilder

Ardskjær:

Glob, P. V. (1951) *Ard og plov i Nordens Oldtid*. Aarhus, Universitetsforlaget i Aarhus. (s. 65-76.)

Unimus (2014g) *B3536; T10636; B7586; B12031; B7432; B6517; B3575; S2774; S2854; C16293; S5761; S3900; S3901; S7376; S7333; S6835; S7385; S6250; S6251; S5880*. [Internett]
Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 05.03.2014]

Unimus (2014h) *S6785; S2856; S3138; S8749; B10998; S9457a; S1880; T15138a-d; C1952; C1953; B9097; B2851* [Internett]
Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 30.01.2014]

Antropomorfe trefigurer:

Dahl, Y. (2007) *Antropomorfe trefigurer i Nord Europa – som kilde til religiøse ytringer i jernalder*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen. (s. IIV-IV, XVI.)

Myrsmør, lur og halsringer:

Unimus (2014h) *S6785; S2856; S3138; S8749; B10998; S9457a; S1880; T15138a-d; C1952; C1953; B9097; B2851* [Internett]
Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 30.01.2014]

Myrskjeletter:

Sellevold, B. J. (2011) Myrskjeletter i Norge – en sjelden funngruppe. Om førromerske funn fra Hedmark og andre funn. *Årboken Viking*, 2011 (74), s. 67-84. (s. 80, 82).

Kar:

Unimus (2014f) *B7279; B11149; B4005; B12026; B8852* [Internett]
Tilgjengelig fra: <<http://www.unimus.no/arkeologi/forskning/index.php>> [Nedlastet 07.03.2014]